

- บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่านต่อบทความ
- วรรณกรรมและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารวามัญองแหรภพทศศาสตรปริทรรศน์ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความเท่านั้น และไม่ถือเป็นวรรณกรรมของผู้รับผิดชอบในกองบรรณาธิการวารสารวามัญองแหรภพทศศาสตรปริทรรศน์ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisors)

พระราชปรีดิทีวกวี, ศ.ดร.
พระธรรมโมลี, ดร.
พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.ดร.

อธิการบดี
รองอธิการบดี วิทยาเขตสุรินทร์
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

บรรณาธิการ (Chief Editor)

รศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)

ผศ.บรรจง โสดาดี
ดร.ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระอธิการเวียง กิตติวัฒน์, ผศ.ดร.
ผศ.ดร.ธนู ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง
ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี
ผศ.ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
พระมหามหาวินทร์ ปรีสุตตโม, ผศ.ดร.
ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม
ผศ.ดร.อัศวิน ธีระไธสง
ผศ.ดร.สุชาติ บุญขจรานนท์

มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.
พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.
ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง
ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์
รศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน
ผศ.ดร.ธนู ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ผศ.ดร.วัชร งามวิจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รศ.ดร.สุนันท์ เสนารัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผศ.ดร.วีรชัย ยศโสธร

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผศ.ดร.อักรพนธ์ เนื้อไม้หอม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ดร.มนูญ สอนโพนงาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.สงวน เหล่าโพนทัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.สุชาติ บุษย์ชญาณนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผศ.ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.พีรวัส อินทวิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.วิโรจน์ ทองปลิว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดร.ชาญนรงค์ บุญหนุน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดร.พิสุทธิ์พงศ์ เอ็นดู

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

วิทยาเขตสุรินทร์

ผศ.ดร.อภิญญาวัฒน์ โพธิ์सान

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผศ.ดร.ธีรพงษ์ มีไธสง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บันทึกข้อมูลและพิสูจน์อักษร : จิรรัตน์ พิมพ์ประเสริฐ

ออกแบบปก : เอกภาพ แยกดี

พิมพ์ที่ : บริษัท ไอพริ้นท์แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด

433/8-9 ถนนจิระ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

สารจาการองอธิการบดี

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ได้ผลิตวารสารวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คือ วารสารวันมัญงแหรกพุทธศาสตรปริทรรศน์ ซึ่งเป็นวารสารที่มีคุณภาพด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา โดยได้เปิดโอกาสให้นักวิชาการทั่วไปได้นำเสนอผลงานทางวิชาการ เพื่อเข้ารับการพิจารณาแก่นกรองจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้บทความวิจัย และบทความทางวิชาการที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารนี้ เป็นข้อมูลทางวิชาการของมหาวิทยาลัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

สิ่งหนึ่งที่นักวิชาการพึงตระหนักและพัฒนาควบคู่กับวิชาการ คือ ความมีศีลธรรมและจรรยาบรรณของความเป็นนักวิชาการเชิงพุทธ กล่าวคือ ต้องมีการศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดและลึกซึ้ง เข้าถึงแหล่งปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก และคัมภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีความเคารพในกฎกติกาและเคารพสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งรายงานผลของการวิจัย และข้อที่ค้นพบตามความเป็นจริงในเชิงสร้างสรรค์ วิพากษ์วิจารณ์บนฐานข้อมูลและหลักแห่งเหตุผล และที่สำคัญนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา พึงปลูกศรัทธาให้มั่นคงในพระพุทธศาสนา สร้างสรรค์งานเพื่อให้สามารถนำไปใช้พัฒนาประเทศชาติและเทิดทูนไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์

ขออนุโมนาและชื่นชมต่อคณะทำงานวารสารวันมัญงแหรกพุทธศาสตรปริทรรศน์ ที่ได้มีวิริยะอุตสาหะอย่างยิ่ง ทุ่มเทกำลังสติปัญญาช่วยกันสร้างสรรค์ผลงานนี้ขึ้นมา เพื่อบริการวิชาการแก่สังคม สร้างองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้ปรากฏในบรรณพิภพทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงวิชาการและประชาชนผู้สนใจทั่วไป

(พระธรรมโมลี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

บทบรรณาธิการ

วารสารวันมูอองแหวกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์ (Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak) ฉบับนี้ออกตามวาระอย่างต่อเนื่องยังรักษาความเข้มข้นของเนื้อหาเดิมในการเป็นสื่อกลางการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการทางด้านศาสนาและปรัชญา ของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ทางกองบรรณาธิการได้ประชุมปรึกษากันอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาจุดยืนของความเป็นวารสารที่ให้ความรู้ทางด้านศาสนาและปรัชญาเป็นหลัก องค์ความรู้ดังกล่าวถือเป็นวัตถุประสงค์หลักของวารสารนี้ แต่อย่างไรก็ตามก็ได้ปิดกั้นมุมมองของนักวิชาการที่มีความหลากหลาย ยังเปิดพื้นที่อย่างกว้างขวางให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ที่เขียนบทความนำลงตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้ สามารถบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านปรัชญาและศาสนาหรือนำองค์ความรู้ในศาสตร์อื่นมาบูรณาการเข้ากับด้านปรัชญาและศาสนาได้ในทุกแง่มุม โดยยังคงรักษาจุดยืนของความเป็นวารสารวิชาการทางด้านศาสนาและปรัชญานี้ไว้ได้อย่างมีคุณภาพ

หนึ่งในอาณาบริเวณมูอองแหวกวิถี ได้ก่อเกิดวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านภาษา ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่มีความโดดเด่นเป็นของตนเอง ซึ่งสามารถจัดแบ่งเป็น 4 กลุ่มหลัก คือ ภาษาไทยโคราช ภาษาเขมร ภาษากวยหรือส่วย และ ภาษาลาว เป็นต้น ในวัฒนธรรมทางภาษาดังกล่าวเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์จำแนกกลุ่มชนในอาณาบริเวณมูอองแหวกวิถีออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มไทยโคราช กลุ่มเขมร กลุ่มกวยหรือส่วย และ กลุ่มลาว เป็นต้น แต่ละกลุ่มมีวัฒนธรรมประเพณีหรือศิลปะที่มีความหลากหลาย เช่น ศิลปะการแสดงเพลงโคราชของชนกลุ่มไทยโคราช ประเพณีแซนโฎนตาของชนกลุ่มเขมร ประเพณีการเซ่นผีปะกำของชนกลุ่มกวยหรือส่วย และประเพณีเส้นผีตาบู่ของชนกลุ่มลาว เป็นต้น วัฒนธรรมประเพณีหรือศิลปะที่มีความหลากหลายเหล่านี้ล้วนแฝงไว้ด้วยหลักปรัชญาและศาสนาที่เป็นมูอองแหวกวิถีมากาย

บทความที่ลงตีพิมพ์ในฉบับนี้เป็นเรื่องที่ยกกองบรรณาธิการได้ร่วมประชุมพิจารณาคัดเลือกเรื่องที่ตรงตามวัตถุประสงค์หลักของวารสารคือการเผยแพร่ผลงานวิชาการทางด้านศาสนาและปรัชญา โดยมีผลงานของนักวิชาการที่ถูกเลือกจัดพิมพ์เผยแพร่ภายในเล่มตามลำดับดังนี้

หลักการสร้างนิตยตามแนวพุทธปรัชญา โดย พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม และ มนัสวี ศรีนนท์ บทความนี้นำเสนอประเด็นศึกษาความหมายของ หลักการสร้างนิตย และหลักการสร้างนิตยตามแนวพุทธปรัชญา พบว่านิตยเป็นคุณลักษณะในตนที่แต่ละคนสร้างขึ้นโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เป็นการแสดงออกบ่อย ๆ จนชิน นิตยเกิดจากการสร้างหรือพัฒนาขึ้นอย่างเหมาะสมกับสถานที่และเวลา ในพุทธปรัชญา พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ใช้กรรมฐานเป็นหลักในการสร้างนิตย

รัฐประศาสนศาสตร์ในบริบทของความเปลี่ยนแปลง โดย สุรศักดิ์ ชะมารัมย์ และคณะ
 บทความนี้นำเสนอมุมมองในประเด็นว่า รัฐประศาสนศาสตร์จัดเป็นวิชาว่าด้วยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานภาครัฐใหม่โดยการหันมาพิจารณาบทบาทของการบริหารงานภาครัฐภายใต้บริบทของการเมืองตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่คำนึงถึงคนหลายฝ่าย โดยเฉพาะประชาชน พลเมืองในรูปแบบของพลเมืองตื่นรู้มากขึ้นมาสู่การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) อันเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการบริการเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest)

วิถีชีวิตของกลุ่มชนชาวไทยกุยกับการแสดงพระนางโพสพ ในวันหวัวบุญเบิกฟ้า อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดย ยโสธรา ศิริภาพระภากร และคณะ บทความนี้ได้นำเสนอให้เห็นว่าประเพณีหวัวบุญเบิกฟ้า เป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่มาก จัด ในวัน ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ประเพณีนี้บอกถึงคุณค่า ทางด้านคติชน ที่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ พิธีกรรม ที่ตนมีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และกลุ่มชนชาวไทยกุยด้วย ที่ถูกถ่ายทอดผ่านงานประเพณีหวัวบุญเบิกฟ้าของชาวไทยกุย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

ปจุมเบน: พิธีกรรมท้องถิ่นกับการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ราชอาณาจักรกัมพูชา โดย ทิตยวดี อินทรางกูร บทความนี้นำเสนอประเด็นว่าปจุมเบนเป็นพิธีกรรมที่สำคัญและสืบทอดกันมายาวนานจนถึงปัจจุบันในราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นการทำบุญให้ผีบรรพบุรุษโดยเชื่อว่าจะทำให้ผีบรรพบุรุษหลุดพ้นจากเวรกรรม มารับผลบุญ อาหารจากลูกหลาน และจะประสิทธิประสาทให้ลูกหลานมีความสุข ความเจริญ ประสบความสำเร็จ ไม่เจ็บป่วยสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ทำให้จิตใจดี อารมณ์ดี มีความสุขและส่งผลให้สุขภาพด้านร่างกายแข็งแรงตามมา

กระบวนการวัฒนธรรมทางสังคมอีสาน “เตรียมชีวิตหลังความตายเพื่อลูกหลาน โดย ธงชัย สีโสมณ และ สุนันท์ เสนารัตน์ บทความนี้นำเสนอมุมมองประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการวัฒนธรรมว่าเป็นความหยุดนิ่งทางสังคมอีสาน เพราะไม่เข้าใจหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา สังคมอีสานอยู่กันแบบครอบครัวเดียว จนไม่รู้จักหน้าที่ต่อบแทนคุณพ่อแม่ผู้เลี้ยงดูมา ทำให้เกิดประเพณีเตรียมชีวิตหลังความตาย โดยพ่อแม่จะต้องทำประกันชีวิตเพื่อพิธีกรรมบำเพ็ญกุศลศพตนเอง เพื่อให้ลูกหลานมีเงินทุนเพียงพอจัดพิธีบำเพ็ญกุศลศพ ถือเป็นอุดมการณ์ชีวิตหลังความตายไปสู่สวรรค์ของพ่อแม่ชาวอีสาน

การสร้างปราสาทหินในอีสานใต้ โดย สรเชต วรคามวิชัย บทความนี้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับความเป็นมาของปราสาทขอมในเขตอีสานใต้โดยภาพกว้าง การสร้างปราสาทขอม สิ่งที่น่าสนใจสร้างในตัวของปราสาทขอม ในพื้นที่อีสานตอนใต้ของประเทศไทย และความเชื่อทางศาสนาที่เป็นพลังผลักดันในการสร้างปราสาทขอม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมขอมที่มีความโดดเด่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสัปปริสธรรมกับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่ โดย พระมหาโชตนิจฺฐพนธ์ สุทฺธจิตฺโต และคณะ บทความนี้นำเสนอประเด็นการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสัปปริสธรรมกับเทคนิคการบริหารจัดการว่า 1) อัตตัญญาเป็นเรื่องของการพัฒนาภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ (Leadership and Personality Development) 2) ปรีสัญญาเป็นเรื่องของการบริหารเครือข่าย (Network Management) 3) ปุคคลัญญาหรือปุคคลปโรปริญญาเป็นเรื่องของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) 4) ธัมมัญญาเป็นเรื่องของการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) 5) อัตถัญญาเป็นเรื่องของการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management: RBM) 6) มัตตัญญาเป็นเรื่องของการบริหารงบประมาณ (Budget Management) และ 7) กาลัญญาเป็นเรื่องของการบริหารเวลา (Time Management)

แนวคิดในการพัฒนาประเทศไทย โดย กิตติคุณ ด้วงสงค์ และคณะ บทความนี้นำเสนอประเด็นการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ แนวคิดในการพัฒนาประเทศไทย รวมถึงนโยบายต่างๆที่นำมาพัฒนาประเทศไทย โดยแนวคิดในการพัฒนาประเทศที่ผู้เขียนได้นำเสนอสรุปได้ 3 แนวคิด คือ 1) แนวคิดทางวัฒนธรรมชุมชน 2) แนวคิดทางสิทธิชุมชน และ 3) แนวคิดทางชุมชนอธิปไตย

สำหรับบทความในวณัมฎองแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์ (Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak) ฉบับนี้ก็เช่นเคยทางกองบรรณาธิการยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นวารสารวิชาการทางด้านศาสนาและปรัชญาเป็นหลัก บทความที่น่าลงตีพิมพ์ในวารสารนี้หลายเรื่องได้สะท้อนให้เห็นถึงฎองแหกรวิถีซึ่งมีความหลากหลายดังกล่าวไว้ด้วย และทุกฉบับที่ลงตีพิมพ์ล้วนผ่านการกลั่นกรองจากนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสิ้น เพื่อให้ได้บทความที่มีคุณภาพ แหลคม น่าสนใจ ถูกต้องครบถ้วนตามหลักวิชาการ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์สูงสุด

ผศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

บรรณาธิการ

สารบัญ

สารจากรองอธิการบดี	[ก]
บทบรรณาธิการ	[ข]
สารบัญ	[ค]
บทความวิจัย	
ปจุมเบน: พิธีกรรมท้องถิ่นกับการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ราชอาณาจักรกัมพูชา ทิตยวดี อินทรางกูร	1
บทความวิชาการ	
หลักการสร้างนิสัยตามแนวพุทธปรัชญา พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม และคณะ	13
รัฐประศาสนศาสตร์ในบริบทของความเปลี่ยนแปลง: จากคำประกาศแห่งเมืองแบล็คเบิร์กสู่การ บริการสาธารณะแนวใหม่ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์ และคณะ	27
วิถีชีวิตของกลุ่มชนชาวไทยกับการแสดงพระนางโพสพในวันหว่านบุญเบิกฟ้า อำเภอลำปางค์ จังหวัดศรีสะเกษ ยโสธรรา ศิริภาพระภากร และคณะ	39
กระสวนวัฒนธรรมทางสังคมอีสาน “เตรียมชีวิตหลังความตายเพื่อลูกหลาน” ธงชัย สี่โสภณ และคณะ	47
การสร้างปราสาทหินในอีสานใต้ สรเชต วรคามวิชัย	59
การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับเทคนิคการบริหารจัดการ สมัยใหม่ พระมหาโชติณิพัฑฒน์ สุทนต์จิตโต และคณะ	67
แนวคิดในการพัฒนาประเทศไทย นายกิตติคุณ ดั่งวงศ์ และคณะ	81

ปจุมเบน: พิธีกรรมท้องถิ่นกับการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

ราชอาณาจักรกัมพูชา

PCHUM BEN: LOCAL CEREMONY TOWARDS ELDERLY'S HEALTH

PROMOTION IN KINGDOM OF CAMBODIA

ทิตยวดี อินทรางกูร

Thittayawadee Intarangkul

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น บุรีรัมย์

Faculty of Nursing, Western University, Buriram Province, Thailand

E-mail: Thittayawadee6@gmail.com

ได้รับบทความ: 26 ตุลาคม 2561; แก้ไขบทความ: 20 พฤศจิกายน 2561; ตอปรับตีพิมพ์: 3 ธันวาคม 2561

Received: October 26, 2018; Revised: November 26, 2018; Accepted: December 3, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาพิธีกรรมปจุมเบน และพิธีกรรมปจุมเบนมีความสัมพันธ์ต่อการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ราชอาณาจักรกัมพูชา พื้นที่ศึกษา คือ บ้านเปรียะตะ ตำบลบ่อนเตยสะเรย อำเภอสยามเรียบ จังหวัดสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง คือ ผู้นำประกอบพิธี 3 คน ผู้นำชุมชน 5 คน ภิกษุ 3 รูป ผู้สูงอายุ 5 คน ชาวบ้าน 5 คน ศึกษาตั้งแต่กันยายน 2556 ถึงตุลาคม 2558 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแนวชาติพันธุ์วรรณา ด้วยเทคนิคสัมภาษณ์เชิงลึก จดบันทึก บันทึกเทป สนทนา สังเกต และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปจุมเบนเป็นพิธีกรรมที่สำคัญและสืบทอดกันมายาวนานจนถึงปัจจุบันในราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นการทำบุญให้ผีบรรพบุรุษโดยเชื่อว่าจะทำให้ผีบรรพบุรุษหลุดพ้นจากเวรกรรม มารับผลบุญ อาหารจากลูกหลาน และจะประสิทธิประสาทให้ลูกหลานมีความสุข ความเจริญ ประสบความสำเร็จ ไม่เจ็บป่วย จึงมีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษทุกปี ปจุมเบนมี 2 ช่วงที่สำคัญคือ วันเบ้นทม ตรงกับวันแรม 13,14,15 ค่ำ เดือน 10 ลูกหลานจะทำการอุทิศส่วนบุญกุศล มีการสวดมนต์โดยดวงวิญญาณผู้ล่วงลับให้มารับส่วนกุศลเพื่อที่จะได้ไปสู่สุคติ และวันเบ้นตุจ ตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ช่วงประมาณตีสาม ลูกหลานมารวมกันที่วัดพร้อมกับนำข้าวบิณฑ์และอาหารนาพระสงฆ์สวดเรียกผีบรรพบุรุษ แล้วนำกระเซอใส่เครื่องเซ่นไหว้ไปเทใต้ต้นไม้ ข้างโบสถ์ เพื่อเซ่นไหว้ดวงวิญญาณบรรพบุรุษ และเช้าในวันเดียวกันมีการสวดบังสุกุลอุทิศส่วนบุญกุศลอีกรอบเป็นอันเสร็จพิธี 2) พิธีกรรมปจุมเบนช่วยสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ กล่าวคือ ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในพิธีกรรมตั้งแต่ต้นจบซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อที่สืบทอดกันมา ได้แก่ การเตรียมอุปกรณ์ การร่วม

พิธีกรรมในทุกขั้นตอนตลอดจนเป็นศูนย์รวมของลูกหลานให้กลับบ้านทุกปี ผู้สูงอายุได้ตั้งแต่เช้า จัดเตรียมอาหาร เครื่องเซ่นไหว้ เครื่องใช้ในการทำบุญให้บรรพบุรุษ ได้ออกกำลังกายจากการเตรียมอุปกรณ์ สูดรับอากาศบริสุทธิ์ช่วงเช้า ทำบุญ ถวายทาน ทำให้อายุยืนยาว สุขสบาย มีความสุข เป็นผู้นำในพิธีกรรมทำให้รู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ได้ถ่ายทอดความรู้แก่ลูกหลาน มีส่วนร่วมทำกิจกรรมในชุมชน ได้พูดคุยกับคนวัยเดียวกัน เป็นศูนย์รวมจิตใจให้กับลูกหลานมาอยู่รวมกันก่อเกิดความรักความสามัคคีในครอบครัว ชุมชน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ทำให้จิตใจดี อารมณ์ดี มีความสุขและส่งผลให้สุขภาพด้านร่างกายแข็งแรงตามมา

คำสำคัญ: ปทุมเบน, พิธีกรรมท้องถิ่น, การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ, ราชอาณาจักรกัมพูชา

Abstract

This qualitative research was aimed to study the background of Pchum Ben ceremony and the relationship between the ceremony and elderly's health promotion in the Kingdom of Cambodia. The research area was Phreada village, Bontia Srey sub-district, Siem Rieb district, Siem Rieb province, Kingdom of Cambodia. The research sample was selected by purposive sampling included 3 ceremony conductors, 5 community's leaders, 3 monks, 5 elderlies and 5 villagers. The research time was between September 2013 until October 2015. The Ethnographic study was used as methodology model together with in-depth interview technique, note-taking, voice recorder, discussion, observation, and content analysis. The result was found that 1) Pchum Ben is an important ceremony which has been inherited a long time from the past until nowadays. It is the merit-making practice for ancestor's spirits in order to release them from bad karma. The spirits will come to take the merit from their children and then bless children happiness, auspicious, successful and free of illness. So, the ancestor's spirit worship has been organized annually. The ceremony will be held on 2 important periods included Ben Thom and Ben Tooj. On Ben Thom, the 13th, 14th and 15th day of the 10th waning moon, family members sacrifice merit for spirits and Buddhist chanting will be performed in order to connect and invite spirits to take the merit in order to get to a peaceful life. On Ben Tooj Day, the 15th day of the 10th waning moon, about 3 o'clock in the morning people will gather together in the temple with Khao Binh and invite monks to chant in order to invite their ancestor's spirits. Then, the prepared offerings in a basket, Kra Cher, will be poured under trees

วารสารวณิฆงแหรภทศศาสตรปริทรรศน์
ปีที 5 ฉบับที 2 (2561): กรภฏาคม - ธันวาคม | 3

นานตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ศาสนา ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมของผู้สูงอายุ ราชอาณาจักรกัมพูชา (ทิตยวดี อินทรางกูร, 2558) รวมถึงวิถีการปฏิบัติตัวของผู้สูงอายุในการสร้างเสริมสุขภาพตนเอง แต่รูปแบบของพิธีกรรมปทุมเบนได้มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันบ้างเพียงเล็กน้อย แต่แก่นสำคัญยังคงเหมือนเดิม โดยมีผู้สูงอายุเป็นผู้ดูแล ผู้นำ ผู้ร่วมพิธีกรรม ผู้ถ่ายทอดพิธีกรรมต่อไปยังลูกหลาน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเขมรบ้านเปรียะตะดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมปทุมเบนบ้านเปรียะตะ ตำบลบ่อนเตยสะเรย อำเภอสียมเรียบ จังหวัดสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา
2. เพื่อศึกษาพิธีกรรมปทุมเบนมีความสัมพันธ์ต่อการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุบ้านเปรียะตะ ตำบลบ่อนเตยสะเรย อำเภอสียมเรียบ จังหวัดสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา ในด้านร่างกายและจิตใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาตำราวิชาการ เอกสาร ข้อมูลสารสนเทศ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
2. สำรวจพื้นที่ที่ศึกษา เพื่อศึกษาริบททั่วไปบ้านเปรียะตะ ตำบลบ่อนเตยสะเรย อำเภอสียมเรียบ จังหวัดสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา พร้อมทั้งข้อมูลความรู้จากผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ให้ข้อมูลหลัก
3. เตรียมการเก็บข้อมูล โดยประสานงานไปยังผู้นำหมู่บ้าน และกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลเพื่อนัดวัน เวลา สถานที่ในการลงเก็บข้อมูล
4. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยเดินทางไปหมู่บ้านที่ทำการวิจัย เพื่อดำเนินการสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึก จัดบันทึก สันทนาแบบมีและไม่มีส่วนร่วม บันทึกเสียง และถ่ายภาพกิจกรรมต่าง ๆ
5. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยถอดเทป ประมวลผล และสรุปข้อค้นพบจากการศึกษานำมาเรียบเรียงเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย เขียนรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์พร้อมสรุปตามประเด็น

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมปทุมเบนบ้านเปรียะตะ ตำบลบ่อนเตยสะเรย อำเภอสียมเรียบ จังหวัดสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา
“พิธีกรรมปทุมเบน” ของชาวเขมรบ้านเปรียะตะ ตำบลบ่อนเตยสะเรย อำเภอสียมเรียบ จังหวัดสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นพิธีกรรมที่มีความเชื่อในผีบรรพบุรุษของตนเอง ปทุม

เบนของราชอาณาจักรกัมพูชามีความเชื่อเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับการเซ่นผีบรรพบุรุษ เพื่อให้ผีบรรพบุรุษปกป้องคุ้มครองให้ลูกหลานมีความสุข อยู่เย็นเป็นสุข ไม่เจ็บป่วย การปฏิบัติยึดถือปฏิบัติของผู้สูงอายุจะกระทำปฏิบัติที่เหมือนกันทั้งราชอาณาจักรกัมพูชา มีกำหนดจัดขึ้นในช่วงกลางเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคมของทุกปีเป็นช่วงเวลาของการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี ชาวบ้านในราชอาณาจักรกัมพูชาต่างมีความเชื่อว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายย่อมต้องกลับมาเกิดใหม่เพื่อชดใช้กรรมชั่วที่ได้ทำไว้ ยังมีวิญญานบางส่วนที่ยังคงวนเวียนรอชดใช้กรรม ในแต่ละปี ใช้เวลา 15 วัน ซึ่งดวงวิญญานจะถูกปลดปล่อยให้ออกไปพบเจอญาติมิตรที่ยังมีชีวิตอยู่ และรอรับส่วนบุญส่วนกุศลที่ญาติมิตรอุทิศให้ เพื่อช่วยให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทรมารในโลกวิญญานและได้กลับไปเกิดใหม่ หากดวงวิญญานเหล่านั้นได้รับผลบุญจากการที่ลูกหลานทำบุญอุทิศให้ ก็จะอวยพรให้ลูกหลานมีความสุข ความเจริญ ประกอบอาชีพประสบความสำเร็จ การประกอบพิธี “ปุมเบน” มีทั้งเป็นตุ่งและเบนทม ผู้สูงอายุจะเตรียมสิ่งของต่างๆ ที่ประกอบพิธี อย่างเช่น ข้าวต้มผัดห่อใบมะพร้าว ข้าวสุก กล้วย อ้อย เหล้า ขนมหวาน อาหาร หมากพลู บุหรี่ ฐูป เทียน มีข้าวปั้นทำจากข้าวเหนียวสุกแล้วคลุกกับน้ำตาลถั่ว งา จัดใส่จานหรือตะกร้าที่มีดอกไม้จัดไว้ แล้วเอาไปถวายพระเพื่อทำพิธีก่อนตะวันรุ่งในตอนเช้าของแต่ละวัน จะเริ่มต้นด้วยเตรียมอาหารไว้ถวายให้ดวงวิญญานบรรพบุรุษ และอาหารที่ทำในงานบุญนี้จะเป็นพวกข้าวต้มผัดมัดใส่ต่างๆ มีหอมหมื่นปี ประพรมเครื่องเทศ และผักหอม มีบายเบ้น (ข้าวเหนียวหนึ่งผสมงาปั้นเป็นก้อนกลม) ไว้เอาไปโยนใส่ที่มีดบริเวณรอบๆ เขตในวัด เพื่ออุทิศให้กับดวงวิญญานที่หิวโหยแต่ถูกลืมหรือไม่มีญาติ ดังคำพูดของผู้สูงอายุกล่าวว่า

“ในงานบุญมีการจัดอาหาร คาวหวาน หมากพลู จัดใส่กระทงเอาไปวางไว้ตามพื้นดินหรือตามโคนต้นไม้ เพื่อเซ่นดวงวิญญานของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว วันเดียวกันจะรวมญาติพี่น้องไปทำพิธีบ่อนชั่งกะทวน พวกกันไปทำพิธีที่วัดที่เก็บอัฐิของบรรพบุรุษ เพื่อให้พระท่านสวดบังสุกุล และทำบุญถวายสังฆทานอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว เมื่อทำแล้วผีบรรพบุรุษจะช่วยลดบันดาลให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข มีทรัพย์สินเงินทอง ข้าวปลาอาหารสมบูรณ์ ไม่ขาดแคลนอดอยาก ภัยอันตรายต่างๆไม่มี”(เพ็ญ ษอน, 2557)

การนำข้าวบายเบ้นไปวัดช่วงเช้า เพื่อให้พระสวดทำพิธีให้แก่ข้าวบายเบ้น ฉันทพเป็นพิธีซึ่งข้าวบายเบ้นเมื่อเอาไปถวายพระ เรียกว่า “ข้าวบิณฑ” เพราะได้ผ่านการฉันจากพระและได้รับการสวดจากพระแล้วเป็นข้าวที่เป็นสิริมงคล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: แสดงภาพเช่นไร้ว ข้าวบายเป็น ในพิธีกรรมปจุมแบน ราชอาณาจักรกัมพูชา

ที่มา : (ทิตยวดี อินทรางกูร, ถ่ายภาพ. 2557, กันยายน 12)

พิธีกรรมปทุมเบนที่พบเห็นทุกปีในราชอาณาจักรกัมพูชา ในพิธีข้าวบิณฑ์ จะมีทั้งเด็ก วันรุ่น ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง ไปวัดมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่วัดตอนเช้าทั้ง 15 วันติดต่อกันเพื่อนำเครื่องเซ่นไหว้ ข้าวบายเบ็น ที่เตรียมไว้สำหรับพิธีกรรมปทุมเบน โดยพระจะสวดทำพิธีเพื่อให้ข้าวบิณฑ์เป็นข้าวที่มีสิริมงคล ข้าวบิณฑ์ที่ผ่านการฉนจากพระและได้รับการสวดมนต์จากพระแล้วถือว่าเป็นข้าวที่มีสิริมงคล ลูกหลานจะนำไปวางไว้รอบๆ โบสถ์ หรือไต้ต้นไม้ในบริเวณวัดเพื่อให้ทานแก่ผี วิญญาณที่ไร้ญาติและสัตว์ต่างๆ ได้กินเป็นอาหาร และจะแบ่งบางส่วนเอาไปโยนในนาข้าว สวนเพื่อให้ผลผลิตเจริญงอกงาม พิธีกรรมปทุมเบนใน บ้านเปรี้ยะตะจะทำติดต่อกัน 14 วัน พอถึงวันที่ 15 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายในพิธีกรรมปทุมเบน ลูกหลานทุกคนจะมาร่วมทำพิธีระลึกถึงบรรพบุรุษและมีจัดเลี้ยงอาหารใหญ่จำนวนมาก วันนี้สำคัญเป็นพิเศษเป็นวันสุดท้ายของบุญเดือนสิบช่วงนี้ เพราะถ้าเหล่าดวงวิญญาณของบรรพบุรุษยังไม่ได้รับส่วนบุญกุศลเพียงพอจะกลายเป็นเปรต วันสุดท้ายจะถือเป็นงานบุญใหญ่ ลูกหลานจะไปทำบุญที่วัด มีโอกาสได้สวดมนต์ภาวนาและอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ ช่วยลดวิบากกรรมและให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทรมารในโลกวิญญาณและได้ไปเกิดใหม่ (เทียนเมื่อยะ, 2557)

จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุบ้านเปรี๊ยะตะ ตำบลบ่อนเตี้ยสะเรย อำเภอสยามเรียบ จังหวัดสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา จะมีส่วนร่วมไปเช่นข้าวบิณฑ์ทุกวันตั้งแต่วันแรกจนถึงวันที่ 14 ในช่วงเช้าเวลา 03.00-05.00 นาฬิกา จะมีทั้งลูกหลานมาร่วมพิธีเช่นในวันสุดท้ายคือในวันที่ 15 ของพิธีกรรม ลูกหลานชาวเขมรไปวัดแต่เช้าเหมือนตามปกติที่เคยไปใน 14 วันก่อนหน้านี้ แต่เมื่อเสร็จการให้ทานอาหารแก่วิญญาณ ผีเร่ร่อน และสัตว์ในบริเวณวัดแล้ว ก่อนท้องฟ้าสว่างแต่ละครอบครัวจะนำอาหารส่วนหนึ่งที่แบ่งเอาไว้ก่อนหน้านี้จัดเตรียมอาหารใส่กระทงใบตองซึ่งมีทั้งอาหารคาวหวาน ขนม หมาก พลู และข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน อุปกรณ์การเกษตร ใส่ในลำต้นก้านกล้วยอันใหญ่ที่ทำเป็นเรือลอยน้ำได้ เจาะรูที่ลำต้นกล้วยไว้ใส่สิ่งของต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเสบียงอาหารแก่ผีบรรพบุรุษ ให้วิญญาณบรรพบุรุษนำกลับไปด้วย แล้วสมาชิกในครอบครัวทุกคนจะ

นำเรือก้านกล้วยนี้ที่ใส่ของเช่นไปลอยที่แม่น้ำก่อนสว่าง เพื่อเป็นการส่งวิญญาณผีบรรพบุรุษกลับไปสู่ที่ที่เค้ามา ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2: แสดงภาพอาหาร ข้าวของเครื่องใช้ ล่องในแม่น้ำในพิธีกรรมปทุมแบน ราชอาณาจักรกัมพูชา

ที่มา : (ทิตยาวิดี อินทรางกูร, ถ่ายภาพ. 2557, กันยายน 12)

“ต้องส่งวิญญาณปู่ย่า ตายาย กลับก่อนฟ้าสว่างนะ ถ้าสว่างพวกเค้าจะกลับไม่ได้ ยังต้องวนเวียนอยู่ เป็นเปรตจะไปเกิดใหม่ก็ไม่ได้” (กฤษณ์ สลวย, 2556)

2. พิธีกรรมปทุมแบนมีความสัมพันธ์ต่อการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุบ้านเปรี๊ยะตะตำบลดอนเตี้ยสระเรย อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ในด้านร่างกายและจิตใจ

การปฏิบัติมีส่วนร่วม มีความเชื่อ การเช่นไหว้ และการทำพิธีเช่นข้าวบายเบ็นในพิธีกรรมปทุมแบนของผู้สูงอายุบ้านเปรี๊ยะตะตำบลดอนเตี้ยสระเรย อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ราชอาณาจักรกัมพูชา มีส่วนช่วยสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทุกกิจกรรมในพิธีกรรมปทุมแบน ผู้สูงอายุ บ้านเปรี๊ยะตะตำบลดอนเตี้ยสระเรยจะมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ เช่น การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ เป็นผู้นำหรือผู้ร่วม ในพิธีกรรม เป็นผู้สอนถ่ายทอดความรู้ให้ลูกหลาน เป็นต้น กล่าวคือ ในช่วงเช้าของทุก ๆ วันตั้งแต่วันแรกจนถึงวันที่ 14 ในช่วงเช้าเวลา 03.00-05.00 นาฬิกา ผู้สูงอายุรวมทั้งลูกหลานจะมาร่วมทำพิธีเช่นไหว้ ผีบรรพบุรุษที่วัด ผู้สูงอายุได้ตื่นแต่เช้ามาเตรียมของไปวัด ได้เดินมาวัด ถือว่าออกกำลังกายอย่างหนึ่งที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน ได้สูดอากาศที่บริสุทธิ์ ยังช่วยให้อารมณ์สดชื่น เบิกบาน เนื่องจากตื่นแต่เช้า ได้มาทำบุญในเช้าวันใหม่ ของวันนั้น ๆ ได้รับการฟังธรรมจากพระภิกษุ ได้ทำบุญเช่นไหว้ให้ผีบรรพบุรุษ ย่อมทำให้สบายใจ อิ่มใจ จิตใจดี อารมณ์สดชื่น ดังคำกล่าวของนางสา หวัน (สัมภาษณ์. 2557, พฤศจิกายน 3) กล่าวว่า “ยายเตรียมอาหาร เตรียมของไปวัด ทำให้ยายต้องตื่นเช้ากว่าปกติ แต่ดี อากาศสดชื่น รู้ตัวว่าอารมณ์ดีจะได้ทำบุญ ได้ออกแรงเตรียมโน้นเตรียมนี้ ตั้งแต่เช้า เหมือนได้ออกกำลังกายแต่เช้าเลยนะ” และ คำกล่าวของนางจ๊วง หินสูงเนิน (สัมภาษณ์. 2557, พฤศจิกายน 7) กล่าวว่า “ตอนเช้าจะมีตักบาตร

เลี้ยงพระถวายบายเป็น พรหมน้ำมนต์บำเพ็ญกุศล แม่ส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เวลาในพิธีเราจะสอนบอกลูกบอกหลานให้ทำสิ่งที่ดี สิ่งไหนไม่ดียะบอกจะสอน อย่างพูดจาต้องอ่อนหวานไม่พูดต่ปากัน ไม่ทะเลาะกัน ถ้าโกรธกันให้อโหสิให้แกกัน เวลาที่เราทำแล้วครอบครัวคนทำจะโชคดียี่สิริมงคลแก่ตัวเองและครอบครัว ชีวิตจะมีแต่ความสุขความเจริญ ทำอะไรราบรื่นประสบแต่โชคดียี่ตลอดไป”

รวมทั้งวันสุดท้ายของพิธีกรรมปฐมนิเทศ ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ผู้สูงอายุต้องเตรียมเสปียง อาหาร เครื่องเซ่นไหว้ ดอกไม้ เครื่องใช้ อุปกรณ์การเกษตรต่าง ๆ ใส่เรือที่ทำจากต้นกล้วยหรือใบไม้ขนาดใหญ่ หรือแพไม้ไผ่ลอยน้ำ เพื่อส่งวิญญาณผิบรรพบุรุษกลับ ซึ่งผู้สูงอายุต้องตระเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในบริเวณรอบ ๆ บ้านของตนเอง ถือได้ว่าเป็นการออกกำลังกายไปในตัว พร้อมทั้งทำให้จิตใจสบายเนื่องจากทำให้ผิบรรพบุรุษอันเป็นที่รักของตนเองด้วยความเต็มใจ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ของชุมชน ได้พูดคุยกับเพื่อนบ้าน ผู้สูงอายุเป็นผู้มีประสบการณ์ได้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ เป็นผู้สืบสานพิธีกรรม วัฒนธรรม อันดงามให้คงอยู่สืบต่อไปยังลูกหลาน ด้วยวิธีการขัดเกลา อบรม ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ได้รับทราบปฏิบัติสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ รวมถึงเป็นแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติแก่ลูกหลาน ทำให้รู้สึกว่าคุณค่า ไม่เหงา ไม่หว่าเหว มีเพื่อน สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการสร้างเสริมสุขภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุให้แข็งแรงได้เป็นอย่างดี และยังแผ่เต็มไปด้วยความเชื่อ ความเคารพ นับถือในผิบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และที่สำคัญยังสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุได้อย่างกลมกลืน ดังคำกล่าวของนายครุฑ กษกร (สัมภาษณ์. 2557, กันยายน 12) กล่าวว่า “...ยายไปหาของมาเตรียมเซ่นไหว้เอง ลูก ๆ ไปทำงานหมด ได้หลานน้อยนี้แหละ เป็นคนช่วยหา ช่วยถือ ช่วยเตรียม ช่วยทำได้เหงื่อได้ออกกำลัง ทำได้บ้างไม่ได้บ้าง ยายไม่ว่าอะไร ผึกไว้ ได้เห็นทำเองกะมือ เมื่อยายตาย อย่างน้อยก็มีรุ่นหลานนี้แหละ เป็นคนสืบทอดต่อ แค่นี้ยายก็มีความสุขแล้ว ยายหลานทำด้วยกัน หัวใจก็พองโต เหมือนในหนังเลย มิน่าหละเค้าว่ากันว่า รักหลานมากกว่าลูก คงจะจริงอย่างที่เค้าว่านั้นแหละ” สอดคล้องกับคำบอกเล่าของพระครูมหาตรี เจ้าอาวาสวัดเปรี๊ยะอินโกสา (สัมภาษณ์. 2557, กันยายน 12) กล่าวว่า “... ก่อนตะวันรุ่งในตอนเช้าในแต่ละวัน จะเริ่มต้นด้วยเตรียมอาหารไว้ถวายให้ดวงวิญญาณบรรพบุรุษ และอาหารที่ทำงานบุญนี้จะเป้นพวกข้าวผัดมัดไส้ต่าง ๆ มีหอมกเนื่อปรุงผสมเครื่องเทศและผักหอม มีบายเป็น ข้าวเหนียวนึ่งผสมงาปั้นเป็นก้อนกลม ไว้เอาไปโยนใส่ที่มีดบริเวณรอบ ๆ เขตวัด ทำเพื่ออุทิศให้กับดวงวิญญาณที่หิวโหยที่ไม่มีญาติเวลาทำแล้ว มีความสุขสบายใจทำทุกๆปีไม่ขาด ...” ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3: แสดงภาพผู้สูงอายุร่วมกิจกรรมในพิธีกรรมจุ่มแบน ราชอาณาจักรกัมพูชา

ที่มา : (ทิติยาดี อินทรางกูร, ถ่ายภาพ. 2557, กันยายน 12)

“....เรื่องทำเรือลำต้นกล้วยยายกับหลานช่วยกันทำ ยาย 1 คน กับหลาน อีก 4 คน เพราะอยู่กันแค่นี้ พ่อแม่เค้าไปทำงานรับจ้างหมด เดินตามยายเข้าสวน ไม่นานก็ได้ต้นกล้วยติดมือออกมา ไม่ใช่ต้นเดียวนะ 3-4 ต้นโน้น แต่ยายเลือกเอาต้นที่ใหญ่สวยพอทำเป็นเรือได้....เหมือนได้ออกกำลังกาย ทำโน้นทำนี่ตลอด ไม่เหงา มีความสุขที่ได้ทำให้ผีบรรพบุรุษ ” (ติ๊ก ปราย, 2557)

อภิปรายผลการวิจัย

พิธีกรรมปจุมแบนเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความเชื่อพื้นฐานจากจิตนิยม (Idealism) คือ เชื่อว่าชีวิตมนุษย์ไม่ได้สิ้นสุดที่ความตาย แต่มีการเวียนว่ายตายเกิด โดยมีวิญญาณเป็นแกนหลักสั่งสมเอาผลการกระทำต่างๆ ไม่ว่าดีหรือไม่ดีในแต่ละภพแต่ละชาติติดตัวไปด้วยซึ่งจะปรากฏผลในชาติต่อไป การประกอบพิธีกรรมปจุมแบนเป็นการกระทำที่มีความเชื่อโยงสัมพันธ์กันระหว่างคนเป็นกับคนตาย สร้างความอบอุ่นผูกพันกัน บรรณาดีต่อกัน ดังนั้นพิธีกรรมดังกล่าวนอกจากเป็นการสะท้อนความคิดเชิงอภิปรัชญาดังที่กล่าวมา ยังเป็นฐานสำคัญให้ระบบจริยศาสตร์ ที่สร้างความรักความผูกพัน ความสามัคคีปองดอง ความกตัญญูรู้คุณ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนในสังคม ในวันเวลาดังกล่าวชาวเขมรถือเป็นประเพณีสำคัญที่ลูกหลานทุกคนต้องเดินทางกลับมาบ้าน หรืออย่างน้อยก็ประกอบพิธีเช่นไหว้ เช่นเดียวกับชาวจีนที่ยึดถือตรุษจีน จะแตกต่างกันก็เพียงรายละเอียดปลีกย่อย แต่ทั้งหมดทั้งมวลล้วนแสดงออกเพื่อบูชากราบไหว้บรรพบุรุษของตนเอง ซึ่งส่งผลต่อจิตใจของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้รู้สึกอบอุ่น และมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุข

สรุปผลการวิจัย

พิธีกรรมปจุมแบนเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญมากของผู้สูงอายุในราชอาณาจักรกัมพูชา และมีการ สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เชื่อว่าผีบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูมิผีปศาจ สิ่งที่ไม่เห็นธรรมชาติมีจริง เห็นได้จากการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษทุกปี เพื่อให้ได้รับอาหาร ไม่อดอยาก ได้รับส่วนบุญกุศล และได้ไปเกิดใหม่ จะดลบันดาลช่วยปกป้องคุ้มครองลูกหลานสมาชิกในบ้านหรือในหมู่บ้านให้มีความ

สงบสุข เจริญในการดำรงชีวิต ไม่เจ็บป่วย โดยการนำอาหารไปวางไว้ใต้ต้นไม้ บริเวณวัด โบสถ์ เชื่อว่าเป็นการทำทานให้กับผีที่ไร้ญาติหรือสัตว์ในบริเวณนั้น ผู้สูงอายุมีความเชื่อว่าจะได้บุญมหาศาล ทำให้มีความสุข ความเจริญ แม้กระทั่งการนำข้าวบิณฑ์ที่ได้จากการทำพิธีสวดจากพระที่วัดไปโยน หรือโปรยใส่ना สวน ไร่ เชื่อว่าผีบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบริเวณนั้นช่วยให้ผลผลิตดี เจริญอกงาม ซึ่งในแต่ละบ้านได้ร่วมกันทำพิธีเช่นไหว้ตามประเพณีทุกปี โดยทำในช่วงเดือน 10 ของทุกปี พิธีกรรมนี้ถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างหนึ่งในการสร้างความสามัคคีความกตัญญูรู้คุณ ความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ ความขยันตั้งใจทำมาหากิน ความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในครอบครัว และพบว่ากิจกรรมที่ผู้สูงอายุบ้านเปรี๊ยะตะไคร้มีส่วนร่วมในพิธีกรรมปทุมเบนทุกขั้นตอน สามารถช่วยเสริมสุขภาพให้แข็งแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผู้สูงอายุได้เตรียมอุปกรณ์ในพิธีกรรม ได้ร่วมกิจกรรม ซึ่งถือว่าเป็นการออกกำลังกายโดยธรรมชาติที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน และจะเห็นได้ว่าปรัชญาที่แฝงในพิธีกรรมการเซ่นผีบรรพบุรุษเป็นการมุ่งให้ผู้สูงอายุทำความดี ไม่ผิดศีลธรรม มีการทำบุญ เลี้ยงอาหาร ทำทานโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการขจัดความตระหนี่ถี่เหนียว ความเห็นแก่ตัว เพราะการให้ทานจะต้องทำด้วยกาย วาจา ใจที่สะอาดบริสุทธิ์ ผู้ที่จะมีความสุขได้จะต้องรู้จักเสียสละ รู้จักการให้ รู้จักการแบ่งปันส่วนเกิน หรือส่วนที่พอจะแบ่งปันที่ตนมีอยู่ให้แก่ผู้อื่น ล้วนทำให้จิตใจของผู้สูงอายุสะอาด ดำรงชีวิตด้วยความสุข ความสบายใจ กอปรกับผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำในการทำพิธีเช่นผี จะต้องเป็นผู้ที่มีศีลธรรม มีความรู้ ความรัก มีจิตใจดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือผู้อื่น ชาวบ้านให้ความเคารพ รัก นับถือ ศรัทธา จึงเปรียบเสมือนกลวิธีหนึ่งของการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้านจิตใจ เนื่องจากผู้สูงอายุจะต้องมีสมาธิ มีศีล มีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวในการทำมาความดีตลอดมา สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้อารมณ์เบิกบาน สดชื่น มีร่างกายที่แข็งแรง สามารถเป็นที่พึ่งของลูกหลานได้ สามารถอยู่ดูแลหลานตนเองได้อย่างมีคุณภาพ ย่อมส่งผลต่อสภาพจิตใจที่ดี และร่างกายย่อมแข็งแรงตามมา เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุยืนและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องด้านสังคม สามารถนำองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาสังคม กำหนดนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ มาตรการ ในการบริหารจัดการพัฒนาสังคมให้เกิดความมีระเบียบแบบแผนที่ดี ในส่วนขององค์กรสงฆ์สามารถนำองค์ความรู้ของงานวิจัยไปเป็นข้อมูลและเป็นกรอบในการกำหนดนโยบาย จัดทำแผนยุทธศาสตร์ วางมาตรการ แนวทางดำเนินงาน ตลอดถึงกำกับ ควบคุม ติดตาม ประเมินผล ในการอบรมพัฒนาชุมชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานสร้างความสามัคคีปองดอง บำบัดคดียุติธรรมวิถีแบบพุทธ ไม่ลุ่มหลงไปตามกระแสแห่งทุนนิยม

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในระดับวิชาการ มหาวิทยาลัยทางพุทธศาสนา ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันสร้างองค์ความรู้และผลิตบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนาสามารถนำเอาองค์ความรู้จากงานวิจัย ไปขยายขอบเขตความรู้ให้มีรัศมีกว้างขวางขึ้น โดยนักวิชาการ อาจารย์ ครูผู้สอน สามารถใช้หรือนำข้อมูลเป็นแนวทางการศึกษาวิจัยต่อยอด ผนวกองค์ความรู้งานวิจัย เข้าสู่บทเรียนกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ในแง่มุมต่างๆ สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบและเน้นความสำคัญต่อการบริหารจัดการความเป็นอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพุทธ ที่ไม่มุ่งเน้นไปในระบบเงินตราจนเกินไป การสร้างความรู้ความเข้าใจในรูปแบบและวิธีสอนธรรมที่ควบคู่กันระหว่างบทบาทวัดกับชุมชน ให้มีความสมดุลกัน ประชาชน ได้แนวปฏิบัติชัดเจนหรือระเบียบแบบแผนที่เหมาะสมสำหรับตนเองในการจัดการตนเองด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนได้องค์ความรู้หรือหลักธรรมทางศาสนาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิต

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยปฐมเบณ : พิธีกรรมท้องถิ่นกับการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ราชอาณาจักรกัมพูชาทำให้ค้นพบข้อมูลหรือข้อมูลบางประการสำหรับ นำมาเป็นประเด็นที่จะนำมาเป็นหัวข้อในการวิจัยครั้งต่อไปได้ เช่น ศึกษาประเพณีแซนโฌนตาของชาวไทยในเขตอีสานใต้ ศึกษาความสัมพันธ์ประเพณีแซนโฌนตากับบุญข้าวสากของชาวไทยในภาคอีสาน ศึกษาเปรียบเทียบปฐมเบณในราชอาณาจักรกัมพูชากับประเพณีแซนโฌนตาของชาวไทยในเขตอีสานใต้ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ทิตยาวดี อินทรางกูร. (2558). การสร้างเสริมสุขภาพคนวัยชราดูแลเด็กของกลุ่มชาติพันธุ์ ออสโตรเอเชียติกในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนล่าง. **ดุชนิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย:** มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- บุชาครูบาอาจารย์ ธ. ธรรมรักษ์. (2556.) **กุศโลบายที่แท้จริงของบังสุกุลเป็น บังสุกุลตาย.** ออนไลน์. แหล่งที่มา: <https://torthammarak.wordpress.com/2012/07/20/>. สืบค้นเมื่อ 4 ธันวาคม 2556.
- Thittayawadee Intarangkul. (2017). **Selfe Care of the Elderly in Ban Kruat District Buriram Province** .14th Internation Conference on Social Science and Humanity, (ICSSH) 13 – 14 June 2017 Nanyang Technological University, Nanyang Executive Center, Singapore, GLOBAL ASSOCIATION.
- Thittayawadee Intarangkul. (2017). **Health Promotion of the Elderly in BanKruat District Buriram Province.** PEOPLE : International Journal of Social Sciences, Vol.4,No.1,P1-7,13-14 June 2017.

WHO. (1998). **Definition of Health Promotion 1998**. Health Aystems Research Institute.

สัมภาษณ์ กุญ สลอย. (2556, ธันวาคม 8). ผู้ใหญ่บ้าน บ้านเปรี๊ยะตะ ตำบลบ่อนเตียสะเรย อำเภอเสียมเรียบ จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา.

สัมภาษณ์ ครุฑ กชกร. (2557, กันยายน 12). ผู้นำหมู่บ้าน บ้านเปรี๊ยะตะ ตำบลบ่อนเตียสะเรย อำเภอเสียมเรียบ จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา.

สัมภาษณ์ จ้วง หินสูงเนิน (2557, พฤศจิกายน 7) อายุ 58 ปี ชาวบ้าน บ้านเปรี๊ยะตะ ตำบลบ่อนเตียสะเรย อำเภอเสียมเรียบ จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา

สัมภาษณ์ ชา หวิน (2557, พฤศจิกายน 3) ผู้อายุ 75 ปี สูงอายุ บ้านเปรี๊ยะตะ ตำบลบ่อนเตียสะเรย อำเภอเสียมเรียบ จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา

สัมภาษณ์ ตึก ปราย. 2557, ธันวาคม 7) อายุ 60 ปี สูงอายุ บ้านเปรี๊ยะตะ ตำบลบ่อนเตียสะเรย อำเภอเสียมเรียบ จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา

สัมภาษณ์ เทียน เมียะ (2557, ธันวาคม 8) อายุ 60 ปี ชาวบ้าน บ้านเปรี๊ยะตะ ตำบลบ่อนเตียสะเรย อำเภอเสียมเรียบ จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา

สัมภาษณ์ พระครูมหาตรี (2557, กันยายน 12) อายุ 59 ปี เจ้าอาวาสวัดเปรี๊ยะอินโกสา ตำบลบ่อนเตียสะเรย อำเภอเสียมเรียบ จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา

สัมภาษณ์ เพ็ญ ชอน (2557, กันยายน 12) อายุ 72 ปี ผู้นำพิธีกรรม บ้านเปรี๊ยะตะ ตำบลบ่อนเตียสะเรย อำเภอเสียมเรียบ จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา

หลักการสร้างนิสัยตามแนวพุทธปรัชญา THE PRINCIPLES OF CREATING HABITS ACCORDING TO BUDDHIST PHILOSOPHY

พระมหาผวินทร ปุริสุตโต¹, มนัสวี ศรีนนท์²

Phramaha Maghavin Purisuttamo¹, Manatsawee Srinont²

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹

Mahamakut Buddhist university

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล²

Institute for Innovative Learning, Mahidol University

E-Mail: maghavin9@yahoo.com

ได้รับบทความ: 20 กรกฎาคม 2561; แก้ไขบทความ: 12 กันยายน 2561; ตอปรับตีพิมพ์: 24 กันยายน 2561

Received: July 20, 2018; Revised: September 12, 2018; Accepted: September 24, 2018

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความหมายของนิสัย 2) เพื่อศึกษาหลักการสร้างนิสัย 3) เพื่อศึกษาหลักการสร้างนิสัยตามแนวพุทธปรัชญา จากการศึกษา พบว่า นิสัยเป็นคุณลักษณะในตนที่แต่ละคนสร้างขึ้นโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เป็นการแสดงออกบ่อยๆ จนชิน นิสัยเกิดจากการสร้างหรือพัฒนาขึ้นอย่างเหมาะสมกับสถานที่และเวลา ในพุทธปรัชญา พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ใช้กรรมฐานเป็นหลักการในการสร้างนิสัย คือ ผู้มีราคะจริต ให้บริหารตนด้วยอสุภะและกายคตาสติ ผู้มีโทสะจริต ให้บริหารตนด้วยพรหมวิหารและกสิณ ผู้มีโมหะจริต ให้บริหารตนด้วยอานาปานสติ ผู้มีสัทธาจริต ให้บริหารตนด้วยอนุสติ ผู้มีพหุจริต ให้บริหารตนด้วยมรณานุสติ อุปमानุสติ อาหาเรปฏิกูลสัญญาและจตุธาตววัตถาน และผู้มีวิตกจริต ให้บริหารตนด้วยอานาปานสติ กสิณ และอรุณ

คำสำคัญ: นิสัย, หลักการสร้างนิสัย, พุทธปรัชญา

Abstract

The objectives of this article were: 1) to study the meaning of habits, 2) to study the principles of creating habits and, 3) to study the principles of creating habits according to Buddhist Philosophy. The study found that the habits are attributes of a person that created as intentionally and unintentionally. The habits

are expressions that often created and developed appropriately with place and time. In Buddhist Philosophy, the Buddha taught meditation as a principle to create habits. For example, the one who was lustful temperament (Raga-carita) he should consider in the loathsomeness of the body. The one who full of hating temperament (Dosa-carita) he should consider on sublime states of mind (4 Brahmavihara/holy abidings) and concentrating on meditation devices (Kasin). The one who has full of deluded temperament (Moha-carita) he should practice mindfulness regarding breathing (Anapanasati). The one who has faithful temperament (Saddha-carita) he should consider in the analytic doctrine of the Buddhist Canon (Anussati). The one who was intelligent temperament he should consider practicing meditation on death (Maranasati), nutriment, the composing of the body's elements (Catudhatuvavattana). The one who has speculative temperament he should practice mindfulness on regarding breathing (Anapanasati), meditation devices (Kasin) and formless.

Keywords: Habits, Creating Habits, Buddhist Philosophy

บทนำ

เป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เวลาที่คนเราพูดถึงพฤติกรรมหรือนิสัยของคนอื่น โดยการพูดถึงนั้นมักจะเป็นการนำเสนอถึงพฤติกรรมหรือนิสัยของคนอื่นในทางที่ไม่ดีหรือที่ตัวเราไม่ชอบ ในทางตรงกันข้าม เวลาที่คนอื่นพูดถึงตัวเรา คนอื่นก็จะพูดถึงพฤติกรรมหรือนิสัยที่ไม่ดีของตัวเราเช่นกัน ฉะนั้น ในเรื่องนิสัยนี้จึงเป็นเรื่องที่ควรศึกษาว่าเพื่อหาคำตอบเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเมื่อพิจารณาจนถึงที่สุด พฤติกรรมหรือนิสัยที่คนอื่นหรือตัวเราแสดงออกไปนั้นเป็นเรื่องที่ดีหรือไม่ดีตามนั้นจริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงแค่พฤติกรรมหรือนิสัยที่ตัวเรายัดเยียดให้คนอื่นหรือคนอื่นข่มขืนให้เราเป็นเช่นนั้น ผู้เขียนจึงคิดว่าเรื่องนิสัยนี้เป็นเรื่องที่สำคัญมาก โดยหากได้ทำความเข้าใจอย่างชัดเจนแล้ว คนอื่นหรือตัวเราก็จะสามารถมีความสุขกับการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ กล่าวคือหากคนอื่นและตัวเราเข้าใจอย่างชัดเจนถึงความหมายหรือธรรมชาติที่แท้จริงเกี่ยวกับนิสัยแล้ว การสร้างหลักการแห่งการรู้จักตนเอง และการสร้างรูปแบบแห่งการอยู่ร่วมกันกับคนอื่นในสังคมย่อมจะเป็นไปได้ ผู้เขียนจึงพิจารณาเห็นว่าการได้นำเสนอถึงความหมายของนิสัย หลักการสร้างนิสัย และหลักการสร้างนิสัยตามแนวพุทธปรัชญานี้จะเป็นเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ในเชิงการใช้ชีวิตให้มีคุณค่าทั้งในระดับปัจเจกชนและสังคมด้วยต่อไป

ความหมายของนิสัยคืออะไร

นิสัยมีความหมายเป็นอย่างไรรั้น ได้ปรากฏมีนักวิชาการนำเสนอความหมายไว้อย่างหลากหลาย ในที่นี้จะสรุปให้เห็นถึงความหมายรวมๆ ที่มีกล่าวกันไว้ดังนี้ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2560) เสนอไว้ว่า คำว่า นิสัย เป็นคำนาม หมายถึง ความประพฤติที่เคยชิน เช่น เขาตื่นเช้าจนเป็นนิสัย คำว่า “นิสัย” ยังมีความหมายว่า ที่พึง ที่พึงพิง ที่อาศัย เช่น ผู้อุปสมบทขอฝากตัวเป็นศิษย์พระอุปัชฌาย์เรียกว่า ขอนิสัย เปลื้อง ณ นคร (2560) กล่าวว่า นิสัย คือ (มค. นิสฺสย) น. ที่พึง, ที่พึงพิง, ที่อาศัย, การทำจนเป็นที่อาศัยได้ ความประพฤติที่เคยชิน เช่น ทำจนเป็นนิสัย ทางวินัยสงฆ์ นิสัยคือการพึงพิง ขึ้นสังกัดกับอาจารย์ มีพระพุทธาณุญาตไว้ว่า พระภิกษุที่มีพรรษายังไม่เกิน 5 หรือแก่เกินแล้ว แต่ยังไม่รู้พระปาติโมก พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2560) กล่าวว่า นิสัย ได้แก่ 1. ที่พึง, ที่อาศัย เช่น ขอนิสัยในการอุปสมบท (คือกล่าวคำขอรับรองต่ออุปัชฌาย์ในพิธีอุปสมบท ขอให้ท่านเป็นที่พึง ที่อาศัยของตน ทำหน้าที่ปกครองสั่งสอนให้การศึกษาอบรมต่อไป) อาจารย์ผู้ให้นิสัย (อาจารย์ผู้รับที่จะทำหน้าที่เป็นที่พึ่ง ที่อาศัยปกครองแนะนำในการศึกษาอบรม) 2. ปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต 4 อย่าง คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช 3. ความประพฤติที่เคยชิน เช่น ทำจนเป็นนิสัย เมธา หริมเทพาธิป (2560) กล่าวว่า นิสัยคือความเคยชินของบุคคลในการกระทำต่างๆ แต่การกระทำต่างๆ นั้นเพียงครั้งเดียวยังไม่เป็นนิสัย ต่อเมื่อกระทำบ่อยๆ จนเคยชินกลายเป็นนิสัยหรือความเคยชินที่เกิดจากการกระทำบ่อยๆ กระทำซ้ำๆ ซากๆ นั้นเองก่อให้เกิดเป็นนิสัย ตามหลักจิตวิทยาเชื่อว่า “เราหว่านการกระทำ เราจะได้ผล คือ นิสัย เราหว่านนิสัย เราจะได้ผล คือ ลักษณะ” นี่หมายความว่า นิสัยได้กลายมาเป็นลักษณะของบุคคล แม้ลักษณะชั่วดีของบุคคลนั้น ก็คือ นิสัยชั่วดีของบุคคลนั่นเอง ซึ่งเขาได้ปลูกฝังในตนจนเคยชินแล้ว นิสัยนี้โดยประเภทมีอยู่ 3 ประการ คือ 1. นิสัยทางกาย หมายถึง ความเคยชินในการกระทำทางกาย เริ่มต้นจากการคืบ การคลาน การนั่ง การยืน การเดิน ตลอดจนการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ 2. นิสัยทางอารมณ์ หมายถึง ความเคยชินทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยๆ เช่น รักความสะอาด ความสวยงาม เกลียดความสกปรก ชอบความสุภาพ เกลียดความกระด้าง 3. นิสัยทางจิต หมายถึง ความเคยชินทางความคิดหรือวิธีการใช้ความคิด เช่น คิดแสวงหาความรู้และทรัพย์สินสมบัติ คิดปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองนี้เป็นไปในฝ่ายดี คิดกบฏทรยศต่อชาติ บ้านเมือง คิดเอารัดเอาเปรียบคนอื่น เป็นต้น นี่เป็นฝ่ายไม่ดี เมื่อว่าโดยกำเนิดแล้วนิสัยนี้มีมา 2 ทาง คือ 1) ทางพันธุกรรม นิสัยที่เกิดจากพันธุกรรมเป็นนิสัยถ่ายทอดแบบจากพ่อ แม่ และปู่ ย่า ตา ยาย ที่รวมสายโลหิตกันมาโดยลำดับ ถ้าพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยายเป็นคนเลว ลูกหลานก็อาจเป็นคนเลวด้วย ถ้าพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยายเป็นคนดี ลูกหลานก็อาจจะเป็นคนดีไปด้วย 2) ทางสิ่งแวดล้อม นิสัยที่เกิดมาจากสิ่งแวดล้อมเป็นนิสัยที่เกิดขึ้นในภายหลังโดยอาศัยการคบหรือประสบการณ์เป็นส่วนใหญ่ซึ่งได้คลุกคลีกันจนคุ้น คบหากันจนสนิทสนม แม้การกระทำ ความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจของตนเอง ซึ่งเมื่อมี

บ่อยๆ ซ้ำๆ ซากๆ แล้ว ย่อมทำให้เกิดนิสัย มีอิทธิพลขึ้นในชีวิตภายหน้า อังสุมาลี พันนาวา (2560) กล่าวว่า นิสัยคือสิ่งที่ติดมากับตัวของสัตว์ทุกชนิด บางครั้งก็กลายเป็นสัญชาตญาณ ฉะนั้น คนที่ทำอะไรบ่อยๆ ก็จะกลายเป็นนิสัย นิสัยของคนที่ทำบ่อยๆ มันก็จะกลายเป็นสันดาน ถ้าเป็นสันดานพอขุดได้ แต่สันดานนี้ขุดยาก วิธีแก้ไขคือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ไม่ใช่การเปลี่ยนตัวเอง เราต้องฝึกหัดนิสัยใหม่ ต้องหัดเรียนรู้ข้อมูล หัดเป็นคนมีระเบียบ มีวินัย เพราะสิ่งนี้เองที่จะทำให้คนเราแตกต่างกัน จะพัฒนาตนเองได้ดีหรือไม่ก็อยู่ที่ตัวเราเอง เช่น คนคนหนึ่งพกปืนเดินไปเดินมาตามตลาด ถ้ามีวินัย เรียกว่าตำรวจ ถ้าไม่มีวินัย เรียกว่า อันธพาล คนคนหนึ่งถือกระเป๋าไปโรงเรียน ถ้ามีวินัย เรียกว่านักเรียน ถ้าไม่มีวินัย เรียกว่า นักเลง คนคนหนึ่งถือปืนกลอยู่ตามแนวชายแดน ถ้ามีวินัย เรียกว่าทหาร ถ้าไม่มีวินัย เรียกว่าโจรผู้ร้าย คนคนหนึ่งพอเข้าออกไปขอข้าวชาวบ้านกิน ถ้ามีวินัย เรียกว่าพระ สามเณร ถ้าไม่มีวินัย เรียกว่าขอทาน คนคนหนึ่งหยิบของเขาไปใช้ ถ้ามีวินัย เรียกว่าคนดี ถ้าไม่มีวินัย เรียกว่าขโมย วินัย หมายถึง กฎ ระเบียบ กติกา ข้อบังคับ แปลว่า การทำในสิ่งที่ควรทำ โดยปกติจิตใจของคนจะไหลลงไปสู่ที่ต่ำ คนมีวินัยคือคนที่เอาชนะจิตใจตัวเองได้ ชมรมพุทธรศาสตร์ สากล (2557) เสนอไว้ว่า นิสัยคือพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ที่คนเราทำซ้ำๆ อยู่เสมอ มีทั้งคิดซ้ำๆ พูดซ้ำๆ ทำซ้ำๆ จนเกิดเป็นความเคยชินต้องทำเป็นประจำ ถ้าไม่ได้ทำเช่นนั้นอีก จะรู้สึกงอแงตัวเองขาดอะไรไป เช่น ผู้ที่เคยสวดมนต์ก่อนนอนเป็นประจำ ถ้าวันไหนไม่ได้สวดมนต์ก็จะหลับยากหรือบางคนที่เคยสูบบุหรี่เป็นประจำ ถ้าวันไหนไม่ได้สูบบุหรี่ ก็จะมีอาการหงุดหงิดจนไม่มีสมาธิที่จะทำงาน เป็นต้น นิสัยของคนโดยทั่วไป อาจแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท คือ นิสัยดีกับ นิสัยไม่ดีหรือนิสัยเสีย ผู้ที่มีนิสัยดีก็เพราะคิดดี พูดดี ทำดี เป็นปกติ หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ผู้ที่มีสัมมาทิฐิย่อมคิดดี จึงพูดดีเป็นปกติ ผู้ที่เป็นเช่นนี้ย่อมถือว่าเป็นผู้มีนิสัยดี นิสัยดีนี้จะเป็โปรแกรมบุญสำหรับสร้างสรรค์คุณความดีต่างๆ ของบุคคล อันเป็นทางนำความสุข ความสำเร็จและบุญกุศลมาสู่ชีวิตของผู้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตนี้ อีกทั้งจะส่งผลดีไปถึงโลกหน้าอีกด้วย นี่คือนิสัยดีในทางกลับกัน ผู้ที่มีนิสัยไม่ดีหรือนิสัยเสียคือผู้ที่มีความเห็นผิดทำนองคลองธรรมหรือที่เรียกว่า มิจฉาทิฐิ จึงคิดไม่ดี พูดไม่ดี และทำไม่ดีเป็นปกติ นิสัยไม่ดีนี้จะเป็โปรแกรมบาป หรือโปรแกรมก่อกรรมทำชั่วประจำชีวิตของบุคคลนั้น อันเป็นทางนำความยุ่งยาก เดือดร้อน ความทุกข์ ความล้มเหลว บาปอกุศล และศัตรูคู่อาฆาต มาสู่ชีวิตของบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตนี้ และเมื่อละโลกไปแล้วก็ต้องไปสู่ทุกคติอย่างแน่นอน นี่คือนิสัยของนิสัยไม่ดี

จากกล่าวมาในเรื่องความหมายของนิสัยนั้น ดูเหมือนว่าองค์กรหรือนักวิชาการที่ผู้เขียนยกมานำเสนอไว้จะมีทัศนะไม่แตกต่างกันนัก กล่าวคือนิสัยเป็นคุณลักษณะที่แต่ละคนสร้างขึ้นทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เป็นการแสดงออกบ่อยๆ จนชินหรือคุ้นเคย เรียกว่าทุกอย่างที่เป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ หากได้แสดงออกในรูปแบบเดิมๆ ซ้ำๆ ก็จัดได้ว่าลักษณะแบบนี้เป็นนิสัยได้เลย ดังนั้น นิสัยนี้จึงมีทั้งผู้เสนอว่าสามารถปรับเปลี่ยนได้และไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ โดยผู้ให้เหตุผลว่า

นิสัยสามารถปรับเปลี่ยนได้นั้นมองว่าหากนิสัยไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ การพัฒนาบุคลิกภาพของแต่ละคนก็ย่อมไม่สามารถทำได้เลย เพราะเมื่อนิสัยเป็นอย่างไรแล้วก็เป็นอย่างนั้นไปตลอด เช่น มีนิสัยลักขโมยก็ย่อมไม่สามารถละนิสัยลักขโมยได้เลย เป็นต้น ส่วนผู้ที่มีความเห็นตรงกันข้าม มองว่านิสัยไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ เพราะนิสัยเป็นลักษณะที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด เช่น นิสัยโกรธ นิสัยโลภมาก เป็นต้น ดังนั้น นิสัยจึงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงไม่ได้ การดำเนินการกับนิสัยจึงทำได้เพียงแค่ควบคุมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมเท่านั้น สำหรับทัศนะของผู้เขียนนั้นมองว่านิสัยสามารถปรับเปลี่ยนได้ หมายความว่านิสัยของคนเรานั้นมีทั้งดีและไม่ดี หากนิสัยไม่ดีเกิดขึ้นก็ควรได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมหรือถูกต้อง ส่วนนิสัยที่ดีอยู่แล้วก็ต้องดำรงรักษาไว้ไม่ให้เสื่อมคลาย นิสัยจึงสามารถบริหารจัดการเพื่อการปรับเปลี่ยนอย่างเหมาะสมหรือพัฒนาได้ ดังจะเห็นได้จากพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และอังสุมาลี พันนาว่า ที่มองว่านิสัยถึงแม้จะติดตัวมาแต่เกิด แต่นิสัยนั้นสามารถพัฒนาและปรับปรุงได้

หลักการสร้างนิสัยเป็นอย่างไร

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเกี่ยวกับนิสัยว่าเป็นลักษณะที่สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมหรือถูกต้องขึ้นได้ ไม่ใช่เป็นลักษณะที่ปรับปรุงแก้ไขไม่ได้อย่างสิ้นเชิงคือนิสัยนั้นสามารถทำให้เกิดมีขึ้นในตนหรือสังคมโดยรวมได้เหมือนกัน แต่การเกิดขึ้นของลักษณะแห่งนิสัยนั้นไม่ใช่เป็นเพียงแค่การบอกว่ามีนิสัยเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้เท่านั้น เพราะนิสัยต้องเกิดจากการสร้างหรือพัฒนาขึ้นอย่างเหมาะสมกับสถานที่และเวลา หมายความว่าเมื่อมีการยอมรับว่านิสัยนั้นสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมได้ในกรณีที่เป็นนิสัยไม่ดี แต่การปรับเปลี่ยนนิสัยที่ไม่ดีดังกล่าวนั้นก็จะต้องคำนึงถึงสถานที่และเวลาที่แสดงออกด้วย เพราะมีเช่นนั้นแล้ว นิสัยที่ไม่ดีจะไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้เลย ด้วยหากไม่คำนึงถึงระยะเวลาของการแสดงออกของนิสัยแล้ว นิสัยที่แสดงออกมาก็จะเป็นเพียงแค่การเอาตัวรอดไปวันๆ เท่านั้น ซึ่งการแก้ไขนิสัยที่ไม่ดีนั้นก็ต้องใช้เวลาในการฝึกตัวให้คงอยู่กับตัวเราไปตลอดด้วย จึงจะนับว่าถูกต้อง ส่วนนิสัยที่ดีก็อยู่ในลักษณะเดียวกัน เพียงแต่ว่าต้องดำรงรักษาไว้ให้นาน ไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสียหายหรือแย่กว่าเดิม ดังนั้น ในเรื่องนี้ จึงมีนักวิชาการเสนอแนวคิดหรือหลักการเกี่ยวกับวิธีการสร้างนิสัยไว้ดังนี้

ศิริพร ก้อนทอง (2560) กล่าวว่า การเสริมบุคลิกภาพและลักษณะนิสัย หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาหรือปรับปรุงบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยที่เกิดขึ้นแล้วให้เป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ของสังคม การเสริมบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ขึ้นภายหลังจากที่บุคคลได้สร้างบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยมาแล้ว การจะเสริมบุคลิกภาพให้ได้ผลดีนั้นควรจะทำเสียแต่ในวัยต้นๆ ของชีวิตคือก่อนที่บุคลิกภาพจะฝังรากลึกจนกระทั่งยากต่อการปรับปรุง กระบวนการเสริมบุคลิกภาพอาจจะมีขั้นตอนดังนี้ คือ 1. การสำรวจตนเอง เป็นกระบวนการที่บุคคลเริ่มสำรวจบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยของตนเอง เพื่อที่จะได้รู้ตนเองนั้นมีลักษณะบุคลิกภาพและ

ลักษณะนิสัยอย่างไรบ้างและบุคลิกภาพที่มีอยู่นั้นควรกับความต้องการของสังคมหรือไม่ เคยมีปัญหาใดในการแสดงบุคลิกภาพบ้างหรือไม่ 2. การรู้จักตนเอง เมื่อบุคคลสำรวจตนเองได้ข้อมูลมากเพียงพอแล้ว บุคคลควรจะประมวลสรุปบุคลิกภาพเพื่อรู้จักตนเอง 3. การรู้จักปรับปรุงบุคลิกภาพและลักษณะนิสัย เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ตนเองแล้วมาตรวจพบข้อบกพร่องต่างๆ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการปรับปรุง โดยการที่บุคคลจะต้องมองหาลักษณะบุคลิกภาพที่จะเป็นแบบอย่างที่จะใช้ในการปรับปรุงต่อไปแล้วพยายามเตือนตนเองให้ละทิ้งบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยเดิมที่บกพร่อง แล้วพยายามปฏิบัติตามแบบอย่างของบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยใหม่ การปรับปรุงบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและจะต้องมีความตั้งใจจริง โดยตัวของบุคคลที่จะปรับปรุงบุคลิกภาพเองจะต้องให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษ ด้วยการยอมรับข้อบกพร่องของตนและผลที่มีต่อตนเองและผู้อื่นเป็นประการสำคัญ ทั้งต้องรู้จักแสวงหาหนทางที่จะช่วยให้ตนเองได้รับรู้บุคลิกภาพและลักษณะนิสัยที่สร้างสรรค์อันควรต่อการเสริมสร้างให้เกิดขึ้น และที่สำคัญก็คือการส่งเสริมบุคลิกภาพและลักษณะนิสัย เมธา หริมเทพาธิป (2560) กล่าวว่า การสร้างนิสัย นิสัยเป็นเครื่องแสดงออกของอัธยาศัยที่เจริญเต็มขีด นำให้ทำพฤติกรรมโดยสุจริต และทำพฤติกรรมนั้นทำให้คนมีลักษณะดี เช่น มีสัมมาคารวะ สงบเสถียร สุภาพอ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู จงรักภักดี มีกิริยามารยาทดีงาม แต่การไม่ฝึกนิสัยเป็นเครื่องแสดงออกของอัธยาศัยที่เสื่อมสุดขีด ชักนำไปทำพฤติกรรมโดยทุจริต และการทำพฤติกรรมโดยทุจริตนั้นพาให้คนมีลักษณะเลวร้ายต่างๆ หลักความจริงจึงมีอยู่ว่าการสร้างนิสัยดีทำลายความวิบัติ ผู้ยืนยันหมั่นเพียรยอมได้ทรัพย์ ผู้มีความผาสุกยอมเว้นของแสง ผู้อยู่สบายเพราะปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ผู้สร้างนิสัยดีแล้วย่อมสมบูรณ์ด้วยความดี มั่งคั่งด้วยทรัพย์สมบัติ เจริญด้วยยศศักดิ์ ช่วยตนเองและครอบครัวของตนเองได้ PsyBlog (2560) กล่าวว่า ถ้าเราอยากจะทำนิสัยดีๆ ให้ตัวเอง เช่นว่าการออกกำลังกายหรือกินอาหารสุขภาพ มันก็มีคำถามว่าเราจะต้องทำมันบ่อยขนาดไหน กว่ามันจะกลายเป็นนิสัยขึ้นมาได้ ที่จะสามารถทำได้เองเลยโดยไม่ต้องฝืนใจทำ อันนี้ก็ชัดเจนว่า มันก็ขึ้นอยู่กับว่าคุณอยากจะทำนิสัยอะไร แล้วก็จิตใจคุณมุ่งมั่นแค่ไหน แต่ทว่า มันจะพอมีหลักการอะไรสักอย่างมัย ที่จะช่วยบอกว่าต้องใช้เวลานานแค่ไหนกว่าจะทำได้จนเป็นนิสัย ถ้าไปถาม Google เราก็ได้คำตอบว่าใช้เวลาประมาณ 21-28 วัน แต่ว่าจริงๆ แล้ว มันไม่ได้มีหลักฐานอะไรมายืนยันตัวเลขนี้เลย ตัวเลข 21 วันนี้ สันนิษฐานว่าอาจจะมาจากหนังสือเล่มหนึ่งที่พิมพ์เมื่อปี 1960 โดยหมอศัลยกรรม Dr. Maxwell Maltz ที่บอกว่าโดยเฉลี่ยแล้วคนที่ต้องถูกตัดแขนขาจะใช้เวลา 21 วันในการปรับตัว 1. ทำโดยไม่ต้องคิด (Doing without thinking) ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับคำถามเรื่องระยะเวลาในการสร้างนิสัย ผลการศึกษาได้ดีพิมพ์ลงใน European Journal of Social Psychology นักวิจัยชื่อ Phillippa Lally และทีมงานจาก University College London ได้ศึกษาคน 96 คน ที่ต้องการสร้างนิสัยดีๆ ให้ตัวเอง เช่น กินผลไม้ทุกมื้อเที่ยงมื้อละชิ้น ไปจนถึงวิ่งวันละ 15 นาที ผู้เข้าร่วมทดลองจะต้องตอบแบบสอบถามทุกวันเกี่ยวกับความรู้สึกเรื่องนิสัยของตนเอง โดยที่คำถามนั้นจะวัดระดับว่า

พฤติกรรมนั้นๆ สามารถทำได้โดยเป็นอัตโนมัติหรือยัง ซึ่งก็มีหลายข้อ เช่น “ทำได้ไม่ยาก (hard not to do)” และ สูงสุดที่ “ทำได้โดยไม่ต้องคิด (without thinking)” จากนั้นนักวิจัยได้เอาผลการทดลองมาศึกษา โดยเอานิสัยต่างๆ มาพล็อตกราฟเทียบจำนวนวันกับระดับการทำได้เป็นอัตโนมัติ (ทำได้โดยไม่ต้องคิด) และกราฟ (เส้นเข็ม) ก็ได้บอกว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 66 วัน กว่าจะทำพฤติกรรมนั้นได้เป็นอัตโนมัติ (ทำได้โดยไม่ต้องคิด) พุดอีกนัยหนึ่ง นี่ก็คือระยะเวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการสร้างนิสัยนั่นเอง กราฟยังบอกอีกว่า ถ้านิสัยนั้นๆ มีกราฟวิ่งขึ้นเร็วในวันแรกๆ นิสัยนั้นกลับจะต้องใช้เวลาานในตอนหลัง (long tail) กว่าที่จะถึงระดับอัตโนมัติสูงสุด (ทำได้โดยไม่ต้องคิด) ได้ ถึงแม้จะบอกว่า ใช้เวลาเฉลี่ย 66 วัน แต่ว่าในความเป็นจริงแล้ว เวลาในการสร้างนิสัยนี้มีได้ตั้งแต่ 18 วัน ไปจนถึง 254 วันเลยทีเดียว นอกจากนี้ นักวิจัยยังพบว่าพลาดไม่ได้ทำไปซักวัน ไม่มีผลต่อการสร้างนิสัย ในการสร้างนิสัยเดียวกัน ก็จะมีบางคนที่ใช้เวลาานกว่าคนอื่นมากๆ บางทีอาจจะเป็นเพราะมีแรงต้านภายในบางอย่างในการฝึกลิสัย (habit-resistant) นิสัยแบบอื่นนอกเหนือจากการทดลองอาจจะใช้เวลาฝึกนานกว่านี้ก็ได้ 2. ไม่ได้ทำกันง่ายๆ (No small change) การทดลองนี้ได้บอกว่า การฝึกฝนนิสัยนั้น แม้ว่าจะดูง่ายๆ เช่น กินผลไม้วันละชิ้นหรือเดินวันละ 10 นาที ก็อาจจะต้องใช้เวลาสองเดือนกว่าในการทำซ้ำๆ ทุกวัน (66 วัน) กว่าที่จะเกิดเป็นนิสัยขึ้นมาและถึงแม้ว่านักวิจัยจะบอกว่าการหยุดทำไปซักวันไม่มีผลต่อการสร้างนิสัยในระยะยาว แต่ว่าการทำพฤติกรรมซ้ำๆ ในช่วงวันแรกๆ ก็มีผลช่วยมากในการสร้างนิสัย ญูซรี คำชาย (2542) การมองภาพตนเองในแง่บวกนั้นมิได้เกิดขึ้นโดยการจินตนาการได้อย่างเดียว แต่ต้องมีการลงมือทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดผลด้วย ในชีวิตนักเรียนการมีผลสัมฤทธิ์การเรียนในระดับดีมีอิทธิพลอย่างยิ่งประการหนึ่งต่อการยอมรับตนเองและมองตนเองในแง่บวก แนวทางที่ครูจะช่วยเหลือผู้เรียนได้สร้างนิสัยรักเรียน ดังนี้ 1. การบริหารเวลา ผู้ที่ประสบความสำเร็จไม่ว่าจะเป็นในด้านการศึกษาหรือการทำงาน สิ่งหนึ่งที่บุคคลเหล่านั้นมีตรงกันคือรู้จักบริหารเวลา ใช้เวลาที่มีอยู่ให้เป็นไปตามแผนจนกระทั่งบรรลุจุดหมาย การบริหารเวลานั้น ครูอาจให้นักเรียนเรียนรู้สิ่งต่อไปนี้ 1.1 ประเมินทักษะการใช้เวลาในปัจจุบัน ก่อนที่จะวางแผนการใช้เวลาลองตรวจสอบวิธีใช้เวลาในปัจจุบันของเราว่าใช้เวลาไปอย่างไรใน 24 ชั่วโมง โดยบันทึกกิจกรรมที่ทำ วัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมนั้น และเวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรมอย่างละเอียด ตลอด 1 สัปดาห์ ต่อจากนั้นลองมาดูว่ากิจกรรมใดที่ทำแล้วเป็นประโยชน์ กิจกรรมใดเป็นกิจกรรมที่ทำแล้วเสียเวลา ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบรูปแบบในการใช้เวลาที่ผ่านมาของตนเอง 1.2 กำหนดเป้าหมายในชีวิต ทุกคนล้วนเคยชินกับประโยคที่ว่าให้ใช้ชีวิตอย่างมีเป้าหมายหรือมีจุดหมาย แต่น้อยคนที่จะหันมาสนใจการกำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนเองอย่างจริงจัง หลายคนถึงกับปล่อยชีวิตตนเองให้ดำเนินไปเรื่อยๆ หรือยิ่งไปกว่านั้นปล่อยให้การดำเนินชีวิตของตนเองตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้อื่น ทำในสิ่งที่ตนเองไม่ชอบและไม่สนใจจะทำ วิธีหนึ่งที่จะทำให้การใช้ชีวิตของเรามีความหมายคือการกำหนดเป้าหมายของชีวิตด้วยตนเอง 1.3 จัดลำดับความสำคัญของการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีความ

จำเป็นต้องบริหารเวลา ข้อเสนอที่นักบริหารเวลาหลายท่านให้ไว้ตรงกันคือ จัดลำดับการทำกิจกรรมตามความสำคัญโดยยึดเป้าหมายของตนเองเป็นหลัก เขียนลำดับกิจกรรมลงไปให้ชัดเจน โดยนำเอากิจกรรมที่มีความสำคัญลำดับสูงไว้ก่อนกิจกรรมลำดับต่ำตรวจสอบดูว่ากิจกรรมที่ทำคือกิจกรรมที่นำไปสู่เป้าหมาย ต่อจากนั้นจึงกำหนดเส้นตายในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยใช้ปฏิทินเป็นเครื่องมือสำคัญในวางแผน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น พอสรุปความได้ว่าหลักการสร้างนิสัยนั้นไม่ใช่เรื่องที่จะทำกันได้ง่ายๆ เสียทีเดียว แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วยังถือว่าเรามีทางสร้างนิสัยดีๆ ขึ้นในตนได้อยู่เหมือนกัน ด้วยการสร้างนิสัยนั้นต้องอาศัยปัจจัยหลายๆ อย่าง กล่าวคือปัจจัยลำดับแรกสุดคือตนเองนั้นมีความพร้อมในการที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีที่ทำอยู่ประจำหรือไม่ หากมีความพร้อมก็สามารถบริหารจัดการตนเองได้เลย โดยการสร้างนิสัยในระดับตนเองนี้ดูเหมือนว่าจะง่าย แต่ก็ไม่ได้ง่ายอย่างที่คิด เพราะธรรมชาติของแต่ละคนนั้นมักจะคิดเข้าข้างตนเองเสมอคือมักคิดว่าตนเองนั้นมีนิสัยดีอยู่แล้ว คนอื่นต่างหากที่มีนิสัยไม่ดีหรือมีอคติกับตนเอง ดังนั้น การปรับปรุงและพัฒนานิสัยของตนเองนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเกิดจากความพร้อมภายในจิตใจและร่างกายของตนเองก่อน ซึ่งหากตนเองมีความพร้อมที่จะพัฒนานิสัยให้ดีขึ้นและรักษานิสัยที่ดีอยู่แล้วให้คงทนถาวรย่อมต้องอาศัยความอดทนเป็นอย่างมาก ไม่มองข้ามปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ที่จะพลอยบั่นทอนการสร้างนิสัยดีให้เกิดมีขึ้นในตน เรียกว่าเมื่อจิตใจและร่างกายของตนเองพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนและพัฒนานิสัยของตนเองให้ดีขึ้นแล้วก็ต้องลงมือทำทันทีโดยไม่มีข้อแม้หรือเงื่อนไขใดๆ มาเป็นอุปสรรคทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นแล้ว การสร้างนิสัยดีๆ ในตนเองจะเป็นแบบผุดๆ โผล่ๆ และจะเป็นการสร้างนิสัยดี แต่เป็นนิสัยดีแบบชั่วคราว ซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็นนิสัยที่ไม่ดีเลยก็ได้ เพราะนิสัยลักษณะแบบนี้เป็นนิสัยแบบจอมปลอมหรือหลอกลวงปลิ้นปล้อนก็ว่าได้ สรุปแล้ว หลักการสร้างนิสัย โดยเฉพาะนิสัยดีในตนนั้นต้องอาศัยทั้งความตั้งใจต่อตนเองและการรักษาความเพียรพยายามอย่างไม่ย่อท้ออย่างเสมอต้นเสมอปลายด้วย ส่วนปัจจัยลำดับที่สองคือการนำนิสัยดีที่มีอยู่ในตนเองแล้วมาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและสนับสนุนให้นิสัยที่ไม่ดีในตนเองลดลงหรือหมดไป โดยในแต่ละวัน ผู้เป็นเจ้าของนิสัยดีจะต้องทำดีๆ อยู่ในขอบข่ายแห่งนิสัยดีไว้ เพราะเมื่อนิสัยดีถูกประทับประคองไว้อยู่ตลอดเวลา ย่อมจะเป็นเกราะกำบังให้ตนเองมีความเข้มแข็งพร้อมทั้งมีความหวังต่อสิ่งดีๆ ที่จะเกิดขึ้นกับตนเองในอนาคต ซึ่งประเด็นนี้คงเทียบได้กับพระพุทธพจน์ที่ว่า ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว (กल्याณการีกल्याณ ปาปการิปาปํ, ส.ส. 15/333/903) ฉะนั้น การรักษานิสัยดีไว้กับตนเองก็ย่อมเท่ากับเป็นการบอกว่าสิ่งดีๆ จะเกิดขึ้นกับผู้ที่มีนิสัยดีๆ แน่นอนนั่นเอง

หลักการสร้างนิสัยตามแนวพุทธปรัชญาเป็นอย่างไร

การสร้างนิสัยดีๆ ให้เกิดขึ้นในตนเองนั้นจำเป็นอย่างยิ่งต้องรู้จักตนเองอย่างชัดเจนก่อน กล่าวคือหากจะพัฒนานิสัยสักอย่างหนึ่งของตนเอง ความจำเป็นประการแรกสุดของตนเองคือการที่

จะต้องรู้จักว่าตนเองมีข้อบกพร่องของนิสัยด้านนั้นๆ อย่างไร เช่น ตนเองมีนิสัยไม่รักการอ่านหนังสือ ซึ่งหากจะพัฒนานิสัยรักการอ่านหนังสือให้เกิดขึ้นก็ต้องยอมรับก่อนว่าตนเองไม่มีนิสัยรักการอ่าน ก่อน แล้วจึงค่อยๆ พัฒนานิสัยรักการอ่านหนังสือเป็นลำดับๆ ไป โดยการพัฒนานั้นจะมีเทคนิคหรือรูปแบบที่แตกต่างกันไป โดยความแตกต่างนั้นขึ้นอยู่กับธรรมชาติดั้งเดิมหรือลักษณะพื้นฐานของแต่ละคนนั่นเอง

ดังนั้น ในเรื่องการพัฒนานิสัยดีๆ ให้เกิดในตนเองตามหลักพุทธปรัชญา พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงด้วยหลักคำสอนเรื่องจริต 6 ประการ ได้แก่ 1. รากจริต 2. โทสจริต 3. โมหจริต 4. สัทธาจริต 5. พุทธิจริต 6. วิตกจริต (ขุ.ม. 29/727/435) ดังมีรายละเอียดในตารางตามทีอุนสร จันทพันธ์ และบุญชัย โกศลธนากุล (2560) กล่าวไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 จริต 6

ที่	จริต	ลักษณะ	จุดอ่อน	จุดแข็ง	วิธีแก้ไข
1.	รากจริต ติดในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส	บุคลิกดี มีม่านน้ำเสียงนุ่มนวล ไพเราะ ติดในความสวย ความงาม ความหอม ความไพเราะ ความอรรอย ไม่ชอบคิด แต่ช่างจินตนาการเพื่อฝัน	ไม่มีสมาธิ ทำงานใหญ่ได้ยาก ไม่มีเป้าหมายในชีวิต ไม่มีความเป็นผู้นำ ชี้เกรงใจคนขาดหลักการ มุ่งแต่บำรุงบำเรอ ผัสสะทั้ง 5 ของตัวเอง คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ชอบพูดคำหวาน แต่อาจไม่จริง อารมณ์รุนแรง ช่างอิจฉา ริษยา ชอบปรุงแต่ง	มีความประณีต อ่อนไหว และละเอียดอ่อน ช่างสังเกต เก็บข้อมูล เก่ง มีบุคลิก หน้าตาเป็นที่ชอบ และชื่นชมของทุกคนที่เห็น วาจาไพเราะ เข้าได้กับทุกคน เก่งในการประสานงาน การประชาสัมพันธ์ และงานที่ต้องใช้บุคลิกภาพ	พิจารณาโทษของจิตที่ขาดสมาธิ ผักพลังจิตให้มีสมาธิ เข้มแข็ง หาเป้าหมายที่แน่ชัด ในชีวิต พิจารณาสังปฏิกุลต่างๆ ของร่างกายมนุษย์ เพื่อลดการติดในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส
2.	โทสจริต โกรธง่าย ฉุนเฉียวง่าย เพียงพูดผิด สักคำ ได้เห็นดีกัน	จิตขุ่นเคือง โกรธง่าย คาดหวังว่าโลกต้องเป็นอย่งที่ตัวเองคิด พูดตรงไปตรงมา	อุทิสต์ตัวห่มเทให้กับการงาน มีระเบียบวินัยสูง ต ร ง เ ว ล า วิเคราะห์เก่ง มอง	จิตขุ่นมัว ร้อนรุ่ม ไม่มีความเมตตา ไม่เป็นที่น่าคบค้าสมาคมของคนอื่น และไม่มีบาร์มี ไม่	สังเกตดูอารมณ์ตัวเองเป็นประจำ เจริญเมตตาให้มากๆ คิด ก่อน พูด

		ชอบใช้ถูกซื้ผิด เจ้าระเบียบ เครื่องกฎเกณฑ์ แต่งตัว ประณีต สะอาด สะอาด เดินเร็ว ตรงแนว	อ ะ ไ ร ตรงไปตรงมา มีความจริงใจต่อผู้อื่น สามารถพึ่งพาได้ พูดคำไหนคำนั้น ไม่ค่อยโลก	มี ค ว า ม คิ ด สร้างสรรค์ สร้างวิจิตรกรรมเป็นประจำ มีโรคภัยไข้เจ็บได้ง่าย	นานๆ และพูดทีละคำ ฟังทีละเสียง อย่าไปจริงจังกับโลกมากนัก เปิดใจกว้าง รับความคิดใหม่ๆ พิจารณาโทษของความโกรธต่อความเสื่อมโทรมของร่างกาย
3.	โมหจริต ง่วงเหงาหาวนอน ซึมเศร้า	ง่วงๆ ซึมๆ เบื่อๆ เช้งๆ ดวงตาดูเศร้าๆ ซึ้งๆ พูดจาเบาๆ นุ่มนวลอ่อนโยน ยิ้มง่าย อารมณ์ไม่ค่อยเสีย ไม่ค่อยโกรธใคร ไม่ชอบเข้าสังคม ไม่ชอบทำตัวเป็นจุดเด่น เดินแบบขาดจุดมุ่งหมาย ไร้ความมั่นคง	ไม่ฟังชัน เข้าใจอะไรได้ง่ายและชัดเจน มีความรู้สึก มักตัดสินใจอะไรได้ถูกต้อง ทำงานเก่ง โดยเฉพาะงานประจำ ไม่ค่อยทุกข์หรือเครียดมากนักเป็นคนดี เป็นเพื่อนที่น่าคบ ไม่ทำร้ายใคร	ไม่มีความมั่นใจ มองตัวเองต่ำกว่าความเป็นจริงโทษตัวเองเสมอหมกมุ่นแต่เรื่องตัวเองไม่สนใจคนอื่น ไม่จัดระบบความคิด ทำให้เสมือนไม่มีความรู้ ไม่มีความเป็นผู้นำ ไม่ชอบเป็นจุดเด่น สมาธิอ่อนและสั้นเบื่อง่าย อารมณ์อ่อนไหวง่ายใจน้อย	ตั้งเป้าหมายชีวิตให้ชัดเจนฝึกสมาธิสร้างพลังจิตให้เข้มแข็งให้จิตออกจากอารมณ์โดยจับการเคลื่อนไหวของร่างกาย หรือเล่นกีฬา แสวงหาความรู้ และต้องจัดระบบความรู้ ความคิด สร้างความแปลกใหม่ให้กับชีวิตอย่าทำอะไร

					ข้าซาก
4.	วटकจรท กังวล สับสน วุ่นวาย ฟุ้งซ่าน	พูดเป็นน้ำไหล ไฟดับ ความคิด พวยพุ่ง ฟุ้งซ่าน อู่ในโลก ความคิด ไม่ใช่ โลกความจริง มองโลกในแง่ร้าย ว่าคนอื่นจะเอา เปรียบกลั่นแกล้ง เรา หน้าจะบึ้ง ไม่ ค่อยยิ้ม เจ้าก็เจ้า การ อดตาสูงคิต ว่าตัวเองเก่ง อยากรู้อยากเห็น ไป ทุ ก เรื่ อ ง ผัดวันประกันพรุ่ง	เป็นนักคิตระดับ เยี่ยมยอด มอง อะไรทะลุปรุโปร่ง หลายชั้น เป็นนัก พูดที่เก่ง จูงใจคน เป็นผู้นำหลาย วงการ ละเอียด รอบคอบ เจาะลึก ในรายละเอียด เห็นความผิตเล็ก ความผิตน้อยที คนอื่นไม่เห็น	มองจุดเล็กลิมภาพ ใหญ่ เปลี่ยนแปลง ค ว า ม คิ ด ตลอดเวลา จดยีน กลับไปกลับมา ไม่ รักษาสัญญา มีแต่ ความคิด ไม่มี ความรู้สึก ไม่มี วิจารณ์ญณ ลังแล มัก ตัด สิ้น ใจ ผิตพลาด มักทะ เลาวิวาท ทำร้าย จิตใจ เอาวดเอา เปรียบผู้อื่น มี ความทุกข์ เพราะ เห็นแต่ปัญหา แต่ หาทางแก้ไม่ได้	เลือกความคิด อ ย่ า ไ ห้ ความคิดลาก ไป ผึกสมาธิ แบบอานา ปานัสสติ เพื่อ สงบ ส ตี อารมณ์ เลิก อ กุ ศ ล จิ ต คลายจาก ฟุ้งซ่าน สร้าง วินัย ต้องสร้าง กรอบเวลา ผึก มองภาพรวม คิตให้ ครบ วงจร หัดมอง โลกในแง่ดี พัฒนาสมอง ด้านขวา
5.	ศรัทธาจรท มี ปรัชญาหรือ หลักการของ ตัวเอง พยายาม ผลักดันให้ตัวเอง และผู้อื่นบรรลุ ถึงจุดหมาย	ยึดมั่นอย่างแรง กล้าในบุคคล หลักการหรือ ความเชื่อถือและ ความศรัทธา คิต ว่าตัวเองเป็นคนดี น ำ ศ ร ี ท ธ า ประเสริฐ กว่าคน อื่น เป็นคนจริงจัง พูดมีหลักการ	มีพลังจิตสูงและ เข้มแข็งพร้อมที จะเสียสละเพื่อ ผู้อื่น ต้องการ เปลี่ยนแปลง ตัวเองและสังคม ไปสู่สภาพที่ดี กว่าเดิม มีพลัง ขับเคลื่อน มหาศาล มี ลักษณะความเป็น	หุเบา ความเชื่อ อยู่เหนือเหตุผล ถูกหลอกได้ง่าย ยิ่งศรัทธามาก ปัญญายังลด น้อยลง จิตใจคับ แคบ ไม่ยอมรับ ค ว า ม คิ ด ที แตกต่าง ไม่ ประนีประนอม มองโลกเป็นขาว	นึกถึงกาลาม สูตร ใช้หลัก เห ตุ ผล พิจารณาเหนือ ความเชื่อ ใช้ ปัญญานำทาง และใช้ศรัทธา ขับเคลื่อน เปิด ใจกว้างรับ ความคิดใหม่ๆ ลดความยึดมั่น

			ผู้นำ	และดำ เพื่อให้ บรรลุเป้าหมายที่ ตนคิดว่าถูกต้อง สามารถทำได้ทุก อย่างแม้แต่ใช้ ความรุนแรง	ในตัวบุคคล หรือ อุดมการณ์ ลด ความยึดมั่นใน ตัวของกู
6.	พุทธิจิต ใช้ ปัญญาในการ ไตร่ตรอง คิดหา เหตุผลผลมา แก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต ทั้งชีวิต ส่วนตัว ชีวิตการ ทำงาน รวมทั้ง มีความสนใจ เรื่อง การ ยกระดับและ พัฒนาจิต วิญญาณ	คิดอะไรเป็นเหตุ เป็นผล มองเรื่อง ต่างๆ ตามสภาพ ความเป็นจริง ไม่ ปรุงแต่ง พร้อมรับ ความ คิด ที่ แตกต่างไปจาก ของตนเอง ใฝ่ เรียนรู้ ช่างสังเกต มีความเมตตาไม่ เอาเปรียบคน หน้าตาผ่องใส ตา เป็นประกาย ไม่ ทุกข์	สามารถเห็นเหตุ เห็นผลได้ชัดเจน และรู้วิธีการแก้ไข ปัญหาต่างๆ ได้ อย่างถูกต้อง อึดอดำ เปิดใจ รับข้อเท็จจริง จิต อยู่ในปัจจุบัน ไม่ จมปลักในอดีต และไม่กังวลในสิ่ง ที่จะ เกิด ใน อนาคต พัฒนา ปรับปรุงตัวเองอยู่ เสมอ เป็น กัลยาณมิตร	มีความเฉื่อยไม่ ต้องการพัฒนาจิต วิญญาณ ชีวิต ราบรื่นมาตลอด หากต้องเผชิญ พลังด้านลบ อาจ เอาตัวไม่รอด ไม่มี ความเป็นผู้นำ จิต ไม่มีพลังพอที่จะ ดึงดูดคนให้คล้อย ตาม	ถามตัวเองว่า พอใจแล้วหรือ กับสภาพความ เป็น อยู่ ใน ปัจจุบัน เพิ่ม พลังสติสมาธิ พัฒนาจิตใจให้ มี พ ลั ง ชั บ เคลื่อนที่แรง ขึ้น เพิ่มความ เมตตาพยายาม ทำ ใ ห้ ป ระ โย ช น์ ให้กับสังคม มากขึ้น

สรุป

พระพุทธเจ้าทรงมองว่านิสัยของคนนั้นสามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาได้อย่างเหมาะสม โดยพระองค์ทรงแสดงให้เห็นว่าแต่ละคนนั้นล้วนมีธรรมชาติดั้งเดิมหรือนิสัยพื้นฐานที่แตกต่างกันไป แต่นิสัยเหล่านี้สามารถปรับปรุงและพัฒนาให้มีอยู่อย่างเหมาะสมกับตนเองได้ กล่าวคือการมีอยู่ของ จริตเหล่านี้จะมีอยู่ในตนเองได้อย่างไม่ไร้ประโยชน์ แต่จะมีอยู่อย่างเป็นประโยชน์ เรียกว่าผู้มีจิตนี้ๆ ต้องรู้เท่าทันและสามารถบริหารจัดการจิตของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจะกระทำได้เช่นนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ใช้กรรมฐานหรือการมีสติอย่างรู้เท่าทันนั่นเอง ได้แก่ ผู้มีราคะจิต ให้บริหารจัดการจิตของตนเองด้วยอสุภะและกายคตาสติ ผู้มีโทสะจิต ให้บริหารจัดการจิตของตนเองด้วย พรหมวิหารและกสิณ ผู้มีโมหะจิต ให้บริหารจัดการจิตของตนเองด้วยอานาปานสติ ผู้มีสัทธาจิต ให้บริหารจัดการจิตของตนเองด้วยอนุสติ ผู้มีพุทธิจิต ให้บริหารจัดการจิตของตนเองด้วยมรณานุสส

ติ อุปมานุสสติ อาหาเรปฏิกูลสัญญาและจตุธาตวัตถาน และผู้มีวิตกกจริต ให้บริหารจัดการจิตของตนเองด้วยอานาปานสติ กสิณ และอรูปร

เอกสารอ้างอิง

- บุญศรี คำชาย. (2542). **จิตวิทยาแนะแนวเด็กวัยรุ่น**. คณะครุศาสตร์: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- ชัยวัฒน์ อุตพัฒน. (2525). **จริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชมรมพุทธศาสตร์สากล. (2557). **5 ห้องชีวิต ฉบับ “ทางก้าวหน้า”**. กรุงเทพฯ: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- วสิน อินทสระ. (2541). **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทองกวาว.
- มูลนิธิมหาจุฬาราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2530). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสังคายนา**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- Lally et al. (2009). **How are habits formed: Modelling habit formation in the real world**.ออนไลน์. แหล่งที่มา: <http://onlinelibrary.wiley.com>. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560.
- PsyBlog. (2560). **ใช้เวลากี่วันในการสร้างนิสัย** (How Long to Form a Habit? : <http://www.spring.org.uk/2009/09/how-long-to-form-a-habit.php>. ออนไลน์ . แหล่งที่มา: <https://nodepress.wordpress.com>. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560.
- เปลื้อง ณ นคร (2560). **นิสัย**. ออนไลน์. แหล่งที่มา: <http://dictionary.sanook.com>. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2560). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. ออนไลน์. แหล่งที่มา:http://www.84000.org/tipitaka/dic/v_seek.php?text=%B9%D4%CA%D1%C2/ สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560.
- เมธา ทธิเมทาธิป. (2560). **นิสัย**. แหล่งข้อมูล : <https://www.gotoknow.org/posts/637315>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2560.
- ศิริพร ก้อนทอง. (2560). **การเสริมบุคลิกภาพและลักษณะนิสัย**. ออนไลน์. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/siripornk21/111/114>. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). **นิสัยกับสันดาน**. ออนไลน์. แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th>. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560.
- อังสุมาลี พันนาว่า. (2560). **นิสัย**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/436626>. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560.

อนุสร จันทพันธ์ และบุญชัย โกศลธนากุล. (2560). จริต 6 ศาสตร์ในการอ่านใจคน. ออนไลน์.
แหล่งที่มา: <http://oknation.nationtv.tv/blog/Duplex/2008/05/26/entry-5>.
สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560.

รัฐประศาสนศาสตร์ในบริบทของความเปลี่ยนแปลง:
จากคำประกาศแห่งเมืองแบล็กเบิร์กสู่การบริการสาธารณะแนวใหม่
PUBLIC ADMINISTRATION IN THE CONTEXT OF CHANGE:
FROM BLACKSBURG MANIFESTO TO NEW PUBLIC SERVICE (NPS)

สุรศักดิ์ ชะมารัมย์¹, พระมหาโชติพิณพจน์ สุทฺธิจิตโต², วันชัย สุขตาม³
Surasak Chamaram¹ Phramaha Chotnipitphon Sutthajitto² Wanchai Suktam³
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด¹
Roi Et Rajabhat University¹
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์²
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus²
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์³
Surindra Rajabhat University³
E-Mail: chotnipitphon999@gmail.com

ได้รับบทความ: 14 สิงหาคม 2561; แก้ไขบทความ: 10 กันยายน 2561; ตอรับตีพิมพ์: 15 ตุลาคม 2561
Received: August 14, 2018; Revised: September 10, 2018; Accepted: October 15, 2018

บทคัดย่อ

รัฐประศาสนศาสตร์จัดเป็นวิชาว่าด้วยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานภาครัฐ ซึ่งในห้วงเวลาที่ผ่านมานั้นได้มีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอย่างมาก ซึ่งบริบทของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้สามารถที่จะสะท้อนให้เห็นภาพได้นับตั้งแต่คำประกาศแห่งเมืองแบล็กเบิร์ก (Blacksburg Manifesto) ซึ่งถือได้ว่าจุดเริ่มต้นของการเรียกร้องให้มีการทบทวนค่านิยมและบทบาทของนักบริหารภาครัฐใหม่โดยการหันมาพิจารณาบทบาทของการบริหารงานภาครัฐภายใต้บริบทของการเมืองตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่คำนึงถึงคนที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะประชาชนพลเมืองในรูปแบบของพลเมืองตื่นรู้มากขึ้นมาสู่การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) อันเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการบริการเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest)

คำสำคัญ: รัฐประศาสนศาสตร์, คำประกาศแห่งเมืองแบล็กเบิร์ก, การบริการสาธารณะแนวใหม่

Abstract

Public Administration is a discipline that deals with the body of knowledge in public administration. In the past, it has evolved dramatically. The context of its rapid change can be traced back to the Blacksburg Manifesto, which holds that the beginning of a call for review the values and roles of new public administrators by taking into account the role of public administration in the context of democratic politics taking into account the people involved, especially, citizens in the form of active citizen. A current change in Public Administration is New Public Service (NPS) which is a service-oriented concept that contributes to the public interest.

Keywords: Public Administration, Blacksburg Manifesto, New Public Service (NPS)

บทนำ

รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) ถือได้ว่าเป็นวิชาการแขนงหนึ่งในทางสังคมศาสตร์ที่ว่าด้วยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานภาครัฐ (Body of Knowledge in public administration) ซึ่งในห้วงเวลาที่ผ่านมานั้นได้มีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยคำประกาศแห่งเมืองแบล็กส์เบอร์ก (Blacksburg Manifesto) ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียกร้องให้มีการทบทวนค่านิยมและบทบาทของนักบริหารภาครัฐใหม่โดยการหันมาพิจารณาบทบาทของการบริหารงานภาครัฐภายใต้บริบทของการเมืองตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่คำนึงถึงคนที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะประชาชนพลเมืองในรูปแบบของพลเมืองตื่นรู้มากขึ้น กระทั่งนับแต่ได้มีการปฏิรูประบบการบริหารราชการแผ่นดินในช่วงศตวรรษที่ 20 การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ถือได้ว่าเป็นตัวเร่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและทำให้เส้นแบ่งแยกระหว่างแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแบบดั้งเดิมหรือประเพณีนิยม (Old Public Administration: OPA) (นับตั้งแต่ในสมัยของวิลสันเป็นต้นมาจนถึงสมัยรัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่ (New Public Administration) กับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) (สุรศักดิ์ ชะมารัมย์, 2560) ที่ต้องการสร้างหน่วยงานให้มีการขับเคลื่อนด้วยพันธกิจ มีการกระจายอำนาจ มีลักษณะที่ยืดหยุ่น มีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างหน่วยงานต่างๆ เข้าด้วยกัน ความต้องการที่จะให้หน่วยงานเป็นไปในแนวทางดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ในฐานะผู้รับบริการสาธารณะได้อย่างครอบคลุม สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยการนำเอาวิธีการหรือเทคนิคต่างๆ ที่ปฏิบัติกันอยู่ในภาคธุรกิจเอกชนเข้ามาปรับใช้ในการบริหารงานภาครัฐ หรือที่เรียกว่าการบริหารที่คล้ายของภาคธุรกิจเอกชน (Business-like approach) นอกจากนั้น ยังได้

มุ่งเน้นให้ความสำคัญของประชาชนต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานภาครัฐอีกด้วย แต่ทว่าการบริหารงานภาครัฐภายใต้บริบทของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการพยายามทำให้ระบบราชการมีลักษณะเป็นเช่นเดียวกันกับภาคธุรกิจเอกชนก็ถูกปฏิเสธตลระก/วพภษจภการบรการสารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) อันเป็นชุดของแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของการบริหารงานภาครัฐภายใต้ระบบการบริหารปกครองที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของค่านิยมประชาธิปไตย (value of democracy) ความเป็นพลเมือง (citizenship) และผลประโยชน์สาธารณะ (public interest) โดยหัวใจของแนวคิดนี้เป็นเรื่องของบริการเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์สาธารณะ

ดังนั้น ในบทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งทำการสำรวจรัฐประศาสนศาสตร์ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่คำประกาศแห่งเมืองแบล็กส์เบิร์ก (Blacksburg Manifesto) อันเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียกร้องให้มีการทบทวนค่านิยมและบทบาทของนักบริหารภาครัฐใหม่ที่น่าคำนึงถึงคนที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย และประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนพลเมืองในรูปแบบของพลเมืองตื่นรู้มากขึ้นไปจนถึงการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) อันเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการบริการเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์สาธารณะ

คำประกาศแห่งเมืองแบล็กส์เบิร์ก: ข้อเรียกร้องให้มีการทบทวนค่านิยมและบทบาทของนักบริหารภาครัฐใหม่

หากย้อนไปเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1968 ปรากฏว่ามีกลุ่มนักวิชาการที่โดดเด่นมากกลุ่มหนึ่งคือนักวิชาการกลุ่มรัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่ (New Public Administration: NPA) ที่ร่วมกันจัดประชุมว่าด้วยเรื่องรัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่ (New Public Administration: NPA) หัวข้อการประชุมที่สำคัญได้แก่ ความเสมอภาคทางสังคม การพัฒนาองค์การ การกำหนดนโยบาย ความมีเหตุผลทางการบริหาร ทฤษฎีปทัสสถาน ทฤษฎีเชิงประจักษ์ การบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ การกระจายอำนาจทางการบริหาร เป็นต้น (Bowornwathana, 2010) ดังนั้นจะเห็นว่ารัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่นอกจากจะมุ่งให้ความสนใจต่อเรื่องประสิทธิภาพ (efficiency) และประหยัด (economy) แล้วยังให้ความสนใจให้อย่างมากต่อประเด็นปัญหาความเสมอภาคในสังคม (social equity) ซึ่งถือได้ว่าเรื่องปัญหาความเสมอภาคในสังคม (social equity) เป็นพื้นฐานที่สำคัญของรัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่ โดยเรียกร้องให้นักบริหารรัฐกิจเน้นการบริหารงานและการให้บริการที่น่าคำนึงถึงความเสมอภาคของประชาชนพลเมืองที่รับบริการเป็นสำคัญ เพื่อก่อให้เกิดความเลื่อมล้ำหรือให้บริการแก่ผู้ใดมากกว่ากัน ย้ำเน้นค่านิยมการปกครองแบบประชาธิปไตยในการบริหารงาน ซึ่งแสดงให้เห็นจากข้อเขียนในที่ประชุมที่ตอกย้ำเรื่องจริยธรรมในการบริหารงาน นอกจากนั้น ยังให้ความสนใจต่อข้อถกเถียงระหว่างความเป็นนามธรรม (normative) และสิ่งที่เกิดขึ้นทางพฤติกรรมจาก

ทัศนะสายพฤติกรรมศาสตร์ (behaviorist perspective) ตลอดจนทฤษฎีองค์การต่างๆ เช่น ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีการตัดสินใจ ทฤษฎีบทบาท และทฤษฎีกลุ่ม เป็นต้น (Frederickson, 2004)

ต่อมารัฐประศาสนศาสตร์ในแนวพฤติกรรมศาสตร์ถูกโจมตีอีกครั้งจากนักวิชาการบางส่วนจากในกลุ่มเดิมในอีก 10 ปีต่อมา ซึ่งได้มาประชุมร่วมกันที่เมือง Blacksburg รัฐ Virginia เมื่อปีค.ศ.1982 ทำให้เกิด “คำประกาศแห่งเมืองแบล็กส์เบิร์ก (Blacksburg Manifesto)” และในปี ค.ศ.1989 มีการตีพิมพ์หนังสือที่มีชื่อว่า Refounding Public Administration โดยแกรี แอล แวมส์ลีย์ พร้อมกับเพื่อนนักวิชาการอีก 7 คน ประกอบด้วย Robert N. Bachher, Charles T. Goodsell, Philip S. Kronenberg, John A. Rohr, Camilla M. Stivers, Orion F. White และ James F. Wolf ซึ่งถือเป็นผลงานที่จุดประกายทางความคิดให้มีการหันมาพิจารณาและทบทวนค่านิยมและบทบาทของนักบริหารภาครัฐใหม่ โดยได้เสนอทฤษฎีเชิงปทัสถานนิยม (Normative theory) (Stivers, 1989) สร้างความชอบธรรมในการบริหารงานภาครัฐในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของรัฐบาลที่ได้รับการยอมรับจากผู้ร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาในการบริหารปกครองประเทศ ชี้ให้เห็นความผิดพลาดในการวางระบบการบริหารงานภาครัฐที่เป็นเพียงเครื่องมือในการบริหารปกครองของฝ่ายบริหารเท่านั้น ทำให้หันจุดเน้นมุ่งความสนใจไปที่การบริหารจัดการภายในองค์การระบบราชการ ที่ตีตัวออกห่างจากบริบททางการเมือง แม้ว่าจะเห็นข้อบกพร่องของการเน้นการบริหารจัดการ แต่แนวคิดนี้ก็ยังเห็นคุณค่าของค่านิยมเรื่องประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และประหยัด (3E's) ที่เป็นมาตรฐานความเป็นกลางทางการบริหารและการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ที่ถูกกำหนดไว้โดยนักทฤษฎีผู้ค้นพบ เช่น Wison, Goodnow, Gulick, Urwick, และ Taylor (Stivers, 1989) ซึ่งได้รับการปฏิบัติจนมาถึงทุกวันนี้ แต่จำเป็นต้องเสริมด้วยฐานความคิดของผู้ก่อตั้งและร่างรัฐธรรมนูญของอเมริกา

การมีส่วนร่วมของพลเมือง (Citizen Participation) ในทุกระดับของรัฐบาลเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1960-1970 แต่กระนั้นก็ตามวรรณกรรมทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานภาครัฐได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่หลากหลายระหว่างข้าราชการกับพลเมืองในฐานะที่เป็นเครื่องมือหนึ่งที่น่าไปสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะและน่านโยบายสาธารณะไปปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากว่าพลเมืองอาจถูกมองว่าเป็นลูกค้า แหล่งข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งก็คือผู้ร่วมผลิตการให้บริการสาธารณะ (Co-producers) แต่ก็พบหลักฐานเพียงน้อยนิดในวรรณกรรมต่างๆ ที่เรื่องการตัดสินใจสำคัญๆ จะกระทำโดยพลเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พลเมืองยังมีส่วนร่วมในการตัดสินใจน้อย (Stivers, 1989) ดังนั้น ข้าราชการจะต้องมีการปรับบทบาทของตนเองเป็นผู้รวบรวมความต้องการของประชาชนและกระตุ้นให้เกิดพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizens) ให้เข้ามาสนใจในกระบวนการบริหารงานในภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นการเสนอความคิดในการกำหนดนโยบาย วิธีการบริหารจัดการ หรือเข้ามารับทราบถึงสิ่งที่รัฐบาลจะดำเนินการในกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของ

ประชาชนเอง เพื่อให้การบริหารงานส่งเสริมการบริหารจัดการที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และช่วยให้การทำงานของรัฐบาลมีความเป็นไปได้อย่างมากขึ้น เป็นการกระตุ้นให้มีการเชื่อมโยงความรับผิดชอบทางการบริหารของนักบริหารงานภาครัฐให้สอดคล้องกับความจำเป็น เพราะความชอบธรรมตามกฎหมายทางการบริหารจำเป็นต้องมีการรับผิดชอบแบบที่รู้ต่อพลเมือง โดยยึดพลเมืองคือ จุดมุ่งหมายของรัฐบาล ในทางกลับกัน การรับผิดชอบจำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนสำหรับการตีความคุณค่าพื้นฐาน ซึ่งอาจจะต้องพัฒนาร่วมกันระหว่างข้าราชการและพลเมืองในสถานการณ์ที่เป็นจริงมากกว่าที่จะกำหนดเพียงข้อสมมติฐานเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง รัฐบาลที่ชอบตามกฎหมายส่วนหนึ่งจำเป็นต้องพึ่งพาพลเมืองที่ตื่นรู้ (Stivers, 1989) โดยการเปิดเวทีและให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการมากขึ้น

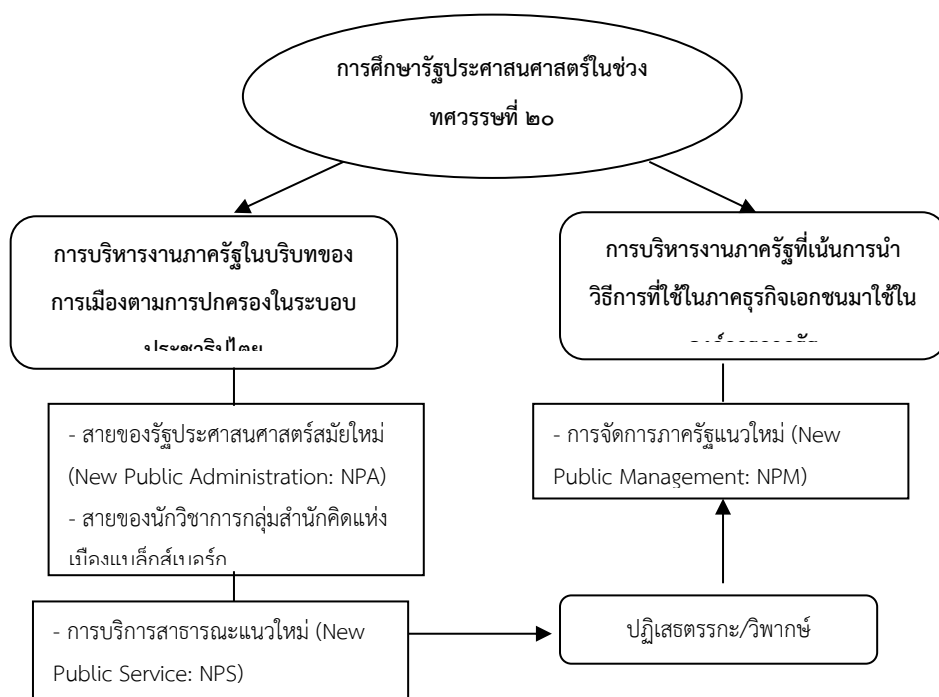
เมื่อพิจารณาโดยสรุปแล้วก็ย่อมที่จะเห็นว่ากลุ่มสำนักคิดแห่งเมืองแบล็กส์เบอร์กเห็นว่ารัฐประศาสนศาสตร์ยังคงวนเวียนอยู่กับเรื่องเก่าๆ และเห็นด้วยกับรัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่ที่ไม่ยอมรับแนวคิดแบบพฤติกรรมนิยม เพราะรัฐประศาสนศาสตร์ตามแนวพฤติกรรมศาสตร์เหมาะสำหรับการบริหารจัดการภายในองค์กร หากแต่ไม่มีความเหมาะสมสำหรับการบริหารงานภาครัฐในการปกครองด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะการบริหารภาครัฐเป็นเรื่องของการปกครองมากกว่าการจัดการหรือการบริหารองค์กรในภาครัฐ องค์ความรู้ในรัฐประศาสนศาสตร์ก็ไม่ควรจำกัดอยู่แต่เฉพาะเรื่องภายในองค์กร แต่ควรก้าวข้ามไปถึงการปกครองและการบริหารบ้านเมืองที่ยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง ขณะเดียวกันยังมีการเน้นย้ำถึงเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของนักบริหารรัฐกิจ Stivers จึงเสนอให้มีการกระตุ้นให้มีการเชื่อมโยงความรับผิดชอบทางการบริหารของนักบริหารงานภาครัฐให้สอดคล้องกับความจำเป็น เพื่อให้มีการเปิดเวทีและให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการมากขึ้น (อัมพร อารังลักษณ์, 2556) ในรูปแบบของพลเมืองตื่นรู้ (active citizens) นับได้ว่าเป็นการเสริมจุดอ่อนอีกส่วนหนึ่งของรัฐประศาสนศาสตร์ในแนวพฤติกรรมศาสตร์อย่างมากทีเดียว

การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS): แนวคิดการบริการเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์สาธารณะ

การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในช่วงทศวรรษที่ 20 กล่าวได้ว่ามีพัฒนาการของการศึกษาที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทางกล่าวคือ แนวทางแรกเป็นสายของการพัฒนาต่อยอดทางความคิดมาจากการบริหารงานภาครัฐดั้งเดิมหรือประเพณีนิยม (Old Public Administration: OPA /Traditional Public Administration: TPA) อันได้แก่ สายของรัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่ (New Public Administration: NPA) ต่อเนื่องมาด้วยแนวคิดของนักวิชาการกลุ่มสำนักคิดแห่งเมืองแบล็กส์เบอร์ก ซึ่งคงมองการบริหารงานภาครัฐในบริบทของการเมืองตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คำนึงถึงคนที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะประชาชนพลเมือง กับอีกแนวทางหนึ่งคือ

การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่มีการนำแนวคิดและหลักการทางเศรษฐศาสตร์ รวมตลอดจนถึงหลักการทางการจัดการธุรกิจที่เน้นการแข่งขันเป็นจุดขายและปรับกลไกการบริหารงานภาครัฐ และเป็นตัวปฏิริยานำในการปฏิรูประบบราชการที่เกิดขึ้นไปทั่วโลก โดยเริ่มจากนิวซีแลนด์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก อังกฤษ และเนเธอร์แลนด์ในภูมิภาคยุโรป รวมถึงสหรัฐอเมริกา และแคนาดา ซึ่งกระแสการเปลี่ยนแปลงนี้ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาลของประเทศต่างๆ จึงแพร่ขยายไปประเทศต่างๆ ทั่วโลกอย่างรวดเร็วขึ้น (อัมพร อารังลักษณ์, 2556)

ภาพที่ 1 แสดงการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในช่วงทศวรรษที่ 20

ที่มา: สังเคราะห์โดยคณะผู้เขียน

แต่อย่างไรก็ตาม อันเนื่องจากการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ความสนใจต่อการนำวิธีการที่ใช้ในภาคธุรกิจเอกชนมาใช้ในองค์การภาครัฐ ซึ่งก็คือการพยายามทำให้ระบบราชการเป็นเช่นเดียวกันกับภาคธุรกิจเอกชน (Denhardt and Denhardt, 2000) แต่การบริหารงานภาครัฐไม่ได้ดำเนินงานเหมือนกับการบริหารธุรกิจ แต่เป็นการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตย ข้าราชการจึงไม่ได้ส่งมอบบริการสู่ลูกค้า แต่เขาส่งมอบประชาธิปไตย นักบริหารงานภาครัฐไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในงานเท่านั้น หากแต่ต้องกระทำเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนทุกคน การบริการสาธารณะแนวใหม่ต้องขับเคลื่อนโดยพื้นฐานของผลประโยชน์สาธารณะที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การรวบรวมผลประโยชน์ของแต่ละคนเข้าด้วยกันเท่านั้น โดยข้าราชการมี

บทบาทสำคัญในการเจรจาและหาข้อตกลงร่วมในผลประโยชน์สาธารณะ การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) จึงเป็นแนวคิดของนักรัฐประศาสนศาสตร์ในสายรัฐศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณค่าหรืออุดมการณ์ โดยเฉพาะคุณค่าความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าเรื่องประสิทธิภาพหรือผลิตภาพ การบริการสาธารณะแนวใหม่จึงเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของค่านิยมประชาธิปไตย (Value of Democracy) ความเป็นพลเมือง (Citizenship) และผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) สำหรับแนวคิดพื้นฐานของการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) ประกอบด้วยรากฐาน 4 ประการ ประกอบด้วยทฤษฎีประชาธิปไตยพลเมือง (Theories of Democratic Citizenship) ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม (Models of Community and Civil Society) มนุษยนิยมองค์การและทฤษฎีวาทกรรม (Organizational Humanism and Discourse Theory) และรัฐประศาสนศาสตร์ในยุคหลังสมัยใหม่ (Post Modern Public Administration) มีสาระที่น่าสนใจดังนี้

1) ทฤษฎีประชาธิปไตยพลเมือง (Theories of Democratic Citizenship) ความเป็นพลเมืองเป็นเรื่องของความสามารถของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อระบบการเมือง โดยมีความตื่นตัวที่จะรวมตัวกัน เพื่อขับเคลื่อนระบบการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมืองอยู่บนพื้นฐานของการที่รัฐมีหลักประกันว่าพลเมืองต้องสามารถกำหนดทางเลือกให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตนเองได้ โดยผ่านวิธีการต่างๆ และสามารถเข้าร่วมในการบริหารปกครอง (governance) ประเทศได้ พลเมืองต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะ (public interest) มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว (self-interest)

2) ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม (Models of Community and Civil Society) ชุมชนเป็นสิ่งที่มามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของพลเมือง โดยชุมชนอยู่บน พื้นฐานของการดูแลซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจการทำงานร่วมกัน เป็นทีม ชุมชนย่อมมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งและมีระบบการติดต่อสื่อสารและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่มีประสิทธิผล ความเป็นชุมชนจึงเป็นหนทางหนึ่งในการทำให้เกิดความสมานฉันท์การบริหารรัฐกิจต้องเข้ามาช่วยสร้างและสนับสนุนชุมชน โดยส่งเสริมการเกิดและสร้างความเข้มแข็งของสถาบันในชุมชนเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างรัฐกับพลเมือง สถาบันในชุมชน เมื่อพลเมืองและสถาบันต่างๆ ในชุมชนมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งย่อมนำมาซึ่งสิ่งที่เรียกว่า “ประชาสังคม” (civil society) โดยประชาสังคมเป็นที่ซึ่งพลเมืองมีความผูกพันกันเข้ามาร่วมสนทนาและถกเถียงเพื่อการดำเนินงานและพัฒนาชุมชน ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่แค่การสร้างความเป็นชุมชนเท่านั้นแต่มันคือการสร้างความเป็นประชาธิปไตย

3) มนุษยนิยมองค์การและทฤษฎีวาทกรรม (Organizational Humanism and Discourse Theory) มนุษยนิยมองค์การไม่เห็นด้วยกับตัวแบบเหตุผลและทางเลือกสาธารณะ เพราะมนุษย์มีข้อจำกัดในการใช้เหตุผล เนื่องจากแต่ละคนมีทักษะในการตระหนักรู้ที่แตกต่างกัน มนุษย์ต้องการความอิสระ ต้องการเปลี่ยนแปลงจากผู้ถูกกระทำไปเป็นผู้กระทำและไม่เสมอไปที่มนุษย์จะ

ตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ตนเองได้ประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงานตามแนวคิดมนุษยนิยมองค์การจึงต้องไม่เน้นอำนาจหน้าที่และการควบคุม แต่จะเน้นการขยายพื้นที่ความเป็นอิสระให้แก่บุคคลเพิ่มมากขึ้น การดำเนินงานต่างๆ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงองค์การต้องเป็นไปอย่างมีแผน

4) รัฐประศาสนศาสตร์ในยุคหลังสมัยใหม่ (Post Modern Public Administration) เป็นแนวคิดที่เคลือบแคลงสงสัยต่อนักคิดในยุคสมัยใหม่ (Modernist) ซึ่งนักวิชาการที่สนับสนุนแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่จึงมักจะเป็นผู้วิพากษ์แนวคิดยุคสมัยใหม่ว่าเป็นแนวคิดที่ไม่ถูกต้องและเหมาะสมตลอดไป กล่าวคือ แนวคิดยุคสมัยใหม่ก็คือแนวคิดกระแสหลัก (Mainstream) ในขณะที่แนวคิดยุคหลังสมัยใหม่จัดเป็นแนวคิดสายรอง (Secondary) ซึ่งเข้ามาท้าทายแนวคิดกระแสหลักนั่นเอง หากพิจารณาในทางรัฐประศาสนศาสตร์นั้นก็จะพบว่าแนวคิดกระแสหลักในทางรัฐประศาสนศาสตร์คือ แนวคิดปฏิฐานนิยม (Positivism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการแยกข้อเท็จจริง (Facts) ออกจากค่านิยม (Values) กล่าวคือพฤติกรรมของมนุษย์สามารถที่จะวัดได้เหมือนเช่นกับการวัดผ่านเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ได้ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการในยุคหลังสมัยใหม่ได้เสนอให้พิจารณาด้วยว่าพฤติกรรมของมนุษย์ในหลายครั้งก็สามารถอธิบายได้ด้วยค่านิยมมากกว่าข้อเท็จจริง และบางครั้งการแยกข้อเท็จจริงออกจากค่านิยมก็เป็นเรื่องที่มีความยากลำบากอยู่มากทีเดียว ดังนั้นนักวิชาการในยุคหลังสมัยใหม่จึงได้เสนอถึงวิธีการได้มาซึ่งความรู้ในรูปแบบหนึ่งที่เรียกกันว่า คตินิยมแนวการตีความ (Interpretivism) โดยเป็นการให้ความสำคัญผ่านการตีความที่ค่านิยมมากกว่าข้อเท็จจริง และอัตวิสัย (Subjective) มากกว่าภววิสัย (Objective) (ปกรณ ศิริประกอบ, 2560)

สำหรับในส่วนสาระสำคัญของการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) นั้นประกอบไปด้วยหลักการที่สำคัญอยู่ 7 ประการ อันได้แก่ (1) การให้บริการมากกว่าการกำกับทิศทาง (Serve Rather than Steer) (2) เน้นการค้นหาลผลประโยชน์สาธารณะ (the Public Interest is the aim, not by-product) (3) คิดเชิงกลยุทธ์ ปฏิบัติแบบประชาธิปไตย (Think strategically, act democratically) (4) บริการรับใช้พลเมือง มากกว่าการกำกับทิศทาง (Serve, rather than steer) (5) การตระหนักในความรับผิดชอบไม่ใช่เรื่องง่าย (Accountability isn't simple) (6) ให้คุณค่ากับคน ไม่ใช่แค่ผลิตภาพ (Value people, not just productivity) และ (7) เน้นคุณค่าความเป็นพลเมือง และการบริการภาครัฐมากกว่าการเป็นผู้ประกอบการ (Value citizenship and public service above entrepreneurship) ดังนี้คือ (นราธิป ศรีราม, กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย และชัช ชรัญญชัย, 2556)

1) การให้บริการมากกว่าการกำกับทิศทาง (Serve Rather than Steer) กล่าวคือ การบริการรับใช้เป็นบทบาทสำคัญของข้าราชการ โดยต้องมีภาวะผู้นำและมีค่านิยมพื้นฐานที่ช่วยสร้างผลประโยชน์ร่วมกันของพลเมืองมากกว่าการพยายามควบคุมหรือกำกับทิศทางของสังคมให้เป็นไปตามที่รัฐบาลต้องการ นโยบายสาธารณะจึงไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจของรัฐเท่านั้น แต่ต้องเป็นผล

จากความผูกพันในประโยชน์สาธารณะของพลเมือง ซึ่งต้องมีการเจรจาต่อรอง พุดคุยสนทนาในผลประโยชน์สาธารณะที่เป็นที่มาของนโยบายร่วมกัน ข้าราชการต้องช่วยอำนวยความสะดวก คอยไกล่เกลี่ยและประนีประนอม และช่วยแก้ไขปัญหา

2) เน้นการค้นหาผลประโยชน์สาธารณะ (the Public Interest is the aim, not by-product) กล่าวคือ ผู้บริหารงานภาครัฐต้องมีส่วนเกื้อกูลต่อการสร้างหลักการและพื้นฐานร่วมเกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะ เป้าหมายของการค้นหาผลประโยชน์สาธารณะไม่ใช่เพื่อตอบสนองช่วยแก้ปัญหาหรือเป็นทางเลือกของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่การค้นหาผลประโยชน์ดังกล่าวต้องเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของพลเมืองกับนักบริหารรัฐกิจ ดังนั้นการค้นหาผลประโยชน์สาธารณะจึงไม่ใช่การหาทางออกง่ายๆ โดยการตอบสนองความต้องการของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ผลประโยชน์ของส่วนรวมต้องเกิดจากการจากสนทนาพุดคุย ถกแถลงหรือปรึกษาหารือและกำหนดร่วมกัน โดยไม่ใช่สิ่งที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าโดยฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายราชการ

3) คิดเชิงกลยุทธ์ ปฏิบัติแบบประชาธิปไตย (Think strategically, act democratically) กล่าวคือ นโยบายและแผนงานจะตอบสนองต่อความต้องการของส่วนรวมได้จะต้องเกิดจากกระบวนการรวมกลุ่มและความร่วมมือร่วมใจกัน นโยบายและแผนต้องเกิดขึ้นจากการคิดในเชิงกลยุทธ์ที่มีการพิจารณาปัจจัยแวดล้อม และมีวิสัยทัศน์ พันธกิจที่ชัดเจน ซึ่งเมื่อมีการดำเนินงานตามกลยุทธ์ที่จะให้บรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้นั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาทความรับผิดชอบและขั้นตอนการปฏิบัติงานให้ชัดเจน ซึ่งไม่ใช่บทบาทหรือภาระรับผิดชอบของรัฐบาลหรือนักบริหารรัฐกิจแต่ฝ่ายเดียว แต่ต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจจากทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

4) บริการรับใช้พลเมือง มากกว่าการกำกับทิศทาง (Serve, rather than steer) กล่าวคือผลประโยชน์สาธารณะเป็นผลลัพธ์มาจากการโต้เถียงกันเกี่ยวกับคุณค่ามากกว่าเป็นการรวมตัวกันของคนที่มีผลประโยชน์ส่วนตัว เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ควรตอบสนองเฉพาะความต้องการของลูกค้า แต่ควรเน้นการสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ (trust) และความร่วมมือ (collaboration) ทั้งกับพลเมืองและระหว่างพลเมืองด้วยกัน และการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

5) การตระหนักในความรับผิดชอบไม่ใช่เรื่องง่าย (Accountability isn't simple) กล่าวคือตามแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ข้าราชการต้องรับผิดชอบต่อตลาด (market) ซึ่งก็คือรับผิดชอบต่อลูกค้า ผลผลิตภาพและผลลัพธ์ของงาน แต่สำหรับแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) ความรับผิดชอบแค่นั้นไม่เพียงพอ เพราะแท้จริงแล้วข้าราชการต้องรับผิดชอบต่อสังคม และยังต้องมีการขยายผลแห่งความรับผิดชอบไปอย่างกว้างขวาง ทั้งความรับผิดชอบต่อกฎหมาย รัฐธรรมนูญ ค่านิยมของชุมชน ปทัสถานทางการเมือง มาตรฐานทางวิชาชีพ และผลประโยชน์ของพลเมือง

6) ให้คุณค่ากับคน ไม่ใช่แค่ผลิตภาพ (Value people, not just productivity) กล่าวคือองค์การภาครัฐและเครือข่ายต้องเน้นการมีส่วนร่วมและคำนึงถึงผลสำเร็จในระยะยาว การปฏิบัติงานภาครัฐจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อได้รับความร่วมแรงร่วมใจและการให้ความสำคัญกับทุกคน การบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) ให้ความสำคัญกับการจัดการผ่านคน (managing through people) โดยนักบริหารรัฐกิจต้องเห็นความสำคัญของค่านิยมและผลประโยชน์ของคนในองค์การ นักบริหารรัฐกิจหรือข้าราชการต้องปฏิบัติงานโดยสร้างความยอมรับนับถือให้เกิดขึ้นกับพลเมือง และผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐก็ต้องยอมรับนับถือในความสามารถของข้าราชการเช่นเดียวกัน การบริหารและปฏิบัติงานภาครัฐจึงต้องเน้นคนด้วยการเสริมสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นแก่ข้าราชการมากกว่าการสร้างเพียงแค่ผลิตภาพในการทำงาน

7) เน้นคุณค่าความเป็นพลเมือง และการบริการภาครัฐมากกว่าการเป็นผู้ประกอบการ (Value citizenship and public service above entrepreneurship) กล่าวคือ ผลประโยชน์สาธารณะคือสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดที่ข้าราชการและพลเมืองต้องร่วมกันกำหนดขึ้น และต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมากกว่าการนำงบประมาณของรัฐ (พลเมืองเป็นเจ้าของ) ไปให้ผู้ประกอบการดำเนินการเหมือนเป็นเจ้าของงบประมาณ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) สนับสนุนให้ผู้บริหารภาครัฐเป็นผู้ประกอบการเหมือนกับเจ้าของบริษัทในธุรกิจเอกชน เท่ากับว่าผู้บริหรงกล่าวได้กลายเป็นเจ้าของกิจการภาครัฐ การบริหารและดำเนินงานจึงมีวัตถุประสงค์แบบแคบๆ เหมือนกับธุรกิจเอกชนซึ่งก็คือเพื่อเพิ่มผลิตภาพ (productivity) ให้มากที่สุดและทำให้ลูกค้าพอใจ ส่วนแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) พลเมืองเป็นเจ้าของรัฐบาล ผู้บริหารงานภาครัฐจึงไม่ใช่ผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการ จึงมีหน้าที่บริการรับใช้พลเมือง เฝ้ารักษาทรัพยากรหรือสมบัติสาธารณะ ปกป้องรักษาองค์การภาครัฐ อำนวยความสะดวกให้พลเมืองเกิดการสนทนาพูดคุยกันอย่างเป็นประชาธิปไตย และเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานที่ใกล้ชิดประชาชน

เป็นที่น่าสังเกตว่าการบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) เป็นแนวคิดที่ดีความและวิพากษ์แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ตามทัศนะของ David Osborne และ Ted Gaebler ในเรื่อง Reinventing Government (1992) ซึ่งได้ถูกหยิบยกมาทำการวิพากษ์ ดีความ และสรุปออกมาเป็นสาระสำคัญของแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) ดังได้กล่าวแล้ว นอกจากนั้นแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ให้ความสำคัญกับความเป็นพลเมืองและค่านิยมประชาธิปไตย เน้นบทบาทของภาคประชาสังคมในการบริหารภาครัฐ ให้ความสำคัญกับคนที่ปฏิบัติงานในองค์การ มุ่งบริหารให้เกิดความเสมอภาคเป็นธรรมตามแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่ และใช้แนวทางการดีความ การวิพากษ์และวิเคราะห์วาทกรรมในการแสวงหาและอธิบายองค์ความรู้ และเมื่อวิเคราะห์จากฐานที่มาของแนวคิดแล้วจะเห็นได้ว่าการบริการสาธารณะแนวใหม่ก็ไม่ใช่แนวคิดใหม่ที่แตกต่างจากแนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่ผ่านมา มาอย่างชัดเจน โดยยังคงอาศัยแนวคิดทฤษฎีทางรัฐ

ประศาสนศาสตร์อื่นๆ มาเป็นพื้นฐานในการอธิบายความเป็นมาเป็นไปของการบริการสาธารณะแนวใหม่

สรุป

บริบทของความเปลี่ยนแปลงในทางรัฐประศาสนศาสตร์ในช่วงทศวรรษที่ 20 มีพัฒนาการที่เกิดรวดเร็วเป็นอย่างมาก ซึ่งบริบทของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนั้นสามารถที่จะสะท้อนให้เห็นได้จากนับตั้งแต่คำประกาศแห่งเมืองแบล็กส์เบอร์ก ซึ่งถือได้ว่าจุดเริ่มต้นของการเรียกร้องให้มีการทบทวนค่านิยมและบทบาทของนักบริหารภาครัฐใหม่โดยการหันมาพิจารณาบทบาทของการบริหารงานภาครัฐภายใต้บริบทของการเมืองตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่คำนึงถึงคนที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะประชาชนพลเมืองในรูปแบบของพลเมืองตื่นรู้ (active citizens) มากขึ้น และกระทั่งในเวลาต่อมาเกิดแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งให้ความสนใจต่อการนำวิธีการที่ใช้ในภาคธุรกิจเอกชนมาใช้ในองค์การภาครัฐ กล่าวคือเป็นการพยายามทำให้ระบบราชการเป็นเช่นเดียวกันกับภาคธุรกิจเอกชนจนกระทั่งว่ากลายมาเป็นกระแสที่ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาลของประเทศต่างๆ ทั่วโลกอย่างรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากการบริหารงานภาครัฐตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตย ข้าราชการจึงไม่ได้ส่งมอบบริการสู่ลูกค้า หากแต่เป็นการส่งมอบประชาธิปไตย นักบริหารงานภาครัฐไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในงานเท่านั้น หากแต่ต้องกระทำเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนพลเมืองทุกคนด้วยจึงทำให้เกิดแนวคิดที่ปฏิเสธตรรกะที่เน้นตลาดของกลุ่มการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่เรียกว่า การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) อันเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการบริการเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- นราธิป ศรีราม. กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย และชลัช ชรัญญชัย. (2556). รายงานการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปกรณ ศิริประกอบ. (2560). 3 พาราไดม์ทางรัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิด ทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติจริง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ ชะมารัมย์. (2560). การบริหารงานภาครัฐกับมิติของความเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐสู่การเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูง. รัฐสภาสาร. ฉบับเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2560, 65(5): 9-34.

อัมพร อารังลักษณ์. (2556). **การบริหารปกครองสาธารณะ: การบริหารรัฐกิจในศตวรรษที่ 21.**
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Wamsley and others. (1989). *Refounding Public Administration*. CA: Sage publications,
Inc, pp.246-273.

Denhardt and Denhardt. (2000). The New Public Service: serving rather than steering.
Public Administration Review, 60 (6): pp. 549-557.

Frederickson, George. (2004). **Toward a New Public Administration in Shafritz, Jay**
M & Hyde, Albert C. (2004). *Classics of Public Administration*. Wadsworth:
Cengage Learning, pp.315-326.

วิถีชีวิตของกลุ่มชนชาวไทยกู่กับการแสดงพระนางโพสพ

ในวันหวั่นบุญเบิกฟ้า อำเภอบางคัก จังหวัดศรีสะเกษ

THE LIFESTYLE OF THE THAI KUY COMMUNITY WITH THE PERFORMING OF PHRA NANG BOSOB IN WAN VAU BOON BERKFA, PRANG KU DISTRICT, SI SA KET PROVINCE

ยโสธรรา ศิริภาพระภากร¹ พระสำเร้ง อินทยุง (โกวิท)² สุริยา คลังฤทธิ³

Yasothara Siripaphapagon¹, Samreng Intayung², Suriya Klangrit³

สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ จังหวัดสุรินทร์¹⁻³

The Dhamma Practice Center, Wat Payothaprasit, Surin Province

E-Mail: Ton_Samroeng@hotmail.com

ได้รับบทความ: 10 ตุลาคม 2561; แก้ไขบทความ: 31 ตุลาคม 2561; ตอรับตีพิมพ์: 23 พฤศจิกายน 2561

Received: October 10, 2018; Revised: October 31, 2018; Accepted: November 23, 2018

บทคัดย่อ

ประเพณีหวั่นบุญเบิกฟ้า เป็นประเพณีการร่วมตัวของกลุ่มชนชาวไทยกู่ อำเภอบางคัก จังหวัดศรีสะเกษ จัดในพื้นที่ปราสาทบางคัก ตำบล อำเภอบางคัก จังหวัดศรีสะเกษ โดยตั้งชื่อว่า ประเพณี"หวั่นบุญเบิกฟ้า มหัทศจรยเดือนสาม สืบสานประเพณีกู่ศรีสะเกษ" โดยมีชนเผ่ากู่ใน จังหวัดศรีสะเกษ เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก เป็นประเพณีโบราณสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นของชนกลุ่ม นี้ที่ได้ถือและปฏิบัติกันมายาวนาน การแสดงวิถีชีวิตของกลุ่มชนชาวไทยกู่กับการแสดงพระนาง โพสพในวันหวั่นบุญเบิกฟ้า อำเภอบางคัก จังหวัดศรีสะเกษ ถือเป็นงานประเพณีประจำปีที่สำคัญ ของชาวไทยกู่ งานประเพณีหวั่นบุญเบิกฟ้า เป็นประเพณีการบวงสรวง เทพเจ้า สถานที่เชื่อว่า ประทับอยู่ในองค์ปราสาทบางคัก ถือว่าเป็นดินแดนศาสนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สร้างมา ตั้งแต่สมัย อาณาจักรขอมโบราณ ประเพณีนี้ได้จัดการแสดงเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ความเป็นมา ความเชื่อ และพิธีกรรม ตลอดถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การอิงอาศัยของกลุ่มชนชาวไทยกู่ ประเพณีหวั่นบุญ เบิกฟ้า เป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่มาก จัดในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ประเพณีนี้ได้บอกถึงคุณค่า ทางด้านคติชน ที่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ พิธีกรรม ที่ด้นมีต่อ สิ่งเหนือธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และ กลุ่มชนชาวไทยกู่ด้วยที่ถูกถ่ายทอดผ่านงานประเพณีหวั่นบุญเบิกฟ้าของชาวไทยกู่ อำเภอบางคัก จังหวัดศรีสะเกษ

คำสำคัญ: การแสดงวิถีชีวิต,พระนางโพสพ,ประเพณีหวั่นบุญเบิกฟ้า,ชาวไทยกู่,จังหวัดศรีสะเกษ

มนุษย์ที่เกิดมามีการอยู่ร่วมกัน อาศัยกัน พึ่งพากัน เป็นระบบโครงสร้างที่เรียกว่าสังคม การก่อกำเนิดกลุ่มก้อนของชุมชน เป็นเพียงปฏิกิริยย่อยๆ ของกลุ่มเผ่า ที่อาจมีภาษา จารีต ความเชื่อ และพิธีกรรมที่เป็นลักษณะเดียวกัน หรือ อาจเป็นการถ่ายทอดตามสายเลือดด้วยทางหนึ่ง ด้วยระบบนี้เองทำให้เกิดกลุ่มชนชุมชนที่แตกต่างกันออกไป แต่เมื่อมีการไปมาหาสู่ คบค้าสมาคม ได้มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมทางภาษา ธรรมเนียม ความเชื่อ และพิธีกรรมบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน ในที่นี้หมายถึง ความเชื่อของกลุ่มชนแถบนี้ที่มีความเชื่อต่ออำนาจ วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ เทพเจ้า เป็นต้น ในพื้นที่แถบนี้มีกลุ่มชนที่ต่างภาษา เช่น ภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษาญาย กวย เยอ ได้มาอาศัยอยู่ ในพื้นที่เดียวกันได้อย่างสงบสุข และต่างก็มีความเชื่อในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างเดียวกัน นั่นคือองค์

ปราสาทปรารค์กู เป็นปราสาททีสร้างด้วยหิน และศิลาแลง มีฐานทีปูด้วยหินขนาดใหญ่มีความสูง 5 ชั้น ด้านบนฐานนัน ประกอบด้วย ปราสาท 3 หลัง หันหน้าไปด้านทิศตะวันออก เป็นปราสาททีกลุ่มชนชาวไทยกูย ได้มาจัดพิธีกรรมเซ่นไหว้บวงสรวง ตามประเพณีหวับุญเบิกฟ้าประจำปี และด้วยเหตุนี้เองปราสาทปรารค์กูจึงเป็นจุดยุทธศาสตร์พื้นที่สำคัญ ในด้านสังคมความเป็นอยู่ ประเพณีของกลุ่มชนชาวไทยกูย วัฒนธรรมการแต่งกายและวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งความเชื่อและพิธีกรรมประจำปีทีสำคัญทั้งการแสดงวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนชาวไทยกูย แลบอำเภอปรารค์กู จังหวัดสุรินทร์ เพื่อศึกษาเรียนรู้และร่วมกันสืบสานวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมหวับุญเบิกฟ้าของกลุ่มชนชาวไทยกูย ทั้งการแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทีเป็นคุณค่าทางการศึกษาด้านชาติพันธุ์ ความเป็นอยู่ของชนกลุ่มนี้ ได้อย่างชัดเจน ทีแสดงถึงอัตลักษณ์ของชนกลุ่มนี้

ปราสาทปรารค์กูดินแดนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทยกูย

ปราสาทปรารค์กู ภาษากูย เรียกว่า “เถียด เซาะโก” ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ลักษณะเป็นปราสาท 3 หลัง หันหน้าไปทิศตะวันออก สร้างเป็นแนวเรียงหน้ากระดานจากทิศใต้ไปทิศเหนือ ตั้งอยู่บนฐานทีสร้างด้วยหินศิลาแลงทั้งหมดนับชั้นได้ 5 ชั้น สูงชันไปฐานองค์ปราสาท อีก 3 ชั้น ปราสาท สร้างด้วยอิฐมอญขนาดใหญ่ ปราสาทปรารค์กู เป็นศาสนสถานที่ได้รับอิทธิพลศิลปะเขมร ตั้งอยู่บริเวณบ้านกู ตำบลกู อำเภอปรารค์กู โดยอยู่ห่างจากตัวอำเภอปรารค์กูประมาณ 5 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัด ศรีสะเกษ ประมาณ 65 กิโลเมตร และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานเป็นพื้นที่ประมาณ 12 ไร่ 2 งาน 39 ตารางวา (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 99 ตอนที่ 155 วันที่ 21 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2525) อายุสมัย ในการสร้างราวพุทธศตวรรษที 17 เป็นศาสนสถานปัจจุบัน (กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานตามประกาศราชกิจจานุเบกษา, 2478) ได้ลงสำรวจพื้นที่ของกลุ่มชนชาวไทยกูย ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่า ปัจจุบันพื้นที่นี้เป็นศาสนสถานที่สำคัญของชนกลุ่มชาวไทยกูยและเป็นพื้นที่สำคัญในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของพื้นที่นี้ อาทิ จัดการเทศน์ประจำปีวันสำคัญ จัดปฏิบัติธรรม จัดทำบุญในเทศกาลต่างๆ เป็นพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ของเด็กเยาวชน ทั้งระดับมหาวิทยาลัย ทั้งยังเป็นพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรม หวับุญเบิกฟ้าประจำปีด้วย

ประเพณีหวับุญเบิกฟ้า อำเภอปรารค์กู จังหวัดศรีสะเกษ

ประเพณีหวับุญเบิกฟ้า เป็นประเพณีการร่วมตัวของกลุ่มชนชาวไทยกูย อำเภอปรารค์กู จังหวัดศรีสะเกษ จัดในพื้นที่ปราสาทปรารค์กู ตำบลกู อำเภอปรารค์กู จังหวัดศรีสะเกษ โดยตั้งชื่อว่าประเพณี"หวับุญเบิกฟ้า มหัทศจรย์เดือนสาม สืบสานประเพณีกูยศรีสะเกษ" โดยมีชนเผ่ากูยในจังหวัดศรีสะเกษ เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก เป็นประเพณีโบราณสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นของชนกลุ่มนี้ทีได้ถือและปฏิบัติกันมายาวนาน

ประเพณีหว่านบุญเบิกฟ้าของชาวไทยภูเขาเป็นประเพณี บวงสรวง บูชา เซ่นไหว้อำนาจเหนือธรรมชาติและเทพบริบาล ที่เชื่อว่า สามารถประทานความอุดมสมบูรณ์ ในการเกษตรได้ ภายในงานประเพณีมีกิจกรรมที่สำคัญประกอบด้วย ขบวนแห่เครื่องเซ่นไหว้ มีการแต่งชุดผ้าไหมชนเผ่ากวย พิธีบวงสรวงเซ่นไหว้บรรพบุรุษกวย ณ ปราสาทปรางค์กู๋ การแสดงรำบูชาเทพชุด "ปรางค์ธาดุนางขาว" พิธีสู่ขวัญข้าวด้วยภาษากวย หมอลำกวย ส่วนในภาคค่ำ เป็นการแสดงแสงสีเสียง ปรางค์กู๋สู่อารยธรรมชนเผ่ากวย กวย ส่วย ศรีสะเกษ ในชุดละครอิงประวัติศาสตร์ ประเพณีหว่านบุญเบิกฟ้าโดยนักแสดงร่วม 200 ชีวิต

ภาพที่ 1 การแสดงวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาผ่านการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ

พิธีแห่เครื่องเซ่นไหว้ปราสาท

ชุดการรำ บวงสรวง

ชุดรำถวายอัปสร

ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ตามความเชื่อของชนชาวกวย ได้กล่าวถึงปรากฏการณ์มหัศจรรย์เกิดขึ้น 3 อย่าง คือ กบไม่มีปาก นากไม่มีทวาร มะขามป้อมจะหวาน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นเหตุที่มหัศจรรย์ จึงได้จัดพิธีกรรมหว่านบุญเบิกฟ้าเพื่อความเป็นมงคล มี 4 อย่าง คือ จัดพิธีสู่ขวัญข้าว หาบปุ๋ยคอกใส่ทุ่งนา ทำบุญบ้าน และหาบกระบุงข้าวเปลือกไปวัด เป็นการเตรียมพร้อมที่จะลงมือทำการเกษตรให้ทันต่อฤดูกาลและเพื่อแสดงความกตัญญูต่อผืนนาและสิ่งแวดล้อมดินฟ้าอากาศตลอดจนเทพเจ้าต่างๆ ที่เชื่อว่าเป็นผู้บันดาลฝน และธัญญาหาร อาทิ แถน (เทวดา) และพระแม่โพสพ เทพนารีแห่งข้าว ซึ่งชาวกวยจะให้ความเคารพ นับถือ และบูชามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้

ในการจัดการสืบสานประเพณี “หว่านบุญเบิกฟ้า” จัดในวัน ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3” ของทุกปี ในการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรมประเพณี หว่านบุญเบิกฟ้าของชาวไทยภูเขา มีการจัดฐานการเรียนรู้ทางด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา พิธีเซ่นไหว้ ศิลปะ การแต่งกาย และละครอิงประวัติศาสตร์ ดังนี้

1. ฐานการเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา สินค้า OTOP ผ้าไหมลายปราสาทปรางค์กู๋ เป็นนวัตกรรมภูมิปัญญาการทักทอผ้าไหมสู่รูปลักษณะลวดลายต่างๆ

2. ขบวนพิธีแห่เครื่องบูชาเซ่นไหว้และชุดรำปรางค์ธาดุนางขาวถือเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญ

3. การแสดงศิลปวัฒนธรรมพิธีกรรมกล่อมกู่ถือเป็นพิธีกรรมสื่อสารกับวิญญาณของบรรพบุรุษชาวกูยโดยเชิญวิญญาณ บรรพบุรุษมาเข้าร่วมทรง เพื่อการรักษาผู้ป่วย การทำนายพยากรณ์ และของ ความ คุ่ม ครองในครอบครัวของผู้เข้าร่วมในพิธีกรรม
4. การแสดงละครประวัติศาสตร์ชนชาวเผ่ากู่ย อาทิความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ความเชื่อพิธีกรรม เป็นต้น

ภาพที่ 2 พระนางโพสพ กับความเชื่อ และพิธีกรรม สู่ศิลปะการแสดงประเพณีหัวบุญเบิกฟ้า

ชุดการแสดง พระนางโพสพ การแสดงวิถีชีวิตการทำนาของชาวกูย การนำผลผลิตมาบูชาปราสาท, 2561

คติชนวิทยา กับ คุณค่าทางเจตคติของชุมชน ชาวกูยที่วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความเชื่อที่มีต่อ พระนางโพสพ (เทพนารีแห่งข้าว) กับการนำข้าวที่ตนได้จากการเกษตรมาเพื่อบูชาเพื่อความ เป็นมงคล และแสดงออกซึ่งความกตัญญู กตเวทิต่อสิ่งที่ตนได้ใช้กิน ถือเป็นอัตลักษณ์ที่แสดงถึง ความผูกพัน กับ ข้าว (พระนางโพสพ) ปราสาทปรางค์กู่ (สถานที่ศักดิ์สิทธิ์) และธรรมชาติ เป็นระบบ คติชนของชนชาวกูยนี้มาก

แม่โพสพ (goddess of rice) เทพธิดาประจำข้าว, เจ้าแม่แห่งข้าว หรือ เทวดารักษาข้าว" แม่โพสพ" ตาม (สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน) แปลว่า เป็น "เทวดาประจำพืชพันธุ์ ธัญญาหารทั้งปวง" มวลมนุษยชาติเชื่อถือ และกราบไหว้บูชามาตั้งแต่ครั้งโบราณ บูชาเพื่อความอุดม สมบูรณ์ของพืชพันธุ์ ที่เพาะปลูกตามฤดูกาล โดยจะทำพิธีบูชาแม่โพสพ ด้วยอาหาร มี ข้าวปากหม้อ กล้วย อ้อย เป็นต้น กล่าวกันว่า แม่โพสพเป็นสตรีเพศ ร่างกายงดงาม แต่งกายด้วยผ้าผ่อนแพรพรรณสมัยโบราณห่มสไบเฉียง นุ่งผ้าจีบชายกรอมลงมาถึงปลายหน้าแข้ง ทรงเครื่องฉนิมพิมพาภรณ์ ตระการตา ไฉ้มยาวสลวยประป่า มีกระจิงกรอบหน้า คล้ายมงกุฎ และจอนหูกอนชดช้อย มือข้าง หนึ่งชูรวงข้าว

คนสมัยโบราณ นับถือพระนางโพสพมากมักกราบไหว้ท่าน ก่อนการรับประทานอาหาร คำแรก จะสั่งสอนลูกหลาน ในเรื่องต้องสำรวมกิริยามารยาทระหว่างทานข้าว คุณค่าของข้าวทุกเมล็ด อย่าให้มีข้าวหกตกหล่น แม้ข้าวเหลือกันจาน ก็ต้องกินให้หมดห้ามเททิ้ง แม้ข้าวเหลือก็สามารถทำเป็นข้าวตากเพื่อทำเป็นอาหารอย่างอื่นได้ ข้าวเป็นของปลูกยาก ต้องลำบากเป็นแรมปีกว่าจะได้มา ต้องยกมือไหว้เพื่อแสดงความกตัญญูรู้บุญคุณข้าว จึงต้องขอบคุณ เหล่าชาวนา เมื่อแรกทำนา จนกระทั่งถึงเวลาไถคราด เก็บเกี่ยวรวงข้าวด้วยเคียวเหล็ก ก็จะต้องประกอบพิธีเซ่นบูชาแม่โพสพ ตรีเตรียมเครื่องสังเวยบูชาแม่โพสพให้ครบถ้วน พร้อมทั้งกล่าวคำขวัญเป็นถ้อยคำไพเราะ อ่อนหวานแม่โพสพให้คุ้มครองรักษาต้นข้าว ขอให้ปีนี้จึงทำนาได้ผล ไม่ว่าจะเป็นนาหว่าน นาดำ ดังนั้นชาวอุยจึงเคารพบูชา ข้าว ถือว่าเป็นสิ่งพิเศษที่ตนได้รับ เชื่อว่าพระแม่โพสพเป็นสตรีผู้งดงาม มีรูปกายดังเทพธิดา เป็นต้น

สรุป

การแสดงวิถีชีวิตของกลุ่มชนชาวไทยอุยกับการแสดงพระนางโพสพในวันหว่านบุญเบิกฟ้า อำเภอลำปางค์ ฦ จังหวัดศรีสะเกษ ถือเป็งานประเพณีประจำปีที่สำคัญของชาวไทยอุย อำเภอลำปางค์ ฦ จังหวัดศรีสะเกษ งานประเพณีหว่านบุญเบิกฟ้า เป็ประเพณี บวงสรวง เทพเจ้า ที่เชื่อว่าประทับอยู่ในองค์ปราสาทปรางค์ ถือว่าเป็นดินแดนศาสนสถานที่สำคัญที่ศักดิ์สิทธิ์สร้างมา ตั้งแต่สมัยอาณาจักรขอมโบราณ ประเพณีนี้ได้จัดการแสดงเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ความเป็นมา ความเชื่อ และพิธีกรรมตลอดถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การอิงอาศัยของกลุ่มชนชาวไทยอุย ประเพณีหว่านบุญเบิกฟ้า เป็ประเพณีที่ยิ่งใหญ่มาก จัด ในวัน ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ประเพณีนี้ได้บอกถึงคุณค่า ทางด้านคติชน ที่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ พิธีกรรม ที่ตนมีต่อ สิ่งเหนือธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และกลุ่มชนชาวไทยอุย ด้วย ที่ถูกถ่ายทอดผ่านงานประเพณีหว่านบุญเบิกฟ้า ของชาวไทยอุย อำเภอลำปางค์ ฦ จังหวัดศรีสะเกษ ประจำปีทุกปี

เอกสารอ้างอิง

ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม . (2525). ออนไลน์. แหล่งที่มา :

<http://mahatep.myreadyweb.com/>. สืบค้นเมื่อ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๕.

ข้อมูลที่ได้มาจากการเขียนงานนี้ได้มาจากการลง การลงพื้นที่ การเข้าร่วมกิจกรรม พิธีกรรม และสัมภาษณ์โดยรวม แล้วนำมาวิเคราะห์ตามประเด็น เพื่อการนำเสนอ ให้เป็นที่รู้จัก ถึงงานประเพณีหว่านบุญเบิกฟ้า ของชาวไทยอุย ประเพณีนี้มีความโดดเด่นมาก แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของกลุ่มอื่นๆ และยังไม่ปรากฏเป็นเอกสารทางวิชาการ หรือได้ถูกนำเสนอให้เป็นที่รู้จักแก่คนวงกว้างเท่าที่ควร ดังนั้นข้อมูลนี้จึงน่าที่จะเป็น ประเด็นสำคัญ และจุด

ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ทั้งการศึกษาเป็นแหล่งเรียน ในมิติด้านอื่นๆ อีกมากมาย, 25
มกราคม 2561.

กระสวนวัฒนธรรมทางสังคมอีสาน “เตรียมชีวิตหลังความตายเพื่อลูกหลาน” THE CULTURAL PATTERN OF ISAN SOCIETY: “LIFE AFTER DEATH PREPARING FOR DESCENDANTS”

ธงชัย สีโสภณ¹, สุนันท์ เสนารัตน์²
Thongchai Sisophon¹, Sunan Senarat²
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์¹⁻²
Buriram Rajabhat University¹⁻²
E-Mail: thammonoon@gmail.com

ได้รับบทความ: 15 กรกฎาคม 2561; แก้ไขบทความ: 20 สิงหาคม 2561; ตอปรับตีพิมพ์: 26 กันยายน 2561
Received: July 15, 2018; Revised: August 20, 2018; Accepted: September 26, 2018

บทคัดย่อ

กระสวนทางวัฒนธรรม เป็นการช็อกตัว หรือความหยุดนิ่งทางสังคมอีสาน เพราะไม่เข้าใจหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ สังคมอีสานก้าวผ่านมาสู่สังคมกสิกรรมไม่เห็นความถูกต้องทางศีลธรรมในหน้าที่ลูกหลาน อยู่กันแบบครอบครัวเดี่ยว จนไม่รู้จักหน้าที่ตอบแทนคุณพ่อแม่ผู้เลี้ยงดูมา ทำให้เกิดประเพณีเตรียมชีวิตหลังความตาย โดยพ่อแม่จะต้องทำประกันชีวิตเพื่อพิธีกรรมบำเพ็ญกุศลศพตนเอง โดยมองความตายเป็นต้นทุนจัดงานศพสูงกว่าการใช้ชีวิตประจำวัน และการรักษาพยาบาลตนเอง และมองความตายเป็นธุรกิจสังคมต้องทำประกันชีวิตเพื่อลูกหลานมีเงินทุนเพียงพอจัดพิธีบำเพ็ญกุศลศพ ถือเป็นอุดมการณ์ชีวิตหลังความตายไปสู่สวรรค์ของพ่อแม่ชาวอีสาน

คำสำคัญ: กระสวนวัฒนธรรม, สังคมอีสาน, ชีวิตหลังความตาย, ลูกหลาน

Abstract

A cultural pattern is a period of stasis in Isan society because people in the globalization era do not understand the Buddhist doctrine. Moreover, Isan society is turning to the age of decadence because descendants neither realize their own responsibilities in repaying the kindness of their parents nor perceive the importance of morality. As a result, the preparation of life after death tradition has occurred. Parents have to buy life insurance so that they can have money for organizing their

own funeral ceremony. They perceive death by spending more money on arranging a funeral ceremony than in their daily life and health care. They also understand death as a social business by having life insurance so that their descendants will have enough money for their funeral ceremony. This can be considered as life after death ideology of Isan parents.

Keywords: Cultural pattern, Isan society, Life after Death, Descendants

บทนำ

ในปัจจุบันนี้ สภาพการณ์สังคมไทยก็เหมือนสังคมโลกในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว เพียงแต่ประเทศไทยเป็นกลุ่มประเทศพัฒนาใหม่ ดังนั้นสภาพปัญหาทางสังคมไทยจึงมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะสังคมอีสานมีความแตกต่างจากสังคมอีสานในช่วงยุคกำลังก้าวพัฒนาประเทศเข้าสู่สังคมโลกาภิวัตน์มาก ในช่วงนั้นชาวอีสานสร้างค่านิยมทางสังคมเน้น “มหาเศรษฐี หนึ่งตาใหญ่ในชุมชน มองชีวิตหลังความตายว่า ลูกหลานจะต้องขายทรัพย์สินสมบัติต่างๆ เตรียมจัดงานศพใหญ่โต เมื่อฝังศพไว้ครบ 3 – 5 ปี” ถือเป็นวัฒนธรรมและการสร้างโอกาสทางสังคมดั้งเดิมแห่งชีวิตหลังความตาย ลูกหลานจะจัดงานมหากุศลเพื่ออุทิศบุญกุศลให้บิดามารดา หรือญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ด้วยการเตรียมตัวจ้างหมอลำ ลิเก ภาพยนตร์ และมวยมหากุศล หรือโหรสพประเภทอื่นๆ ได้สูญเสียไปจากสังคมอีสานหมดแล้ว เรียกว่า กระสวนทางวัฒนธรรม จึงทำให้สังคมอีสานในปัจจุบันเริ่มต้นตัวเรื่องชีวิตกับการสร้างบุญกุศลหลังความตายมาก เป็นความต้องการทางสังคมที่จะช่วยเหลือดูแลกัน สร้างเป็นค่านิยมทางสังคมเตรียมตัวก่อนตายรูปแบบใหม่ เรียกว่า “ประกันชีวิตชาวบ้าน” ถือเป็นข้อตกลง หรือธรรมเนียมชีวิตของชุมชนชาวอีสานในเรื่องการช่วยเหลือดูแลเพื่อชดเชยน้ำตากันในยามทุกข์ยาก เพราะความตายเป็นโลกอุดมคติซับซ้อนอยู่ในสังคม” เป็นแนวคิดทฤษฎีโลกทางตะวันออกตามแนวคิดของชาวพุทธและชาวฮินดูเชื่อว่า โลกเคลื่อนตัวไปเป็นวัฏจักรที่พลิกผันไปมา มีช่วงเวลาที่ก่อเกิดตัวเหมือนกับเมฆและพายุฝนในโลกปัจจุบันนี้ แต่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีการขยายตัวสู่ความชราภาพ และมรณะ ตามหลักวัฏสงสาร ในช่วงเวลาที่เป็น “ชราภาพ และมรณะ” นี้ นักคิดทฤษฎี หรือนักปรัชญาทางสังคมโลกตะวันออกต่างเรียกว่า “กลียุค” ซึ่งความเป็นกลียุคแห่งสังคมนี้อาจเกิดขึ้นได้ในหลายคราวก็ได้ จึงทำให้เกิดกระสวนทางวัฒนธรรมความตึงต้าม หมายถึงความยุดนี้ของคนที่มีความดีมีคุณธรรมมักจะออกมาปฏิเสธสังคม แต่มีกล้าหาญออกมาปกป้องสังคมด้วยความถูกต้อง เพราะมีความเชื่อว่า “ในยุคสมัยแห่งกลียุคนี้ เป็นพลังแห่งมายาทางสังคมครอบงำโลก หมายถึงพลังแห่งการสื่อสารที่ไม่ถูกต้อง (อวิชชา) ถูกครอบงำด้วยอำนาจเงินตราและความโลภจะแสดงบทบาทที่ยิ่งใหญ่เหนือโลก หรือมีฐานะครอบงำโลก ด้วยสังคมกลียุค หมายถึงยุคแห่งสังคมโลกียะเจริญรุ่งเรืองสูงสุด เป็นพลังทางสังคมกลุ่มต่างๆ สร้างมายาขึ้นมาช่วยกันทำลายตัวเอง ไม่รู้จักศักดิ์ศรีในความเป็น

มนุษย์ จึงสร้างเครื่องมือใหม่ขึ้นมาใช้ปกครอง เรียกว่า สิทธิมนุษยชน (Human Right) เมื่อผู้คนหลงใหลในโลกมายาต้องเผชิญกับปัญหาทางสังคมอย่างหนักหน่วง ยอมรับราฆ่าฟันกันเพื่อศักดิ์ศรีในอุดมการณ์ความคิดของตนเอง มองไม่เห็นความถูกต้องทางสังคม เรียกว่า “ศีลธรรม” เพราะศีลธรรมเป็นเครื่องปกป้องความดีงามของคนทางกาย วาจา และใจ เมื่อผู้สังคมต้องเผชิญความทุกข์หนักก็จะเกิดความตื่นตัว นำตนเองเข้าสู่พลังอภิวินทางปัญญาญาณแห่งความรู้เสมือนจริงร่วมกัน” (ยุค ศรีอริยะ, 2557)

กระสวนทางวัฒนธรรม เป็นผลการตายตัวทางวัฒนธรรม หรือการหยุดนิ่งทางสังคมอีสาน เรื่องชีวิตหลังความตายชาวอีสาน ถือเป็นความหยุดนิ่งแห่งวัฒนธรรมความเชื่อทางสังคม หรือความเชื่อในเรื่อง “ความกตัญญูกตเวทิต์” หลักธรรมที่เป็นเครื่องหมายแห่งความดีงาม เป็นจารีตประเพณีทางสังคมที่ลูกหลานจะต้องปฏิบัติหน้าที่มีอยู่ 2 ประการ ได้แก่ ความกตัญญู หมายถึงบุคคลผู้รู้คุณของบุคคลอื่นก่อน และ ความกตเวทิต์ หมายถึงบุคคลที่รู้คุณแล้วทำความดีตอบแทนผู้มีคุณ แต่ในปัจจุบันพ่อแม่มีการเตรียมตัวก่อนตายดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาทในชีวิต ช่วยลูกหลานหาเงินมาจ่ายค่าฌาปนกิจศพสงเคราะห์กลุ่มไว้เพื่อทำบุญให้กับตนเองหลังความตาย และพ่อแม่มักจะกล่าวเป็นเครื่องเตือนสติกับลูกหลานเสมอว่า “ทำประกันชีวิตไว้ขนาดนี้ คงจะมีเงินเพียงพอให้ลูกหลานจัดงานศพ น่าจะเพียงพอเผาศพตนเองไหมแล้ว” เพราะต้นทุนการจัดงานศพสูง และความตายเป็นธุรกิจซึ่งจะได้กล่าวในเชิงลึกต่อไป แต่ในบทนำนี้ของกล่าวเชิงพระพุทธศาสนา ก่อน โดยนำเสนอหลักการชีวิตของพระไพศาล วิสาโร (2552 : ออนไลน์) กล่าวถึงปัจจัยความเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชีวิตหลังความตายมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ศาสนา และเทคโนโลยี ทำให้วัฒนธรรมความเชื่อหลังความตายทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก จนกระทั่งทัศนคติกระแสหลักทางสังคมเห็นว่า ความตายเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับชีวิตความเป็นอยู่ (มิใช่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต) ยังมีคนจำนวนไม่น้อยเห็นว่า ความตายเป็นจุดสุดท้ายของชีวิตอย่างสิ้นเชิง ไม่มีอะไรเป็นสิ่งที่น่ากลัวหลังจากความตายแล้ว พึงหลีกเลี่ยง หรือปกปิดให้มากที่สุด ในอดีตสังคมไม่กล้าพูดถึงความตายกลายเป็นเรื่องอับมงคล แม้กระทั่งคำว่า “ความตาย” กลายเป็นคำอูจาดไป ต้องเลี่ยงไปใช้คำอื่นแทน เช่น “หมดลมหายใจ” หรือ “การจากไป” หรือ “การสิ้นชีวิต” แต่ในปัจจุบันหากมีใครตายจะต้องไปตายนที่โรงพยาบาล เป็นสถานที่มิดชิด หรือลับตาผู้คน มีคนรู้เห็นเพียงไม่กี่คนที่เป็ญาติพี่น้อง และการตายที่โรงพยาบาล โดยเฉพาะในห้องไอซียู ถือว่าดูดีกว่าตายที่บ้านเรือนมาก หากตายแล้วบางครั้งก็ไม่อาจที่จะตั้งศพไว้ที่บ้าน แต่ต้องไปตั้งศพไว้ที่วัดแทน เพื่อจัดการแยกคนตายกับคนเป็นออกไปจากชุมชน แม้ญาติจะเสียใจโศกเศร้ามากเพียงใดก็ตามเพื่อบำเพ็ญกุศลศพให้กับผู้ตาย เพราะสังคมในปัจจุบันมีความเชื่อว่า “คนตายจะขายคนเป็น” ในวัฒนธรรมสังคมปัจจุบันนี้ มองความตายเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิต เห็นคุณค่าของการตายอย่างสงบ และรู้จักใช้ความตายให้เป็นโอกาสในการยกระดับทางจิต

วิญญาณ โดยดำรงชีวิตอยู่อย่างพร้อมที่จะตายในทุกขณะชีวิต หรือยิ่งกว่านั้นอีกการเรียนรู้ที่จะ “ตายก่อนตาย” เป็นเรื่องจำเป็นยิ่ง

ประเพณีแห่งความตายอีสาน

วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อแห่งความตายทางภาคอีสาน ถือเป็นประเพณีทางสังคมอย่างหนึ่งที่น่าสนใจมาก เป็นประเพณีที่คนเป็นมีชีวิตอยู่ หรือญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ต้องแสดงความเคารพ หรือแสดงความคิดถึงต่อญาติพี่น้องที่ตายจากไปแล้ว ด้วยความรักความเคารพอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด จึงจัดงานประกอบพิธีกรรมแห่งความตายที่ต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของครอบครัว หรือชุมชน เริ่มต้นตั้งแต่การตายลงญาติพี่น้องต้องหาพหลมาจุดส่งสัญญาณเพื่อบอกกล่าวไปยังเพื่อนร่วมชุมชนให้ทราบ หรือให้ถามข่าวกันว่า “ในชุมชนมีใครตาย” หรือเพื่อนบ้านทราบข่าวมีคนภายในชุมชนตายอยู่โรงพยาบาล ญาติกำลังไปรับ หรือทำเรื่องนำศพออกจากโรงพยาบาล เมื่อญาตินำศพคนตายมาจากโรงพยาบาลแล้ว จักจุดพลุส่งสัญญาณเพื่อให้เพื่อนบ้านทราบอีกครั้งหนึ่ง เมื่อตนเองมีเวลาว่าง หรือส่งสมาชิกครอบครัวคนหนึ่งออกไปช่วยงานศพด้วย เป็นการแสดงหน้าที่ของสมาชิกร่วมชุมชนจะต้องออกไปช่วยกันจัดเตรียมสถานที่เพื่อจัดพิธีบำเพ็ญกุศลศพ

1. ความตายทางพระพุทธศาสนา

ความเข้าใจหลักอุดมชีวิตแห่งความตายทางพระพุทธศาสนา “ความตาย” หมายถึงการสิ้นชีวิตของคน หรือมนุษย์ หรือสัตว์ต่างๆ จักตายด้วยเหตุการณ์ใดก็ตาม เช่น ตายเพราะความชราภาพ ตายเพราะโรคร้ายไข้เจ็บ ตายเพราะเกิดอุบัติเหตุ ตายเพราะฆ่าตนเอง หรือ ถูกบุคคลอื่นฆ่า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ร่างกายต้องแตกสลายไป สิ้นความรู้สึก หรือวิญญาณสิ้นความรู้สึก นึกคิดหายไปจากร่างกายตน เพราะความตายตามหลักพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นความเชื่อว่า “ความจุติความเคลื่อนไป ความตาย เป็นมฤตยูแห่งการทำกาละ เป็นความแตกสลายแห่งรูปขันธ์นามขันธ์ ด้วยการทอดทิ้งร่างกาย ในความขาดสูญแห่งชีวิตินทรีย์ของสัตว์ทั้งหลาย เรียกว่า “มรณะ” โดยอาศัยหลักเกณฑ์การตัดสินความตายมีอยู่ 3 ประการ ได้แก่ (1)การสิ้นอายุอย่างหนึ่ง (2)เนื่องจากหมดโออุณ (ตัวเย็นลง) ในร่างกายอย่างหนึ่ง และ (3)วิญญาณ (ความรู้สึก) ละกายไปแล้วอย่างหนึ่ง จึงทำให้ร่างกายที่เคยเคลื่อนไหวถูกทอดทิ้งไปนอนนิ่งเหมือนกับท่อนไม้ท่อนฟืน ที่ปราศจากจิตวิญญาณแห่งความรู้สึกนึกคิด” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) ซึ่งความตายถือเป็นกระสวนแห่งชีวิต หมายถึงการสิ้นชีวิตปราศจากลมหายใจต้องจากบนโลกใบนี้ไป หรือการหยุดหายใจเข้า - ออก จึงกำหนดเอาชีวิตชาติหนึ่งที่มีโอกาสได้เกิดมาเป็นมนุษย์บนโลกใบนี้ใช้อย่างมาก เพราะการเกิดเป็นคนหรือเป็นสัตว์ต่างๆ ทางพระพุทธศาสนายอมรับการเกิดของคนและสัตว์ ตามหลักคัมภีร์ศาสนาไว้อย่างน่าสนใจว่า (พระครูอุทัยปริยัติโกศล, (เสถียร ยอดสังวาลย์, 2554)

ในคัมภีร์พระสูตรอธิบายถึงการเกิดของสิ่งมีชีวิตในโลกจะต้องมีส่วนประกอบสำคัญอยู่ 2 ส่วน ได้แก่ (1)รูป เป็นส่วนที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า และ (2)นาม เป็นส่วนที่ไม่สามารถ

มองเห็นได้ด้วยตาเปล่าต้องอาศัยความรู้สึก หรือส่วนลึกที่เป็นจิตใจ (ความรู้สึกจักมีทั้งคนและสัตว์) หากมองให้ลึกลงไปถึงเรื่องการเกิดขึ้น หรือการมารวมตัวกันของร่างกายมนุษย์ หรือขยายส่วนประกอบของร่างกายมนุษย์แตกต่างจากสัตว์แบ่งออกเป็น 5 ประการ ได้แก่ (1)รูป หมายถึงร่างกายและส่วนประกอบที่เป็นวัตถุซึ่งสามารถจับต้องได้ด้วยมือเปล่า (2)เวทนา หมายถึงสิ่งที่มากระทบกับความรู้สึก ทั้งส่วนความสุข - ทุกข์ และความไม่สุขไม่ทุกข์ เป็นการหยุดนิ่งต่อตนเองและสังคม (3)สัญญา หมายถึงความจำได้หมายรู้ในอารมณ์เป็นตัวตนเรา - เขา (4)สังขาร หมายถึงสภาพการปรุงแต่งทางจิตใจแห่งความดี หรือความชั่ว หรือความเป็นกลางไม่ดี-ชั่ว และ (5)วิญญาณ หมายถึงการรับรู้ทางอารมณ์ด้วยทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นองค์ประกอบทำให้เกิดขึ้นมาของร่างกาย หรือชีวิตในความเป็นมนุษย์เหนือกว่าสัตว์

ในคัมภีร์พระอภิธัมมัตถวินิยัติภาสิณีฎีกาได้อธิบายถึงสาเหตุของความตายมีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ (1)ตายเพราะสิ้นอายุขัย (2)ตายเพราะสิ้นกรรม (3)ตายเพราะสิ้นทั้งสองอย่าง ทั้งสิ้นอายุขัยและสิ้นกรรม (4)ตายเพราะกรรมเก่าเข้ามาตัดรอน หมายถึงการตายเพราะสาเหตุไม่ปกติ อาจจะถูกฆ่าตายบ้าง และฆ่าตัวตายบ้าง เป็นต้น แต่การตายในคัมภีร์วิสุทธิมรรคสามารถอธิบายถึงสาเหตุความตายแบบง่ายมีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ (1)ความตายแบบละสังขาร หมายถึงการตายตัดขาดจากชีวิตินทรีย์ที่เนืองอยู่ด้วยภพชาติ (2)ความตายแบบสมุจเฉตมรณะ หมายถึงความตัดขาดจากกิเลสแห่งวิภวสังสารของพระอรหันต์ทั้งหลาย (3)ความตายแบบขณิกมรณะ หมายถึงความดับกิเลสในช่วงขณะจิต หรือในขณะหนึ่งแห่งอารมณ์ของจิตที่เข้าไปพักสงบแน่นิ่ง แต่จิตมีพลังมหาศาลเป็นอารมณ์ของผู้ฝึกจิตดีแล้ว และ (4)ความตายแบบสัมมตมรณะ หมายถึงความตายแบบโลกสมมติ เป็นการตายในเชิงสังคมปัจจุบัน เพราะการไม่ยินดียินร้ายในความรักบ้าง เป็นการตายจากความรู้สึกนึกคิด เช่น ฉันหมดรักเธอ หรือ หมดรักคุณแล้ว หรือฉันไม่สนับสนุนคุณทำความดีซ้ำอีกต่อไปแล้ว เป็นต้น เมื่อบุคคลมีความเข้าใจเรื่องความตายอย่างถูกต้อง ควรระลึกถึงความตาย ด้วยการพิจารณาอภินิหารปัจเจกชนว่า พุทธธรรมที่ปี 1 (2560)

1. มีความแก่เป็นธรรมดา ไม่สามารถล่วงพ้นความแก่ไปได้ เมื่อพิจารณาแล้วย่อมช่วยบรรเทาความประมาท ความมัวเมา ความลุ่มหลงในวัย จักดำรงชีวิตในแต่ละวัยอย่างมีความสุข
2. มีความเจ็บเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้ ความเจ็บไข้ได้ป่วยย่อมเกิดขึ้นได้กับทุกคน ต้องมีการรักษาได้และรักษาไม่ได้ปะปนกันไปสักวันหนึ่งเราจะต้องเจ็บป่วยแน่นอน
3. มีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ความตายไม่มีนิมิตหมายจะตายเมื่อไรไม่มีใครรู้ แต่ก่อนตายเราควรทำอะไรให้กับชีวิตที่มีอยู่ เพราะความตายเราหนีไม่พ้นแน่นอน
4. จักต้องพลัดพรากจากของรัก เพราะความตายเป็นจริงที่จะเกิดขึ้น ไม่ว่าเราจะมีตัวหรือไม่มีตัวก็ตาม เพื่อป้องกันความเศร้าโศกเสียใจ ต้องพิจารณาถึงความตายที่จะต้องพลัดพรากจากของรักแน่นอน

5. มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาท เป็นกำเนิด เป็นเผ่าพันธุ์ เป็นที่พึ่งอาศัย ไม่ว่าจะทำกรรมใดไว้จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

หลักความตายแบบทางโลก หรือการตายตามกฎหมายระเบียบสังคมโลก หรือกฎหมายบ้านเมืองมูลเหตุที่ทำให้มนุษย์ตายได้ ต้องอาศัยหลักกฎหมายสากลเรื่องการตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในมาตรา 15 บัญญัติถึงเรื่องการสิ้นสภาพบุคคลไว้ว่า "...สภาพบุคคลย่อมสิ้นสุดลงเมื่อตาย" มีอยู่ 2 ประการ ได้แก่ (ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์. 2561 : ออนไลน์)

1. การตายตามธรรมชาติ หมายถึงการตายจริงจากชีวิต เป็นการสิ้นสภาพของบุคคลถาวรตลอดไป เพราะการตายตามธรรมชาตินี้ นักกฎหมายและการแพทย์ให้นิยามไว้ว่า เป็นการหยุดทำงานของระบบร่างกายมีอยู่ 3 ระบบ ได้แก่ (1) แกนสมองของระบบประสาทกลางต้องหยุดทำงาน (2) ระบบไหลเวียนของโลหิต (เลือด) หยุดทำงานส่งผลกระทบให้หัวใจหยุดเต้น และ (3) ระบบหายใจคือปอดต้องหยุดหายใจด้วย ซึ่งหมายความว่าคนคนนั้นไม่สามารถหายใจด้วยตนเองได้

2. ตายโดยคำสั่งศาลว่าเป็นคนสาบสูญ หมายถึงสภาพการของบุคคลที่ได้หายจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ของตน ไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไรบ้าง เป็นระยะเวลา 5 ปี หรือหายไปในภาวะสงคราม เรืออัปปาง หรือภัยอันตรายได้ผ่านพ้นไปแล้ว 2 ปี เมื่อผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล และศาลได้สั่งให้บุคคลนั้น เป็นคนสาบสูญ ถือเป็นการตายตามกฎหมายแล้ว

2. ประเพณีพิธีกรรมหลังความตายของคนอีสาน

เมื่อมีสมาชิกในสังคม หรือชุมชนมีการตายเกิดขึ้นแล้ว ญาติพี่น้องจะต้องช่วยกันเตรียมจัดหาโลงศพ และอาบน้ำให้ศพ หรือการแต่งตัวให้ผู้ตายเอง ซึ่งประเพณีการบำเพ็ญกุศลศพมีการปรับขั้นตอนให้เข้ากับยุคสมัย แต่ยังมีปริศนาธรรม หรือคติธรรมแฝงอยู่ แต่ในปัจจุบันประเพณีการบำเพ็ญกุศลศพมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไม่นิยมฝังศพไว้นานเหมือนในอดีตที่ผ่านมา แต่นิยมบำเพ็ญกุศลศพด้วยการเผาศพในครั้งเดียว แล้วประกอบพิธีกรรมเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายไปพร้อมกัน ซึ่งการบำเพ็ญกุศลศพปัจจุบันนี้นอกจากญาติพี่น้องแล้ว ยังมีเพื่อนพ้อง หรือเพื่อนร่วมงานมาร่วมพิธีบำเพ็ญกุศลตลอดทุกคืน เจ้าภาพอาจจะตั้งศพบำเพ็ญกุศลศพอยู่ 3 คืน 5 คืน 7 คืน ขึ้นอยู่สถานะเศรษฐกิจทางครอบครัว โดยญาติพี่น้องจะต้องช่วยกันเตรียมหาอาหารมาเลี้ยงแขกที่มาช่วยงาน หรือมาฟังสวดในพิธีกรรมบำเพ็ญกุศลศพ นอกจากนั้น ยังมีพิธีการบวชหน้าศพ หรือบวชหน้าไฟ ตามภาษาชาวบ้านเรียกว่า “บวชเพื่อจุสพพาคนตายไปสู่สวรรค์ หรือไปสู่เมรุ” เพื่อการฌาปนกิจตามธรรมเนียมประเพณีที่วัด เมื่อทำการฌาปนกิจเสร็จแล้ว ญาติพี่น้องมาร่วมกันเก็บอัฐิไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้น อาจนำอัฐิเก็บไว้ในบ้าน หรือไปบรรจุไว้ที่วัด หรือลอยอังคารก็ได้ ขึ้นอยู่ที่ข้อตกลงของญาติพี่น้องของผู้ตายเป็นสำคัญ ซึ่งพิธีกรรมในงานศพนี้ ยังมีปริศนาธรรมแฝงอยู่อีกมากมายเพื่อสอนคนเป็นให้มีสติรู้จักคิด จนกว่าจะทำการฌาปนกิจศพเสร็จ แต่ละชุมชนยังมีข้อปฏิบัติ

ที่แตกต่างกัน บางครั้งเกิดข้อขัดแย้งระหว่างพระสงฆ์กับผู้ประกอบพิธีกรรมฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่บ่อยๆ จึงยกตัวอย่างปรีชาธรรมที่ยังปฏิบัติอยู่ในงานศพปัจจุบัน ได้แก่ (พระครูอุทัยปริยัติโกศล (เสถียร ยอดสังวาลย์, 2554)

1. เงินใส่ปากผี เป็นปรีชาธรรมสอนว่า คนตายไปแล้วแม้แต่เงินทองใส่อยู่ในปาก ตนเองก็ยังเอาไปไม่ได้ ก่อนเผาสัปเหร่อยังต้องล้วงเอาเงินออก ถือว่าเงินปากผีเป็นค่าจ้างรางวัลเพิ่มแก่สัปเหร่อ ผู้ทำพิธีนำดวงวิญญาณของคนตายไปสู่โลกของวิญญาณ
2. อาบน้ำศพ เป็นปรีชาธรรมสอนว่า เมื่อเป็นแค้นแค้นกันด้วยความโลภ โกรธ และหลง เมื่อตายแล้วต้องทำพิธีรดน้ำศพขอโหสิกรรมแก่กัน
3. หวีผมให้ศพ เป็นปรีชาธรรมสอนว่า เมื่อเป็นแต่ตัวดีเสื้อผ้าราคาแพง เมื่อตายแต่ตัวหิวผมเป็นคนตาย โดยหิวไปข้างหน้าครั้ง และหิวไปข้างหลังครั้ง
4. บอกทางวิญญาณ เป็นปรีชาธรรมสอนว่า เมื่อบุคคลตายแล้วญาติพี่น้องก็ยังรังเกียจรับนำศพออกไปวัด ด้วยการบอกทางกับศพเพื่อให้วิญญาณตามศพไปอยู่วัด
5. ชัดขาวสาร เป็นปรีชาธรรมสอนว่า ความตายเป็นเสนียดจัญไร แม้แต่ญาติพี่น้องยังรีบขับออกจากบ้านเรือนด้วยการชัดขาวสารเพื่อให้ความอับมงคลจากไปพร้อมกับศพตนเอง
6. จุดเทียนธูปหน้าศพ เป็นปรีชาธรรมสอนว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่ให้เร่งรีบทำความดีเป็นแสงสว่างนำไปสู่สวรรค์
7. สิ่งของเชิงบาตร เป็นปรีชาธรรมสอนว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่หมั่นทำความดีสะสมบุญกุศลไว้ เมื่อตายไปแล้วแต่เชิงบาตรยังต้องให้พระสงฆ์ชักบังสุกุลนำมาเก็บเป็นของสงฆ์

แนวคิดทางสังคมอีสานกับการเตรียมชีวิตหลังตาย

แนวคิดทางสังคมวัฒนธรรมอีสานในปัจจุบันนี้ การมองผ่านมานชีวิตประเพณีในความ เป็นอยู่ของครอบครัว หรือลูกหลาน ผ่านกระบวนการตายตัวทางวัฒนธรรม เรียกว่า “กระสวน วัฒนธรรม” เป็นการช็อกตัวทางวัฒนธรรม หรือความหยุดนิ่ง หรือเมื่อมีการทำอยู่บ่อยๆ ทางสังคม ประเพณีพิธีกรรมหลังความตาย จนเกิดความเบื่อหน่ายอุดมการณ์พิธีกรรมงานศพกับความสิ้นเปลือง ค่าใช้จ่ายจัดงานศพนั้น จึงเป็นมูลเหตุให้พ่อแม่ต้องมาเตรียมชีวิตหลังความตายให้ตนเองเพื่อสร้าง โอกาสไว้ให้แก่ลูกหลานสบายมากขึ้นมา เนื่องจากภาวะทางสังคมอีสานมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแส วัฒนธรรมโลก หรือความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ หรือกระแสวัตถุนิยมเข้ามาครอบงำสังคมอีสาน แทนที่คุณค่าแห่งความดีงามในสังคม ควรสร้างสมจารีตประเพณี หรือรักษาไว้ ซึ่งประเพณีหน้าที่ของ ลูกหลานจะต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ตอบแทน

การตั้งข้อสังเกตเพื่อสะท้อนภาพมาายสังคมปัจจุบันจากผู้เขียน หากศึกษาถึงวัฒนธรรม ทางสังคมอีสานที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา ไม่ว่าบุคคลที่มีลูกมาก หรือบุคคลที่มีลูกน้อยในป้นปลายชีวิต

ไม่แตกต่างกัน โดยบุคคลที่ทำหน้าที่หลักการเลี้ยงดูพ่อแม่ตอบแทน อาจจะเป็นลูกคนใดคนหนึ่ง อาศัยอยู่กับพ่อแม่เป็นผู้ทำหน้าที่เลี้ยงดูตอบแทนคุณท่าน แต่ลูกบางคน หรือลูกที่เหลืออยู่บางคน หรือลูกที่แยกครอบครัวออกไปแล้ว ไม่ค่อยได้ทำหน้าที่ตอบแทนคุณพ่อแม่ แม้การส่งข้าวปลาอาหารตามโอกาสวันสำคัญก็มี จึงทำให้พ่อแม่วัยแก่ชราต้องนั่งรอดูหนทาง หรืออยากทราบข่าวชีวิตความเป็นอยู่ของลูกตนเองเสมอมาว่ายังมีชีวิตความเป็นอยู่สุขสบายมากเพียงใด นอกจากพ่อแม่ที่มีฐานะดี จึงจัดแบ่งทรัพย์สินสมบัติให้ลูกแล้ว พร้อมทั้งจัดแบ่งทรัพย์สินสมบัติไว้ส่วนกลางเพื่อให้ลูกหลานเลี้ยงดู หรือให้คนอื่นเช่าที่ดินมาเป็นส่วนใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จึงไม่ประสบปัญหาเรื่องลูกหลานทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพัง จากสภาพความเจริญเติบโตทางวัตถุจึงทำให้พ่อแม่ถูกทอดทิ้งจนเกิดปฏิวัติทางสังคมไทยใหม่ เรียกว่า “บ้านพักคนชรา” มีแทบทุกจังหวัดของประเทศ หากมองผิวเผินว่ารัฐบาลต้องการแยกหน่วยงานเพิ่มขึ้นมาเท่านั้น แต่การเขียนในบทความเรื่อง “กระสวนวัฒนธรรมทางสังคม ‘เตรียมชีวิตหลังความตายเพื่อลูกหลาน’” เป็นการนำเสนอถึงสภาพปัญหาสังคมอีสานที่มีการทำอยู่บ่อยๆ จนเกิดความเบื่อหน่ายทางวัฒนธรรม หมายถึงการหยุดนิ่งทางสังคมจารีตประเพณีอีสานที่เปลี่ยนแปลงหนักตามกระแสวัฒนธรรมวัตถุนิยม จึงทำให้สังคมอีสานกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวสูงมากขึ้น และค่านิยมในการเลี้ยงดูพ่อแม่ลดน้อยลง “ทำไมพ่อแม่ต้องมาเตรียมตัวก่อนตาย” ด้วยการจัดเตรียมทรัพย์สินสมบัติให้ลูกหลานไว้บำเพ็ญกุศลศพหลังความตาย เพื่อช่วยให้ลูกหลานสบายกับชีวิตครอบครัว ไม่ให้สังคมรอบข้างมาประณามลูกหลานเรื่องการบำเพ็ญกุศลตอบแทน จึงเป็นเหตุผลที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์สภาพปัญหาสังคมอีสานกับอุดมการณ์ชีวิตหลังความตายที่พ่อแม่จะต้องมาทำประกันชีวิตไว้ให้ลูกหลาน หากมีเงินสตออยู่ในมือ หรือในธนาคาร บางครั้งถูกลูกหลาน หรือญาติพี่น้องขอยืมไปใช้ก่อนจนหมดก็มี “ลูกอีกคนหนึ่งหาเงินมาให้ ลูกอีกคนหนึ่งนำไปใช้จ่าย” แม้พ่อแม่ตายไปแล้วก็ยังไม่เงินมาช่วยทำพิธีกรรมบำเพ็ญกุศลศพให้ ถือเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชีวิตหลังความตายและกำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น ผู้เขียนจึงนำเสนอสาเหตุการเปลี่ยนแปลงในชีวิตหลังความตายอยู่ 2 ประเด็น คือ

1. ต้นทุนการจัดงานศพสูง หมายถึงการเตรียมหาเงินเพื่อมาเป็นค่าใช้จ่ายในงานศพ แต่แต่ละครั้งต้องใช้เงินจำนวนมาก โดยเฉพาะการบำเพ็ญกุศลศพที่วัดใหญ่ในเมืองต่างๆ เมื่อมีการตายเกิดขึ้นญาติพี่น้องต้องหาเงินมาใช้จ่ายล่วงหน้า แต่ได้เงินจากการช่วยงานของเพื่อนพ้องมาช่วยงานศพเพียงเล็กน้อย ไม่เพียงพอต่อการจัดพิธีบำเพ็ญกุศลศพ ซึ่ง (สำนักข่าวอิศรา, 2559) กล่าวถึงค่าใช้จ่ายในงานศพว่า “...งานศพจะมีหลายราคาตั้งแต่หมื่นต้นๆ ไปจนแสนก็มี คนเขาเยอะ พอคนเยอะเขาใช้ของเยอะ ส่วนหนึ่งดูที่แขก หรือสวดนานวัน บางคนสวด 5 คืน 7 คืน ค่าใช้จ่ายก็จะเยอะขึ้น ทั้งเรื่องอาหาร ค่าแรง ส่วนการฝากศพวัดจะมีโกดัง ฝากไว้ร้อยวันก็ได้ เสร็จแล้วก็บริจาคตามศรัทธา ตรงนี้วัดไม่ได้กำหนดราคาว่าต้องจ่ายเท่าไร...” นี่เป็นการมองต้นทุนการจัดงานศพในแต่ละครั้ง หากเป็นวัดในต่างจังหวัด หรือนอกเมืองภาคอีสาน ลูกหลาน หรือญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้านมาช่วยกันจัดงาน

บำเพ็ญกุศลศพเป็นแผนกต่างๆ ตามธรรมเนียมประเพณีนิยม ตามความชำนาญ โดยภาคอีสานยังมีความเชื่อเพื่อช่วยเหลือกัน แต่การจัดพิธีบำเพ็ญกุศลศพก็ยังใช้จ่ายสูง จึงนำมาสู่การสร้างค่านิยมใหม่ในสังคมอีสานว่า “ทำไมพ่อแม่ต้องมาเตรียมตัวก่อนตาย” ถือเป็นคำตอบเชิงสังคมวัฒนธรรมสมัยใหม่เพื่อมิให้ลูกหลานต้องมำล่ำบากกับพิธีกรรมหลังความตายแห่งตนเอง จึงนำมาสู่การวิเคราะห์ “ต้นทุนการจัดงานศพสูง” โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อแยกออกให้เห็นเป็นประเด็นต้นทุนดังนี้

1.1 สิ่งของเครื่องใช้ประกอบพิธีกรรมงานศพ เมื่อมีการตาย หรือสูญเสียชีวิตเกิดขึ้นในครอบครัวแล้ว ย่อมยังความโศกเศร้าเสียใจมาสู่ลูกหลาน หากตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่บ้านเรือนลูกหลานหรือญาติพี่น้องจะต้องช่วยกันจัดหาสิ่งของเครื่องใช้มาประกอบพิธีกรรมงานศพ อาจจะใช้สิ่งของพิธีกรรมจากทางวัดทั้งหมดเพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ เพียงแต่จัดหาซื้อโลงศพสำเร็จมาใส่ หรืออาจจะซื้อไม้อัดและไม้ฉันทมาต่อโลงศพกันเอง แต่ในปัจจุบันนิยมซื้อโลงสำเร็จมาใช้ใส่ศพกันมากที่สุด ยกเว้นครอบครัวที่มีฐานะยากจนสุด จึงจะไปขอรับบริจาคโรงศพจากทางวัด หรือสมาคมการกุศลต่างๆ ในปัจจุบันภาคอีสานบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจครอบครัวดี ลูกหลานมักนิยมจ้างเหมาร้านรับทำโลงศพ หรือร้านรับจัดตบแต่งงานศพมาเป็นชุดเฉพาะงาน ส่วนมากนิยมตั้งศพบำเพ็ญกุศล 2 – 3 คืน หากจัดบำเพ็ญกุศลศพเกิน 3 คืน ค่าใช้จ่ายจะสูงขึ้นไปอีก ทางร้านที่รับจัดงานศพตั้งราคาสิ่งของเครื่องใช้ประกอบพิธีกรรมงานศพอยู่ 3 ชุด/ต่องาน ได้แก่ สิ่งของเครื่องใช้ชุดใหญ่ราคา 12,000 บาท สิ่งของเครื่องใช้ชุดกลางราคา 7,000 บาท และสิ่งของเครื่องใช้ชุดเล็กราคา 3,000 – 4,000 บาท ซึ่งสิ่งของเครื่องใช้ในพิธีบำเพ็ญกุศลศพ ประกอบด้วย โลงศพ อุปกรณ์ตั้งศพ ดอกไม้ประดับแห้ง ดอกไม้จันทร์ ของชำร่วย และพลู หรือตะไล (จุดตั้งแต่บ้านถึงเผาศพ) พร้อมทั้งรถยนต์ขนศพสู่เมรุด้วย หากเจ้าภาพต้องการสิ่งของในพิธีกรรมมากกว่านี้ เช่น ดอกไม้สดทางร้านจะคิดอีกราคาหนึ่ง ขึ้นอยู่กับกลไกการตลาดและราคาดอกไม้ในแต่ละช่วงฤดูกาล ซึ่งสิ่งของเครื่องใช้ในพิธีบำเพ็ญกุศลศพนี้ ยังไม่รวมชุดสังฆภัณฑ์ที่จะนำมาถวายพระสงฆ์อีกที่เจ้าภาพจะต้องจัดหามาใช้ประกอบพิธีกรรมเอง

1.2 อาหารเลี้ยงดูแขก เมื่อทราบข่าวว่ามีคนตายเกิดขึ้นในครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง ก็จะมีแขกญาติมิตร หรือเพื่อนบ้านเข้ามาร่วมงานพิธีบำเพ็ญกุศลศพ หรือมาร่วมแสดงความไว้อาลัยแก่ผู้ตาย หรือไว้อาลัย หรือมาเพราะความใกล้ชิด หรือเพื่อนพ้องที่สนิทกับผู้ตาย หรือกับญาติของผู้ตาย ถือเป็นหน้าที่ของเจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมหาอาหารมาเลี้ยงแขกประจำวัน หากเป็นพื้นที่ในตัวเมืองค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารของเจ้าภาพก็จะสามารถควบคุมได้ แต่ถ้าหากเป็นหมู่บ้าน หรือชุมชนนอกตัวเมืองเจ้าภาพไม่สามารถควบคุมเรื่องอาหารเลี้ยงแขกได้ ถือเป็นปัญหาทางสังคมอีสานโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องชีวิตหลังความตายนำมาสู่คำว่า “คนตายขายคนเป็น” ซึ่งลักษณะอาหารเลี้ยงแขกในปัจจุบัน มีทั้งอาหารหวานคาวถวายพระสงฆ์ อาหารเลี้ยงแขกประจำวัน และอาหารเลี้ยงแขกหลังการสวดพระอภิธรรม ยิ่งเจ้าภาพตั้งศพบำเพ็ญกุศลศพหลายวันค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารยิ่งสูงมาก มีทั้งค่านื้อ

หมู เครื่องปรุง ผัก ผลไม้ น้ำอืดลม น้ำเปล่า เหล้า เป็นต้น บางครั้งจัดงานบำเพ็ญกุศลศพเสร็จแล้ว เจ้าภาพ หรือลูกหลานยังไม่สามารถหาเงินมาใช้จ่ายหนี้สินจัดงานศพได้หมดก็มี ถือเป็นผลสะท้อนชีวิตหลังความตายที่พ่อแม่ต้องเตรียมจัดหาเงินทุนไว้ใช้จ่ายชีวิตหลังความตายเพื่อการจัดงานศพตนเอง เพื่อมิให้สังคมเพื่อนบ้านด้วยกันมาวิพากษ์ได้ว่า แม้แต่ตายแล้วลูกหลานยังไม่มีเงินจัดงานศพให้ได้ ตอนยังมีชีวิตอยู่ทำไมไม่รับหาสะสมเงินทองไว้

1.3 การถวายพระสงฆ์ ถือเป็นวัฒนธรรมทางสังคมไทย หรือสังคมอีสานในความเชื่อชีวิตหลังความตาย “ทำบุญกับพระถึงจะได้บุญ ญาติผู้ตายถึงจะรับส่วนกุศลได้” ค่านิยมการบำเพ็ญกุศลศพเจ้าภาพ หรือลูกหลานจะต้องนิมนต์พระสงฆ์ให้ได้จำนวนมากที่สุดเท่าที่จะหาได้ ในปัจจุบันนิยมถวายปัจจัยไทยธรรมทุกเวลาที่พระสงฆ์มาฉันอยู่หน้าศพ หรือสวดพระอภิธรรม หรือสวดสังคหะ หรือสวดมาติกาบังสุกุล หรือเทศนาธรรมหน้าศพ เพราะธรรมเนียมพิธีกรรมบำเพ็ญกุศลศพเหล่านี้ ลูกหลาน หรือญาติพี่น้อง พยายามจะจัดงานศพให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ขึ้นอยู่ที่ฐานะครอบครัวเป็นสำคัญ ดังนั้น ค่าใช้จ่ายถวายพระสงฆ์ก็มีได้น้อยไปกว่าค่าใช้จ่ายอื่นๆ อย่างที่เข้าใจกัน เป็นหน้าที่ของเจ้าภาพจะต้องจัดหาเงินมาถวายพระสงฆ์ ทั้งค่ามัคนายก (ผู้นำทางพิธีกรรม) และค่าสัปเหร่อ (ผู้ทำพิธีเผาศพ) รวมทั้งค่าเมรุ ถ่านเผาศพ หรือไฟฟ้า ที่ใช้ในงานพิธีกรรมเผาศพ ถือเป็นค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ไม่ต่างจากสิ่งของเครื่องใช้ในพิธีกรรมงานศพต่างๆ เช่นกัน

2. ความตายเป็นธุรกิจ หมายถึงความเชื่อหลังความตายของชาวอีสาน หรือชาวไทยพุทธ เป็นเรื่องของโลกอุดมคติว่า ผู้ตายจะไปสวรรค์ หรือไปนรก เป็นหน้าที่ของลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่จะต้องช่วยกันทำพิธีบำเพ็ญกุศลศพไปให้แก่พ่อแม่ หรือญาติที่ตายไปแล้ว หากครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งในสังคมอีสานมีลูกหลานมาก มีความสามัคคี มีทรัพย์สมบัติมาก เป็นโอกาสอันดีแก่ผู้ตาย หรือผู้วายชน ไม่ต้องทุกข์ใจในการเตรียมหาเงินไว้ใช้จ่ายจัดพิธีบำเพ็ญกุศลศพมาก เพราะครอบครัวมีเงินทองเหลือใช้จ่ายอยู่แล้ว หากตาย หรือเสียชีวิตลงก็มีเงินบำเพ็ญกุศลศพทันที คำว่า “ความตายเป็นธุรกิจ” เป็นการวิเคราะห์ถึงค่าใช้จ่ายที่ลูกหลานจะต้องเตรียมจัดหามาใช้ในพิธีกรรมบำเพ็ญกุศลศพ ได้แก่ โลงศพ สิ่งของประกอบพิธีกรรม อาหารและเครื่องดื่ม (การเกิดรายได้เริ่มตั้งแต่ร้านจำหน่ายโลงศพ ร้านสังฆภัณฑ์ ร้านชำในชุมชน ผู้เลี้ยงหมู และตลาดสด) รวมทั้งโต๊ะเก้าอี้ สิ่งของถวายพระสงฆ์ ถือเป็นหน้าที่ของลูกหลาน หรือญาติพี่น้องต้องพูดคุยกันว่า “จะตั้งศพบำเพ็ญกุศล ณ สถานที่ใด และบำเพ็ญกุศลศพกันกี่วัน” ยังถามถึงลงไปอีกว่า “คุณพ่อคุณแม่ทำประกันชีวิตไว้กี่กลุ่ม หรือลูกหลานใครคนไหนได้ทำประกันชีวิตไว้ให้ท่านบ้างไหม” ถือเป็นกระแสนิยมเพื่อการเตรียมชีวิตหลังความตายในภาคอีสาน บางครั้งมีบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ลูกหลาน แต่พอมีเงินทองเพียงพอที่จะทำประกันชีวิต หรือจ่ายค่าทำศพกลุ่มได้ ขออนุญาตคนแก่ไปทำประกันชีวิตชุมชนกับกลุ่มต่างๆ ไว้ เมื่อบุคคลนั้นตายลงหรือสิ้นชีวิตลง ผู้ที่ทำประกันชีวิตชุมชนกลุ่มไว้สามารถนำสำเนาใบมรณะบัตรไปขอรับเงินประกันชีวิตนั้นได้ทันที จักนำเงินมาช่วยงานบำเพ็ญกุศลศพเท่าไรก็ได้ “ชีวิตหลังความตายถือเป็นธุรกิจ หรือชีวิต

หลังความตายเป็นวิถีสังคมอีสาน” ดังนั้น วัฒนธรรมการทำประกันชีวิตเพื่อความตาย หรือจัดงานศพแบบใหม่ ถือเป็นการเตรียมชีวิตหลังความตายที่ชาวอีสานนิยมทำกันมากขึ้น ได้แก่ ประกันชีวิตหมู่บ้าน ประกันชีวิตกลุ่ม ธกส. ประกันชีวิตบริษัทเอกชน ประกันชีวิตกองทุนหมู่บ้าน (เงินล้าน) ประกันชีวิตกำนันผู้ใหญ่บ้าน ประกันชีวิตกลุ่มสตรี ประกันชีวิตเงินออมวันละบาท เป็นต้น เพื่อให้ความช่วยเหลือเงิน และหวังผลกำไรจากการจัดพิธีบำเพ็ญกุศลศพและเงินประกันชีวิตกลุ่มมาแบ่งกันค่าใช้จ่าย เพราะความหยุดนิ่งทางสังคมวัฒนธรรมทางความเชื่อ และความเติบโตทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดการช็อกตัวทางวัฒนธรรมสังคมความเชื่อเรื่องการบำเพ็ญกุศลศพ หรือการทำบุญฉลองอัฐิธาตุน้อยลง ถือเป็นการหยุดนิ่งทางวัฒนธรรมสังคมความเชื่อชาวอีสาน โดยมองชีวิตหลังความตายเป็นธุรกิจอย่างหนึ่ง เพื่อพิธีบำเพ็ญกุศลศพพ่อแม่ หรือญาติผู้วายชน ทั้งร่างกายเอาไว้ให้ลูกหลานได้ต่อชีวิตครอบครัว หากเป็นยุคสมัยก่อนที่การแพทย์ยังไม่เจริญก้าวหน้า เมื่อมีผู้เสียชีวิตลูกหลานจะรีบทำการชำระล้างศพและปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีทันที เมื่อการแพทย์ก้าวหน้าการตายน้อยลง และคนมีอายุยืน เมื่อถึงวัยชรามักได้รับการรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล และเสียชีวิตในโรงพยาบาล ทำให้ลูกหลานเข้าใจเรื่องเตรียมชีวิตหลังความตายน้อยลง เน้นการบำเพ็ญกุศลศพอย่างประหยัดเพื่อให้เหลือเงินประกันชีวิตต่างๆ และมอบหน้าที่จัดงานค่าใช้จ่ายจัดพิธีบำเพ็ญกุศลศพให้กับลูกหลาน หรือญาติคนที่อาศัยอยู่ด้วยกับผู้ตายเป็นหลัก

สรุป

แนวคิดกระสวนทางวัฒนธรรม ถือเป็นการช็อกตัวทางวัฒนธรรมสังคม หรือความหยุดนิ่งทางวัฒนธรรมสังคมอีสาน ที่หยุดนิ่งเรื่องการบำเพ็ญกุศลศพให้พ่อแม่ อันเกิดจากกระทำตามจารีตประเพณีอยู่บ่อยๆ จนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่เข้าใจหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคแห่งสังคมโลกิยะเจริญรุ่งเรืองสุด ทำให้ความสำคัญเรื่องกตัญญูทวดที่ต่อพ่อแม่เปลี่ยนแปลงไป สังคมอีสานก้าวผ่านมาสู่สังคมกลียุค เป็นยุคแห่งสังคมโลกิยะสุข จึงมองไม่เห็นความถูกต้องทางศีลธรรมอันดีงามในหน้าที่ลูกหลาน มองพิธีบำเพ็ญกุศลศพเป็นความซ้ำซากทางวัฒนธรรมสังคม เพราะสังคมสมัยใหม่มักนิยมอยู่กันแบบครอบครัวเดียว ไม่รู้จักหน้าที่ตอบแทนพ่อแม่ หรือญาติที่ผู้เลี้ยงดูมา ทำให้เกิดประเพณีการเตรียมชีวิตหลังความตายเพื่อลูกหลานขึ้นมา โดยพ่อแม่ต้องเตรียมตัวก่อนตายแบบใหม่ ด้วยการทำประกันชีวิตกลุ่ม เพื่อพิธีบำเพ็ญกุศลศพตนเองไว้ เพื่อมิให้ลูกหลานลำบาก โดยมองความตายเป็นต้นทุนจัดงานศพสูงมากกว่าการใช้ชีวิตประจำวัน และการรักษาพยาบาลตนเอง และมองความตายเป็นธุรกิจสังคมที่พ่อแม่จะต้องทำประกันชีวิตเพื่อลูกหลานมีเงินทุนเพียงพอต่อการจัดพิธีบำเพ็ญกุศลศพให้ใหญ่โต ถือเป็นอุดมการณ์ชีวิตหลังความตายเพื่อนำชีวิตไปสู่สวรรค์ของพ่อแม่ชาวอีสานอย่างหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- สัณษณ เปลา บอระเพ็ด. (2561). **ลิ่งของประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลศพ**. บ้านเลขที่ 82 หมู่ 9 ตำบลเมืองฝ้าย อำเภอนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์.
- พระธรรมปลูก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). **พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโร. (2552) บทความ “มองชีวิตและสังคมผ่านวัฒนธรรมความตาย” ออนไลน์. แหล่งที่มา: https://www.visalo.org/article/D_MongShevit.htm/ สืบค้นเมื่อ 2552.
- พระครูอรุณธรรมโสภิต (ตีด) อคควโส. (2559). การศึกษาคติธรรมจากพิธีกรรมงานฌาปนกิจศพของชุมชนตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธธรรมทีปนี 1. (2560). **ลิ่งที่ต้องพิจารณาบ่อยๆ**. ออนไลน์. แหล่งที่มา: www.kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=15317
- ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์. (2 5 6 1). ออนไลน์. แหล่งที่มา : <https://silawit15005.wordpress.com>.
- ยุค ศรีอริย. (2557). **บูรพาวิวัฒน์สู่การอภิวัฒน์โลกอภิวัฒน์ไทย**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- สำนักข่าวอิสรา. (2559). **ข้าทะเลพุทธพาณิชย์ (3) เปิดอัตราค่าใช้จ่ายงานศพ เฉลี่ย 6.5 หมื่น**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : www.isranews.org/isranews-scoop/52659-repoopppp.html.

การสร้างปราสาทหินในอีสานใต้ CONSTRUCT OF STONE SANCTUARY IN LOWER NORTHEAST THAILAND

สรเชต วรคามวิชัย

Sorachet Warakhamwichi

ศูนย์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านบุรีรัมย์โรงเรียนแกะสลักหินทราย

Buriram Folk Arts and Crafts Center, Sandstone Carving School

E-Mail: dr.sorajet@gmail.com

ได้รับบทความ: 9 กรกฎาคม 2561; แก้ไขบทความ: 26 สิงหาคม 2561; ตอรับตีพิมพ์: 12 กันยายน 2561

Received: July 9, 2018; Revised: August 26, 2018; Accepted: September 12, 2018

บทคัดย่อ

ในงานชิ้นนี้ มุ่งศึกษาถึงแนวคิด ความหมาย และความสำคัญ แหล่งที่มาของหินในการสร้างปราสาท ข้อมูลทางธรณีวิทยาและการเปรียบเทียบในปัจจุบัน โดยใช้การศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ และการลงศึกษาภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า ปราสาท หมายถึง สิ่งปลูกสร้างชั้นสูงเป็นที่ประทับของเทพเจ้าเหล่าเทวดา และองค์ราชามหากษัตริย์ ศาสนาทั้งหลายมีความเชื่อว่าภูเขาเป็นที่อยู่เบื้องตันของเทพเจ้า ภูเขาเป็นที่สูงและมียอดเทวาลัยจึงถูกทำให้มียอดด้วย ดังนั้น เทวาลัยจึงนิยมสร้างด้วยหินหรือใช้หินเป็นหลัก ผู้สร้างเทวาลัยยุคแรก ๆ อาจคิดว่าเทพเจ้าท่านเคยชินกับภูเขา จึงนำหินจากภูเขามาสร้างเทวาลัยเป็นเทวาลัยถวายท่าน ภาคอีสานนั้นมีพื้นที่ใหญ่ 1 ใน 3 ของพื้นที่ประเทศไทย และที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูง โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ที่ราบสูงโคราช กับที่ราบสูงภูพาน ข้อมูลทางธรณีวิทยานั้น มีการแบ่งช่วงอายุหินไว้หลากหลาย นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับความเป็นมาของปราสาทขอมในเขตอีสานใต้โดยภาพกว้าง ดังนั้น การสร้างปราสาทขอม ในพื้นที่อีสานตอนใต้ของประเทศไทย และความเชื่อทางศาสนาที่เป็นพลังผลักดันในการสร้างปราสาทขอม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมขอมที่มีความโดดเด่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ปราสาท, หิน, อีสานใต้

Abstract

In this work, focused on the concept, meaning and importance, source of stone in the construction of castles, geological data, and current comparisons, by

studies from academic papers and field study. The study found that the sanctuary means high-rise buildings, the residence of the gods, and the King. The King in all religions believes that the mountain is the primary place of the gods. The mountain is high and has a peak, so it is made with the top, so the temple is popular with stone or used as the main stone. The early creators of the gods may think that the gods used to be in the mountains. Therefore, bringing the stone from the mountain to create the Deva as a temple. For the Northeast region has one-third of the area in Thailand, and that looks like a plateau which divided into 2 parts: the Korat Plateau and the Phu Phan plateau. From Geological data, there are various stone age ranges. Presenting a perspective on the history of Khmer Castle in the South Isan region. In the northeastern area of Thailand and religious beliefs that are the driving force in the construction of Khmer castles, which is a Khmer culture that has distinguished from the past to the present.

Keywords: Sanctuary, Stone, Lower Northeast

บทนำ

คำว่า ปราสาท นำมาจากภาษาบาลีและสันสกฤต หมายถึง สิ่งปลูกสร้างชั้นสูงเป็นที่ประทับของเทพเจ้าเหล่าเทวดาและองค์ราชามหากษัตริย์ ความเชื่อนี้มนุษย์นำมาใช้ตั้งแต่แรกรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน เหมือนน้ำจะกระจายทั่วถึงทุกพื้นที่ต้องยกตัวให้สูงขึ้นเป็นก้อนเมฆ เป็นฝนตกลงมาจึงกระจายไปได้ทั่วถึง พื้นที่อีสานใต้ที่เรียกกันว่า กลุ่มนครชัยบุรีนทร์(นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์) เป็นกลุ่มที่มีการรวมตัวกันเข้มแข็ง โดยมีการใช้ศาสนสถาน คือ ปราสาทเป็นจุดรวมในการจัดกิจกรรมทางศาสนา สุรินทร์ มีคำขวัญประจำจังหวัด คือ สุรินทร์ ถิ่นช้างใหญ่ ผ้าไหมงาม ประคำสวย รวยปราสาท ผักกาดหวาน ข้าวสารหอม งามพร้อมวัฒนธรรม ส่วนบุรีรัมย์มีคำขวัญใกล้เคียง คือ บุรีรัมย์ เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม ล้ำเลิศการกีฬา

สัตว์โลกหลายเผ่าพันธุ์ต่างก็อาศัยอยู่บนโลกนี้ในเวลาจำกัด ทุกชีวิตมีหน้าที่ปกป้องรักษาโลกที่อาศัยอยู่ และเผ่าพันธุ์เพื่อนร่วมโลกเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข สิ่งมีชีวิตตัวเล็ก ๆ ที่น่าจะเป็นตัวอย่างได้ดี คือ ผึ้ง เขาช่วยกันสร้างปราสาทให้นางพระยาอยู่ ตัวพวกเขาบินเสี่ยงภัยไปหาอุปกรณ์และอาหารมาถวายนางพระยา เพื่อจะได้ลูกอีกต่อหนึ่ง ซึ่งก็พอเทียบเคียงกับมนุษย์เราได้ การอยู่ร่วมกันของมวลชีวิตที่มีจำนวนไม่จำกัดบนพื้นที่จำกัดย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ทุกสังคมของสิ่งมีชีวิตจึงจำเป็นต้องมีผู้บริหารเพื่อจัดการให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข ในบทความนี้จะขอกล่าวถึงมนุษย์เป็นสำคัญ

ธรรมชาติการใช้ชีวิตของมนุษย์จะอยู่บนพื้นฐานของกิจกรรมหลัก 4 ประการ คือ อาหาร ความรักทางเพศ การเล่นสนุกสนาน และความมีศรัทธาทางศาสนา (กิน กาม กีฬา ศรัทธา – food, sex, play, faith) ความเชื่อแม้ว่าจะเป็นกิจกรรมที่เกิดภายหลังแต่เป็นกิจกรรมที่สร้างความเข้มแข็ง มั่นคงในสังคมมนุษย์ ด้วยพลังแห่งความเชื่อนี้ มนุษย์ในอียิปต์เมื่อกว่า 6,000 ปีมาแล้ว ได้สร้างสำนักงานเทพเจ้า ซึ่งมีชื่อเรียกว่า พีรามิด ในพีรามิดนี้มีห้องศักดิ์สิทธิ์ที่นักบวชหรือผู้นำทางศาสนาใช้ประกอบพิธีกรรมสำคัญ เช่น พระราชพิธีราชาภิเษก หรือพิธีกรรมเพื่อสถาปนาคนมนุษย์ธรรมดาให้เป็นพระมหากษัตริย์

พีรามิดเป็นต้นแบบของสถานที่ประกอบพิธีกรรมปลูกเสก สร้างเสริมสถาปนาคนธรรมดาให้มีภาวะผู้นำ สามารถบริหาร จัดการสังคมให้เกิดความสงบมีสันติภาพ เมื่อมนุษย์กระจายกันออกไปทั่วโลก สถานที่ประกอบพิธีกรรมก็กระจายออกไป รูปแบบและวัสดุก่อสร้างอาจมีการพัฒนาปรับปรุงไปตามความเหมาะสม สำหรับเมืองไทย กัมพูชา และประเทศเพื่อนบ้านได้รับอิทธิพลและถ่ายทอดจากอินเดีย วัสดุก่อสร้างที่เหมือนกันก็สามารถหาได้

ปราสาท : แนวคิด และ ความสำคัญ

มนุษย์ให้ความสำคัญแก่ที่อยู่ของเทพเจ้ามานาน ก่อนที่จะสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับตนเอง คงไม่ใช่เรื่องเหลวไหลหรือมลายอย่างแน่นอน ที่มนุษย์จะเชื่อเรื่องเทพเจ้า เพราะความเชื่อนี้มีมาก่อนอารยธรรมด้านอื่น ๆ ถ้าไม่มีผลใด ๆ เกิดขึ้น ความเชื่อนี้คงหายไปจากสังคมมนุษย์มานานแล้ว

ศาสนาทั้งหลายจะมีความเชื่อว่าภูเขาคือที่อยู่เบื้องตันของเทพเจ้า ภูเขาเป็นที่สูงและมียอด เทวาลัยจึงถูกทำให้มียอดด้วย ภูเขาเป็นหินหรือเป็นที่รวมหิน ดังนั้น เทวาลัยจึงนิยมสร้างด้วยหินหรือใช้หินเป็นหลัก เป็นที่น่าสังเกตว่า สิ่งมหัศจรรย์ 7 อย่างของโลกล้วนสร้างด้วยหินทั้งนั้น ผู้สร้างเทวาลัยยุคแรก ๆ อาจคิดว่าเทพเจ้าท่านเคยชินกับภูเขา จึงนำหินจากภูเขามาสร้างเทวาลัยเป็นเทวาลัยถวายท่าน เพื่อท่านจะจำได้ง่ายขึ้น

ในสังคมชาวเอเชียซึ่งรวมถึงชาวจีนสมัยก่อนปฏิวัติวัฒนธรรม เมื่อสร้างบ้านก็จะกันพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้เพื่อให้เป็นที่ตั้งเทวาลัย ถ้าพื้นที่จำกัดก็สามารถจัดตั้งไว้ในอาคารที่อยู่อาศัยได้ เทพเจ้าที่อัญเชิญมาก็ถือว่าเป็นเทพเจ้าประจำครอบครัว เมื่อพุทธศาสนาและพราหมณ์ – ฮินดูเข้ามา กิจกรรมทางศาสนาจึงถือว่าเป็นกิจกรรมมวลชน การสร้าง ดูแลรักษาถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคน ไม่มีค่าจ้างแรงงาน ถ้าผู้สร้างมีบารมีสูง เป็นประมุขของอาณาจักรนั้นก็สามารถสร้างศาสนสถานเป็นส่วนหนึ่งของราชสำนักได้ อย่างอยุธยาเมืองหลวง ตั้งอยู่บนเกาะมีพื้นที่ไม่มากแต่ก็สามารถสร้างวัดได้ จำนวนเป็นร้อยวัด (กว่า 400 วัด) ประเทศเพื่อนบ้านของไทยประเทศหนึ่ง คือ กัมพูชา เป็นสังคมมหัศจรรย์คือสามารถสร้างปราสาท ราชวังใหญ่โตและจำนวนมาก โดยการใช้วัสดุก่อสร้างเป็นหินทรายเป็นส่วนมาก อาจมีบางส่วนและบางปราสาทใช้หินเขียวและอิฐ ศิลปะการก่อสร้างอินเดีย

ทั้งหมด แนวคิดเรื่องปราสาทนี้น่าจะเป็นสันชาตญาณสากลของมนุษย์และสัตว์สังคมกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีร่างกายอ่อนแอ แต่มีความเชื่อและความสามัคคีสูง เช่น ปลวก ผึ้ง ต่อ เป็นต้น สัตว์พวกนี้จะสร้างที่อยู่ที่ใหญ่เกินตัว มีความเชื่อและเคารพต่อประมุขคือนางพระยาสร้างที่อยู่เป็นปราสาทที่ใหญ่กว่าตัวหลายพันเท่า และมีอายุคงทนกว่าชีวิตตัวเองหลายพันเท่าเช่นกัน

ปราสาทหินที่สมบูรณ์ทั้งขนาด ที่ตั้ง และประโยชน์ตามหน้าที่ไม่น่าจะมีที่ไหนเทียบเท่าปราสาทในกัมพูชา โดยเฉพาะที่เสียมเรียบ มีการจดทะเบียนเป็นมรดกโลกแล้ว

ส่วนประกอบที่สำคัญของปราสาท คือ ส่วนยอด เป็นการจำลองภูเขา มียอดแหลมและลายประดับงามและประณีต 2. ห้องศักดิ์สิทธิ์ คือ ห้องใต้ยอดภูเขา เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ศิวลึงค์ หรือเทวรูปที่สำคัญที่สุด ทางฮินดู เรียกว่า ครรภคฤหะ 3. ห้องประกอบพิธีจะเป็นห้องโถงที่ผู้เข้าร่วมพิธีจะทำกิจกรรมร่วมกันหลายคน 4. ส่วนประกอบอื่น ๆ เช่น ระเบียงคต ปราสาทรูปแบบ และทรงต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบเพิ่มเติม ขึ้นอยู่กับความพร้อมและจุดมุ่งหมายอื่น ๆ

หินทราย : วัตถุดิบสำคัญในการสร้างปราสาท

หินทรายเกิดจากการทับถมของดินและสิ่งมีชีวิต ซึ่งส่วนใหญ่ถูกคลื่นทะเลพัดพาไปไว้ที่ฝั่ง แล้วกลายเป็นหินทรายในที่สุด

ภาคอีสาน หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งบางคนเรียกว่า ที่ราบสูงโคราช ซึ่งไม่ถูกต้องนัก โดยทางภูมิรัฐศาสตร์ โคราชก็เป็นเพียงหนึ่งในสิบเก้าจังหวัด โดยทางภาษาและกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษาไทยโคราชก็เป็นภาษาของคนกลุ่มน้อยในภาคอีสาน ไม่น่าจะเกิน 5% ของภาษาในภาคอีสานทั้งหมด เพราะฉะนั้นเรียกภาคอีสานจะถูกต้องที่สุด

ภาคอีสานมีพื้นที่ประมาณ 155,000 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ประเทศไทย พื้นที่เป็นที่ราบเรียบเป็นส่วนใหญ่เพราะเป็นทะเลมาก่อน ล้อมรอบไปด้วยภูเขา ซึ่งถูกยกตัวขึ้นมาเป็นขอบทะเลครั้งหนึ่ง จึงทำให้พื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 130 – 250 เมตร ตรงกลางของภาคเป็นหมู่เกาะขนาดใหญ่ ซึ่งกลายสภาพมาเป็นภูเขาเมื่อหมดสภาพทะเล ภูเขากลุ่มนี้เราเรียกว่า เทือกเขาภูพาน ซึ่งอุดมไปด้วยซาก (ฟอสซิล) ของไดโนเสาร์ ซึ่งตายแล้วถูกทะเลพัดมารวมไว้ตามเกาะต่าง ๆ

ธรณีวิทยาภาคอีสาน

เมื่อประมาณ 500 ล้านปี (ยุคพาลีโอโซอิก ตอนต้น) แผ่นดินอีสาน ส่วนหนึ่งเป็นพื้นดินอีกส่วนหนึ่งเป็นทะเลลึก ทะเลตื้น ๆ ตื้นขึ้นเมื่อประมาณ 280 ล้านปีมาแล้ว (ปลายยุคพาลีโอโซอิก) แต่พื้นที่ทะเลขยายออกเกือบคลุมพื้นที่ภาคอีสานทั้งหมด

เมื่อประมาณ 180 – 220 ล้านปีมาแล้ว (ปลายยุคเพอร์เมียน – ต้นยุคไทรแอสสิก) ขอบทะเลตะวันออกและตะวันตกสูงขึ้น ตะกอนทับถมขึ้นเป็นหินทรายบางแห่งหนาถึง 5 – 6 กิโลเมตร

เมื่อประมาณ 65 – 100 ล้านปีมาแล้ว (ปลายยุคครีเตเชียส) น้ำทะเลตกละลอกกลายเป็นหินเกลือชุดมหาสารคาม จากนั้นพื้นดินมีการยกตัวสูงขึ้นตลอดเวลา จึงกลายเป็นที่ราบสูงที่แห้งแล้งตลอดเวลา 60 ล้านปีที่ผ่านมา

ตารางที่ 1 ลำดับชั้นหินที่ราบสูงอีสาน (โคราช)

หน่วยหิน	อายุ/ยุค	ลักษณะ	ความหนา/เมตร
ไม่มีชื่อ	ควอเทอร์นารี ปัจจุบัน - 1.8 ล้านปี	ชั้นดิน ทราย กรวด ยังไม่แข็งตัว – ศิลาแลง	25 เมตร
ไม่มีชื่อ	เทอร์เชียรี 1.8 – 65 ล้านปี	หินบะซอลต์	183 เมตร
มหาสารคาม	ครีเตเชียสตอนปลาย 65 ล้านปี	หินเกลือสลับหินโคลน หินทราย หินทรายแป้ง	610 – 1,000 เมตร
โคกกรวด	ครีเตเชียสกลาง – ปลาย	หินกรวดมน ฟอสซิลสัตว์ มีกระดูกสันหลัง หินทราย หินโคลนแดง	432 – 709 เมตร
ภูพาน	ต้นครีเตเชียส – ปลาย ปลายจูรัสสิก จูรัสสิก 100 – 140 ล้านปี	หินทรายปนกรวด หินกรวด ไม่มีชั้นสีขาว ทนทาน	82 – 133 เมตร
เสาขัว	จูรัสสิกตอนปลาย 140 – 160 ล้านปี	หินทรายแดง หินทรายแป้ง	409 – 720 เมตร
พระวิหาร	จูรัสสิกตอนกลาง 160 – 175 ล้านปี	หินทรายสีขาวไม่มีชั้น หินชั้นเฉียง กรวดมน	56 – 132 เมตร
ภูกระดึง	จูรัสสิกตอนต้น 175 – 195 ล้านปี	หินโคลนสีน้ำตาลแดง หินทรายตามลำน้ำ	800 – 1,100 เมตร
น้ำพอง	ไทรแอสสิกตอนปลาย 195 – 200 ล้านปี	หินทราย หินทรายแป้ง หินกรวดมนอย่าแกร่ง	10 – 1,465 เมตร
ห้วยหินลาด	ไทรแอสสิกตอนกลาง 200 – 210 ล้านปี	กลุ่มหินสีเทา	20 – 1,300 เมตร

ปราสาทหินแต่ละหลังผ่านการใช้งานมาเป็นพันปีก่อนจะพังลงกองอยู่กับพื้น ในกัมพูชา และในอีสานใต้มีปราสาทหินนับเป็นพันหลัง มีจำนวนหนึ่งยังไม่เคยพังเลย ทั้งที่สังคมและอาณาจักร ล่มสลายไปหลายครั้ง สาเหตุที่ทำให้ปราสาทพังมี 2 กรณี คือ โดยธรรมชาติ และโดยการกระทำ ของมนุษย์

- ธรรมชาติมีรากไม้ชอนไช ต้นไม้ขึ้นโอบรอบคลุม ต้นไม้ใหญ่ล้มทับ น้ำเซาะ เป็นต้น
- การกระทำของมนุษย์ ส่วนใหญ่เป็นการขุดคุ้ยหาสมบัติที่ฝังไว้ในปราสาท หรือได้ ปราสาท และการรื้อเอาชิ้นส่วนหินแกะสลักบางส่วนไปขาย หรือใช้ประโยชน์ ส่วนตัว หรือนำไปขาย

การเปรียบเทียบกับปัจจุบัน

สิ่งก่อสร้างที่เป็นไม้จะผุพัง เสื่อมสลายไปภายในเวลา 30 – 40 ปี สิ่งก่อสร้างที่เป็นอิฐ ปูน คอนกรีต ถ้ามีการดูแลรักษา ก็อาจอยู่ได้เป็น 100 ปี นอกจากสิ่งก่อสร้างที่ไม่ต้องรับน้ำหนักใด ๆ เช่น เจดีย์ ก็อาจอยู่ได้นานกว่านั้น แต่จะให้มีความเป็นพันปีก็คงจะเป็นไปได้ยาก ซึ่งต่างจาก ปราสาทหินที่สร้างมาในสังคมมนุษย์ ด้วยพลังแห่งความเชื่อนี้ มนุษย์ในอียิปต์เมื่อกว่า 6,000 ปี มาแล้ว ได้สร้างสำนักงานเทพเจ้า ซึ่งมีชื่อเรียกว่า พีรามิด ในพีรามิดนี้มีห้องศักดิ์สิทธิ์ที่นักบวช หรือผู้นำทางศาสนาใช้ประกอบพิธีกรรมสำคัญ เช่น อภิเชกคนให้เป็นกษัตริย์

พีรามิดเป็นต้นแบบของสถานที่ประกอบพิธีกรรมปลูกเสก สร้างเสริมสถาปนาคนธรรมดา ให้มีภาวะผู้นำ สามารถบริหาร จัดการสังคมให้เกิดความสงบ มีสันติภาพ เมื่อมนุษย์กระจายกัน ออกไปทั่วโลก สถานที่ประกอบพิธีกรรมก็กระจายออกไป รูปแบบและวัสดุก่อสร้างอาจมีการพัฒนา ปรับปรุงไปตามความเหมาะสม สำหรับเมืองไทย กัมพูชา และประเทศเพื่อนบ้านได้รับอิทธิพลและ ถ่ายทอดจากอินเดีย วัสดุก่อสร้างที่เหมือนกันก็สามารถหาได้

สรุป

จากข้อมูลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้เราได้ทราบข้อมูลว่า คติในการสร้างปราสาทขอม ในเขตพื้นที่อีสานใต้ นั้น มีคติมาจากอารยธรรมของศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดู ดังเดิม ในประเทศ อินเดีย ตามคติของศาสนาพราหมณ์นั้น มีความเชื่อเกี่ยวกับเขาไกรลาส ว่าเป็นศาสนสถานที่สำคัญที่สุด เป็นที่สถิตอยู่ขององค์พระศิวะเจ้า หรือเทพองค์อื่น ที่เรียกว่า ตรีมูรติ ดังนั้น เมื่อมีการนำเอาคติความ เชื่อดังกล่าวนี้แพร่กระจายมาแถวลุ่มแม่น้ำชี และแม่น้ำมูล ที่ต้องอยู่บนที่ราบสูง ในเขตภาคอีสานของ ประเทศไทยในปัจจุบัน อิทธิพลความเชื่อดังกล่าวนี้ ก็ถูกถ่ายทอดออกมาจาก จากคติความเชื่อ กลาย มาเป็นศาสนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และจับต้องได้ ซึ่งบรรดาศาสนสถานดังกล่าว ก็คือปราสาทขอมนั่นเอง การสร้างดังกล่าวนี้ เป็นการจำลองเขาไกรลาส และสืบเนื่องที่บริเวณดังกล่าวนี้ ไม่มีภูเขาสูง ชนชาว

พื้นเมืองดั่งเดิมจึงนิยมสร้างปราสาทขึ้น บนที่ราบบ้ำง เช่น ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทหิน ศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ บนยอดภูเขาบ้ำง เช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง บนเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งยอดของเทวาลัยนั้น มีลักษณะเป็นยอดปลายแหลม โดยใช้หินทรายที่มีอยู่ในพื้นนี้เป็นวัตถุดิบหลักในการสร้างปราสาททอม ซึ่งมีลักษณะที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. กองโบราณคดี. (2530). **ปราสาทพนมรุ้ง**. พิมพ์เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธาน ในพิธีเปิดอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง บุรีรัมย์.
- ไพศาล ตระกูลลํ. (2545). **วีรบุรุษนิรนาม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมณศร.
- แสงโสม เกษมศร. ม.ร.ว. และ วิมล พงศ์พิพัฒน์. (2539). **ประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 3**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสปปุริสธรรม
กับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่
AN ANALYSIS OF PRACTICAL CONNECTIVITY BETWEEN
SAPPURISADHAMMA AND MODERN MANAGEMENT TECHINIQUES

พระมหาโชตนพิฐพนธ์ สุธจติโต¹, สุรศักดิ์ ชะมารมย์², วันชัย สุขตาม³,

พระครูปัญญาสุธรรมนิเทศ⁴, เรียงดาว ทวะชาลี⁵

Phramaha Chotnipitphon Sutthajitto¹, Surasak Chamaram², Wanchai Suktam³

Phrakhrupanyasudhammanites⁴, Riangdaw Tavachalee⁵

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์^{1,3}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus ^{1,3}

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด²

Roi Et Rajabhat University²

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์³

Surindra Rajabhat University³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น⁵

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus⁵

E-Mail: chotnipitphon999@gmail.com

ได้รับบทความ: 2 ตุลาคม 2561; แก้ไขบทความ: 12 พฤศจิกายน 2561; ตอรับตีพิมพ์: 16 ธันวาคม 2561

Received: October 2, 2018; Revised: November 12, 2018; Accepted: December 16, 2018

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสปปุริสธรรมกับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่ เพื่อเป็นการขยายกรอบความคิดเกี่ยวกับความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสปปุริสธรรมกับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่ต่างๆ ให้กว้างมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้จากการวิเคราะห์พบว่า 1) อัตตัญญูตาเป็นเรื่องของการพัฒนาภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ (Leadership and Personality Development) 2) ปริสัญญูตาเป็นเรื่องของการบริหารเครือข่าย (Network Management) 3) ปุคคัลัญญูตาหรือปุคคัลโปปรัญญูตาเป็นเรื่องของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) 4) ัมมัญญูตาเป็นเรื่องของการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) 5) อัตถัญญูตาเป็นเรื่องของการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management: RBM) 6) มัตตัญญูตาเป็น

เรื่องของการบริหารงบประมาณ (Budget Management) และ 7) กาลัญญตาเป็นเรื่องของการบริหารเวลา (Time Management)

คำสำคัญ: หลักสัปปุริสธรรม, เทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่

Abstract

The article aimed at analyzing practical connectivity between Sappurisa-Dhamma and modern management techniques to broaden concepts of practical connectivity between Sappurisa-Dhamma and modern management techniques. The results of the analysis revealed that: 1) Attannuta or knowing oneself is a Leadership and Personality Development, 2) Parisannuta or knowing the assembly is a Network Management, 3) Puggalannuta or knowing the different individuals is a Human Resource Management, 4) Dhammannuta or knowing the law is a SWOT Analysis and System Analysis, 5) Atthannuta or knowing the purpose is a Result Based Management, 6) Mattannuta or knowing how to be temperate is a Budget Management and 7) Kalannuta or knowing the proper time is a Time Management.

Keywords: Sappurisa-Dhamma, Modern Management Techniques

บทนำ

ในปัจจุบันการศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนามีการขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางในประเทศต่างๆ เกือบทั่วทั้งโลกส่งผลทำให้มีนักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหารองค์กร ผู้ปฏิบัติงานและผู้สนใจทั่วไปต่างหันมาศึกษาพระพุทธศาสนากันอย่างจริงจังและมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ ทั้งนี้ประเด็นการศึกษาหนึ่งที่อยู่ในความสนใจของผู้คนเหล่านั้นคือ การพยายามนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร ตัวอย่างเช่น การใช้ภาวะผู้นำแนวพุทธของหัวหน้าภาควิชา คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร (อัญญา ศรีสมพร, 2551) ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น (อรนุช โชติพิมพ์ และคณะ, 2557) การพัฒนาบุคลากรตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 (ธีระศักดิ์ บึงมูม และพรพิพัฒน์ เพิ่มผล, 2560) ฯลฯ ซึ่งตัวอย่างของผลงานทั้งหลายที่หยิบยกขึ้นมาเสนอเหล่านี้ถือเป็นการใช้วิธีการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่เข้าหาพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ประเด็นการศึกษาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่นั้นมีวิธีการที่สามารถดำเนินการได้อยู่ 2 วิธีการด้วยกันกล่าวคือ วิธีการแรกคือ

ปรับศาสตร์เข้าหาพระพุทธศาสนา หมายความว่าป็นวิธีการใช้พระพุทธศาสนาเป็นตัวตั้งและนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเสริมพระพุทธศาสนา กับอีกวิธีการหนึ่งคือ ปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ หมายความว่าป็นวิธีการใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้งและนำหลักศีลธรรมในทางพระพุทธศาสนาอธิบายเพิ่มเติมเข้าไปในเนื้อหาของศาสตร์สมัยใหม่ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2553) อย่างไรก็ดี การปรับศาสตร์เข้าหาพระพุทธศาสนาจึงเป็นอีกหนึ่งวิธีการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงกันระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ที่น่าสนใจและเป็นที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในหมู่นักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหารองค์กร ผู้ปฏิบัติงานและผู้สนใจทั่วไป ซึ่งนอกจากป็นการนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเสริมพระพุทธศาสนาแล้วยังป็นการสนับสนุนช่วยให้พระพุทธศาสนาคุมความทันสมัย มีเหตุผลป็นที่ยอมรับได้ง่าย ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรได้ง่ายมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

สำหรับหลักสัปปุริสธรรมจัดป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลักธรรมข้อหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากนักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหารองค์กร ผู้ปฏิบัติงานและผู้สนใจทั่วไปป็นอย่างมากจนนำไปสู่การปรับใช้ในทางปฏิบัติอย่างกว้างขวาง แต่ทว่ายังไม่เกิดประสิทธิภาพและไม่อาจทำได้ยง ป็นรูปธรรมที่ประสบความสำเร็จในวงกว้างมากเท่าใดนัก เนื่องจากว่าผู้คนส่วนใหญ่อยังคงมีความ เข้าใจและมองเห็นคุณค่าในหลักการดังกล่าวในลักษณะที่มีความแตกต่างกัน ตลอดจนมีความเข้าใจที่ คลาดเคลื่อนหรืออาจยังไม่มี ความเข้าใจว่าองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสัปปุริสธรรมแต่ละข้อแท้ที่จริง แล้วนั้นมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันกับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ อย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์ที่พบอันสะท้อนให้เห็นได้ป็นอย่างดีว่าในทางปฏิบัติมี การนำหลักสัปปุริสธรรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรอยู่เพียงไม่กี่มิติ โดย ส่วนมากมุ่งเน้นในมิติการพัฒนาภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ และมิติการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ทั้งที่ใน ความเป็นจริงแล้วนั้นหลักสัปปุริสธรรมมีความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติกับเทคนิคการบริหารจัดการ สมัยใหม่อยู่หลายประการด้วยกัน

ดังนั้น ในบทความชิ้นนี้จึงได้พยายามมุ่งเน้นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงแนว ปฏิบัติระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่ด้วยการใช้วิธีการบูรณาการ ศาสตร์สมัยใหม่เข้าหาพระพุทธศาสนา เพื่อป็นการช่วยขยายกรอบความคิดเกี่ยวกับความเชื่อมโยง แนวปฏิบัติระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่ต่างๆ ให้กว้างมากยิ่งขึ้น ซึ่ง ถือว่าป็นเรื่องที่มีความจำป็นและยังป็นการช่วยเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องสำหรับนักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหารองค์กร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้สนใจทั่วไปต่อการนำหลักสัปปุริสธรรมไปปรับใช้ในทาง ปฏิบัติเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลต่อการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรต่อไป

วิธีการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่

พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่นั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างมาก ดังที่สะท้อนให้เห็นได้จากคำกล่าวของแอลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) ที่ว่า "วิทยาศาสตร์ที่ไม่มีศาสนา ย่อมพิการ ส่วนศาสนาที่ไม่มีวิทยาศาสตร์ย่อมมืดบอด" (Science without religion is lame, religion without science is blind)" (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2553) ทั้งนี้จุดเน้นสำคัญของศาสตร์สมัยใหม่ (Modern Sciences) คือ การแสวงหาความจริง อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์ฉลาดที่จะเอาตัวเองให้รอด ดังนั้นศาสตร์สมัยใหม่นอกจากการแสวงหาความจริงแล้ว ยังนำไปสู่การใช้ความรู้เพื่อแสวงหาโลกธรรม และนำความรู้ไปเป็นเครื่องมือเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของตัวเอง ในขณะที่พระพุทธศาสนาไม่จุดเด่นที่เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ว่าจะไรควร หรือไม่ควร โดยมีจุดเน้นเพื่อสร้างฉลาดด้านจิตใจเพื่อพัฒนาชีวิตตัวเอง บุคคลอื่น และสิ่งอื่นในสังคมรู้ ตื่น และเบิกบานมากยิ่งขึ้น ฐานคิดสำคัญของศาสนา คือ ศีลธรรม ด้วยเหตุนี้ เมื่อกล่าวถึงคุณค่าและความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่แล้วก็จะพบว่าแง่มุมที่น่าสนใจในมิติต่างๆ อันได้แก่ ร่วมมือขยายขอบฟ้าแห่งความรู้ การเป็นสะพานเชื่อมสมานระหว่างกันและกัน วิทยาการสมัยใหม่เสริมสร้างความฉลาด พระพุทธศาสนาหยิบยื่นความสงบ การเชื่อมประสานพลังแห่งศรัทธา กรุณาและปัญญา วิทยาการสมัยใหม่เน้นศึกษาโลกภายนอก พระพุทธศาสนามุ่งศึกษาโลกภายใน วิทยาการสมัยใหม่มุ่งความจริง พระพุทธศาสนามุ่งศีลธรรม เป็นต้น (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557) สำหรับการศึกษาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่นั้นปัจจุบันมีวิธีการที่สามารถดำเนินการได้อยู่ 2 วิธีการคือ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2553)

1. การปรับศาสตร์เข้าหาพระพุทธศาสนา หมายความว่า เป็นวิธีการใช้พระพุทธศาสนาเป็นตัวตั้งและนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเสริมพระพุทธศาสนา ซึ่งเรียกวิธีการดังกล่าวนี้ว่า พุทธวิทยา (Buddhology) ทั้งนี้พุทธวิทยาเริ่มต้นจากการกำหนดหรือแสวงหาประเด็น (Issues) และปัญหา (Problems) ทางวิชาการ หรืองานวิจัยที่มีการถกเถียง หรือแสวงหาทางออกที่ควรจะเป็นต่อประเด็นต่างๆ ที่มนุษย์ ชุมชน หรือสังคมสนใจ หลังจากนั้น จึงนำพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการอธิบาย ขั้นตอนต่อไปจึงเข้าสู่กระบวนการของการนำวิทยาการ หรือศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเสริม โดยมีเจตนารมณ์เพื่ออธิบายสนับสนุนให้พระพุทธศาสนาทันสมัย มีเหตุผล และสอดคล้องกับวิถีความเป็นไปของชีวิตและสังคมมากยิ่งขึ้น ซึ่งวิธีการเช่นนี้ มิได้เจตนาที่จะก่อให้เกิดสัทธิธรรมปฏิบัติ หรือทำให้พระพุทธศาสนาสูญเสียจุดยืนของตัวเอง

2. การปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ หมายความว่า เป็นวิธีการใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้งและนำหลักศีลธรรมในทางพระพุทธศาสนามาอธิบายเพิ่มเติมเข้าไปในเนื้อหาของศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งเรียกวิธีการดังกล่าวนี้ว่า ธรรมวิทยา (Dhammology) ทั้งนี้ธรรมวิทยามีจุดเริ่มต้น

เช่นเดียวกันกับวิธีการของ (1) การบูรณาการจะเริ่มต้นจากการกำหนดหรือแสวงหาประเด็น (Issues) และปัญหา (Problems) ทางวิชาการ หรืองานวิจัยที่มีการถกเถียง หรือแสวงหาทางออกที่ควรจะเป็น ต่อประเด็นต่างๆ ที่มนุษย์ ชุมชน หรือสังคมสนใจ ขั้นตอนต่อไปคือการนำวิทยาการหรือศาสตร์ สมัยใหม่มาเป็นตัวตั้ง แต่จุดเด่นในวิธีการที่ 2 คือ การนำหลักธรรมะในพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏ ในพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรมมาเป็นฐานในการประยุกต์ใช้ ติความ อธิบาย วิเคราะห์ บูรณา การ และสังเคราะห์ออกเป็นชุดอธิบาย ชุดความคิด หรือชุดความรู้ต่างๆ รูปแบบที่เหมาะสมต่อการใช้ งานในสถานการณ์ต่างๆ (2) เอื้อต่อการพัฒนาวิธีคิด และการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนต่างๆ ที่มุ่งหวังที่ จะได้มุมมองและแนวทางไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ (3) ตอบสนองครอบคลุม ชุมชน และสังคมเพื่อ แก่ใจทัยในการปฏิบัติ แก่ไขวิกฤติการณ์ และเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้เกิดสันติสุข และ (4) เกื้อกูล และเสริมสร้างสันติสุขทั้งมิติการเยียวยา และช่วยเหลือโลกให้เกิดสันติสุข และสิ่งแวดล้อมได้รับการ ดูแลเอาใจใส่มากยิ่งขึ้น

3. หลักสัปปริสธรรม : บทสะท้อนความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติเข้ากับเทคนิคการบริหาร จัดการสมัยใหม่ต่างๆ

ตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้ที่ได้ชื่อว่าคนดี คนมีปัญญา คนมีคุณธรรม เรียกว่าสัตบุรุษบ้าง บัณฑิตบ้าง ถ้าคนดี คนมีปัญญา คนมีคุณธรรม หรือสัตบุรุษนี้ทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำสั่งสอน ชัก นำสัมมาทิฐิให้แก่ผู้อื่น หรือบุคคลผู้แสวงหาสัมมาทิฐิกระตือรือร้นไปหา ไปปรึกษา ไปสดับฟัง ไป ขอคำแนะนำสั่งสอน เข้าร่วมหมู่อยู่ใกล้ ศึกษาแบบอย่างแนวทางจากสัตบุรุษนั้น เรียกว่า สัปปริสสัง เสาะ หรือ สัปปริสเสวนา แปลว่า การเสวนากับสัตบุรุษ หมายถึง การคบหากับคนดี และสัตบุรุษหรือ คนดีนั้นก็เป็นผู้ได้ชื่อว่ากัลยาณมิตร (อุดมพร ชื่นไพบูลย์, 2555) ดังนั้น หลักสัปปริสธรรมจึงมี ความหมายว่า ธรรมของสัตบุรุษหรือคุณสมบัติของคนดีมีอยู่ 7 ประการอันประกอบไปด้วย 1) ฉัหมมัญญตา คือ ความรู้จักธรรม 2) อัตถัญญตา คือ ความรู้จักอรรถ 3) อัตตัญญตา คือ ความรู้จักตน 4) มัตตัญญตา คือ ความรู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา คือ ความรู้จักกาล 6) ปริสัญญตา คือ ความรู้จัก ชุมชน และ 7) ปุคคลัญญตาหรือปุคคลปโรปรัญญตา คือ ความรู้จักบุคคล ทั้งนี้ หลักสัปปริสธรรมมี ความสัมพันธ์กันกับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่อยู่หลายประการมากโดยครอบคลุมมิติการ บริหารตน การบริหารคน และการบริหารงาน จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติ ระหว่างหลักสัปปริสธรรมกับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่ต่างๆ ด้วยการใช้วิธีการบูรณาการ ศาสตร์สมัยใหม่เข้าหาพระพุทธศาสนานั้นพบประเด็นที่น่าสนใจตามลำดับดังต่อไปนี้

3.1 ความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของหลักฉัหมมัญญตากับการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis)

อธิบายได้ว่า ฉัหมมัญญตา คือ ความรู้จัก ธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ หมายถึง รู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์แบบแผน

หน้าที่ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล ซึ่งจะเป็นเหตุให้ทำการใดได้สำเร็จผลตามความมุ่งหมาย รู้ว่าหลักธรรมที่ตนจะต้องศึกษาและปฏิบัติข้อนั้น ๆ มีอะไรบ้าง รู้ว่าอะไรเป็นเหตุของความเสื่อมอะไรเป็นเหตุของความเจริญ อะไรเป็นเหตุให้ทำความดี อะไรเป็นเหตุให้ทำความชั่ว เช่น รู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างทั้งสิ่งที่ไม่มีชีวิตและมีชีวิตล้วนตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ ไม่มีความเที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา รู้ว่าสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นดับไปด้วยเหตุปัจจัยเกี่ยวเนื่องกันและกัน รู้ว่านี่คือทุกข์ที่แท้จริง รู้ว่านี่คือเหตุแท้จริงที่ทำให้เกิดทุกข์ รู้ว่านี่คือวิธีดับทุกข์ที่ถูกต้อง รู้ว่านี่คือการปฏิบัติ เพื่อความดับทุกข์ เป็นต้น (อุตมพร ชันไพบูลย์, 2555: 3-4) ในแง่ดังกล่าวนี้ เมื่อวิเคราะห์ถึงประเด็นความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของธัมมัญญตา กับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่ดังกล่าวแล้ว ย่อมเห็นได้ว่าหลักธัมมัญญตามีความสอดคล้องกับการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) เป็นอย่างมาก ซึ่งเทคนิคการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) มีสาระที่น่าสนใจ

3.1.1 การวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินสถานภาพปัจจุบันขององค์การ เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคหรือภาวะคุกคามต่างๆ ที่มีต่อองค์การในอันที่จะส่งผลต่อการวางยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาองค์การที่เหมาะสม และสอดคล้องตามสภาพความเป็นจริงเป็นลำดับต่อไป ทั้งนี้กรอบการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) สามารถนำไปใช้ได้กับทั้งองค์การขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนที่เป็นธุรกิจทั่วไปและธุรกิจการตลาด ขอบข่ายของการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) ประกอบด้วย การวิเคราะห์บริบทขององค์การในส่วนที่เป็นจุดแข็ง (Strength-S) จุดอ่อน (Weakness-W) โอกาส (Opportunity-O) และอุปสรรคหรือภาวะคุกคาม (Threat-T) (ศิริรัตน์ ชุณหคล้าย, 2558) อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength-S) และจุดอ่อน (Weakness-W) จัดเป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในขององค์การ ส่วนการวิเคราะห์โอกาส (Opportunity-O) และอุปสรรคหรือภาวะคุกคาม (Threat-T) จัดเป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกขององค์การ

3.1.2 การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) หมายถึง เครื่องมือทางการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีลักษณะเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่นำไปใช้ในการวางแผนและดำเนินการต่าง ๆ ขององค์การ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้วิธีการวิเคราะห์ระบบมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) 2) กระบวนการ (Process) 3) ปัจจัยนำออก (Output) และ 4) ปัจจัยย้อนกลับ (Feedback) ซึ่งการวิเคราะห์ระบบที่ดีจะต้องให้ความสนใจต่อการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม และมีการนำทรัพยากรที่มีอยู่นั้นมาใช้สอยอย่างประหยัดและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์

3.2 ความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของหลักอรรถกฤตากับการบริหารม่งผลสัมฤทธิ์

(Result Based Management: RBM) อธิบายได้ว่า อรรถกฤต หมายถึง ความรู้จกอรธ รู้ความม่งหมาย หรือ รู้จกผล คือ รู้ความหมาย รู้ความม่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จกผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก เช่น รู้ว่าหลักธรรมหรือภาชิตข้อนั้นๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้นๆ มีความม่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความม่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้างดังนี้ เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559) ในแ่งดังกล่าวนี้ เมื่อวิเคราะห์ถึงประเด็นความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของอรรถกฤตากับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่แล้วย่อมเห็นได้ว่าอรรถกฤตมีความสอดคล้องกับการบริหารม่งผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management: RBM) ซึ่งการบริหารม่งผลสัมฤทธิ์เป็นการบริหารโดยม่งเน้นที่ม่งผลการปฏิบัติงานหรือผลสัมฤทธิ์เป็นหลัก ซึ่งเกิดมาจากแนวคิดของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM) ที่ให้ความสำคัญต่อความประหยัด (Economy) คือการใช้ต้นทุนหรือทรัพยากรการผลิตอย่างเหมาะสมและมีความคุ้มค่ามากที่สุด ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) คือการปฏิบัติงานให้ได้ผลงานในระดับที่สูงกว่าปัจจัยนำเข้าและควมมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) คือการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือกลายอีกนัยหนึ่งคือเป็นการม่งเน้นให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์และผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานทั้งในแง่ของผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และความคุ้มค่าของเงิน (Value for money) รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพและสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนซึ่งเป็นผู้รับบริการ โดยจะมีการประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (พิฐวรรณ กิตติคุณ, 2559) การบริหารม่งผลสัมฤทธิ์จึงมีองค์ประกอบที่ประกอบไปด้วยผลผลิต (Outputs) รวมกับผลลัพธ์ (Outcomes) ออกมาจึงเป็นผลสัมฤทธิ์ (Results) ทั้งนี้ การบริหารม่งผลสัมฤทธิ์ที่เป็นไปอย่างเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนนั้นจำเป็นต้องอาศัยหลักการที่สำคัญ 6 ประการ กล่าวคือ หลักนิติธรรม (Rule of Law) หลักคุณธรรม (Ethics) หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) และหลักความคุ้มค่า (Utility)

3.3 ความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของหลักอรรถกฤตากับพัฒนาภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ

(Leadership and Personality Development) อธิบายได้ว่า อรรถกฤต หมายถึง ความรู้จกตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559: 210) ในแ่งดังกล่าวนี้เมื่อวิเคราะห์ถึงประเด็นความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของอรรถกฤตากับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่แล้วย่อมเห็นได้ว่าอรรถกฤตมีความสอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ (Leadership and Personality Development) ซึ่งการพัฒนาภาวะผู้นำและบุคลิกภาพจัดเป็นเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีความสำคัญกับ

องค์การปัจจุบันอย่างมาก ทั้งนี้ การพัฒนาภาวะผู้นำ หมายถึง กิจกรรมที่มีลักษณะเป็นไปเพื่อการเสริมสร้างคุณลักษณะของการใช้อิทธิพล อำนาจ ศิลปะ และความสามารถของผู้บริหารองค์การในการกำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และอนาคตขององค์กร รวมทั้งมีบทบาทในการกระตุ้น สร้างการมีส่วนร่วม สร้างวัฒนธรรมที่แข็งแกร่ง สร้างขวัญและกำลังใจ ตลอดจนสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนภายในองค์กรในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรขึ้นมา เพื่อการปรับเปลี่ยนและพัฒนาองค์กรให้ดีขึ้น อันจะนำองค์กรไปสู่จุดหมายปลายทางที่ตั้งไว้ ซึ่งจะส่งผลทำให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าและอยู่รอดอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม รอห์น (Rohn, 2017) ได้นำเสนอถึงลักษณะบุคลิกภาพของผู้นำที่ยิ่งใหญ่ไว้ 7 ข้ออันประกอบด้วย 1) เรียนรู้ที่จะเป็นผู้เข้มแข็ง แต่ไม่แข็งแกร่ง 2) เรียนรู้ที่จะเป็นคนมีความเมตตา แต่ไม่ใช่อ่อนแอ 3) เรียนรู้ที่จะกล้าได้กล้าเสีย แต่ไม่ใช่คนพาล 4) เรียนรู้ที่จะเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน แต่ไม่ใช่ขี้อาย 5) เรียนรู้ที่จะเป็นผู้ที่มีความภาคภูมิใจ แต่ไม่ใช่หยิ่งยโส 6) เรียนรู้ที่จะพัฒนาอารมณ์ขันโดยปราศจากความโง่เขลา และ 7) เรียนรู้ที่จะเผชิญหน้ากับความเป็นจริง นอกจากนี้ การ์ฟิงเคิล (Garfinkle, 2012) นำเสนอถึงเทคนิคการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับการเป็นผู้นำที่ดีไว้ 5 ประการคือ 1) การเคารพต่อเวลา 2) การหยุดพักบ่อยๆ 3) การเปิดหูรับฟังผู้อื่น 4) การเสียสละเวลาเพื่อเป็นอาสาสมัคร และ 5) การทำงานอย่างชาญฉลาดที่ไม่ยากจนเกินไป

3.4 ความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของหลักมัตตัญญูตากับการบริหารงบประมาณ (Budget Management) อธิบายได้ว่า มัตตัญญูตา หมายถึง ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ ศฤงษณ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) ในแง่ดังกล่าวนี้ เมื่อวิเคราะห์ถึงประเด็นความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของมัตตัญญูตากับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่แล้วย่อมเห็นได้ว่ามัตตัญญูตามีความสอดคล้องกับการบริหารงบประมาณ (Budget Management) ซึ่งการบริหารงบประมาณเป็นกระบวนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องทุกขั้นตอนตามงบประมาณอันเป็นเอกสารประกอบด้วยถ้อยคำ สถิติ ตัวเลข ซึ่งแสดงถึงการใช้จ่ายสำหรับแต่ละรายการและเป้าประสงค์ต่างๆ โดยข้อความจะพรรณนาถึงรายการค่าใช้จ่าย เช่น รายการประจำ รายการลงทุน รายการชำระคืนต้นเงินกู้ หรือเป้าประสงค์ ได้แก่ การบริการทั่วไป การบริการชุมชนและสังคม การเศรษฐกิจ ฯลฯ (เฉลิมพล มีสมนัย, 2559) ซึ่งกระบวนการบริหารงบประมาณโดยทั่วไปจะประกอบไปด้วย 1) การจัดทำแผนงบประมาณ 2) การจัดสรรงบประมาณ 3) การใช้จ่ายและการทำรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ 4) การติดตามประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ (วรรณุช สุนทรวินิติ, 2555) ซึ่งในปัจจุบันนี้ประเทศไทยได้มีการนำเอาระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์มาใช้ในการบริหารการเงินการคลังของประเทศ (เฉลิมพล มีสมนัย, 2559) อย่างไรก็ตาม การบริหารงบประมาณปัจจุบันจำเป็นที่จะต้อง

อาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทุกฝ่ายในรูปแบบของการงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้ในการดำเนินการงบประมาณแบบมีส่วนร่วมให้ประสบความสำเร็จต้องมีการดำเนินการที่อยู่บนหลักการที่สำคัญ ซึ่งประกอบด้วยประชาธิปไตยแบบรากหญ้า (Grassroots Democracy) ความโปร่งใส (Transparency) ความเท่าเทียมกัน (Equality) การรวมกลุ่มทางสังคม (Social Inclusion) และการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2557) ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดการจ่ายงบประมาณอย่างประหยัดและเกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

3.5 ความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของหลักกาลัญญูตากับการบริหารเวลา (Time Management) อธิบายได้ว่า กาลัญญูตา หมายถึง ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) ในแง่นี้กล่าวได้ว่า เมื่อวิเคราะห์ถึงประเด็นความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของกาลัญญูตา กับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่แล้วย่อมเห็นได้ว่ากาลัญญูตา มีความสอดคล้องกับการบริหารเวลา (Time Management) ซึ่งการบริหารเวลาหมายถึงการรู้จักวางแผนและจัดสรรเวลาในการทำงานอย่างถูกต้อง เหมาะสม ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นนักบริหารเท่านั้นที่จะสามารถบริหารเวลา ทุกคนก็สามารถทำได้เพียงแต่ต้องรู้จักที่จะแบ่งเวลา โดยจัดสรรเวลาของตนเองให้ถูกต้องและเหมาะสมตามวันเวลาที่กำหนด (สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2553) ทั้งนี้การบริหารเวลาที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับตัวผู้บริหารเองว่ามีความตระหนักและมีความรับผิดชอบต่อการงานที่ปฏิบัติแค่ไหนเพียงใด สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการบริหารเวลามีดังต่อไปนี้คือ 1) ต้องมีการวางแผน หมายถึง การวางแผนการทำงานทุกอย่างที่สอดคล้องกับเวลาให้มีความชัดเจนแน่นอน ผู้บริหารจะต้องรู้ว่วันนี้หรือ พรุ่งนี้จะต้องทำอะไรบ้างจึงควรวางแผนดำเนินการ 2) ต้องมีการจำแนกงานที่จะต้องบริหารงานที่ผู้บริหารควรจำแนกเพื่อความสะดวกในการบริหารและใช้เวลาให้เหมาะสม 3) ควรไปถึงที่ทำงานแต่เช้า การไปทำงานแต่เช้าทำให้สุขภาพจิตดี ยังไม่มีใครมารบกวน สามารถทำงานหรือคิดวางแผนการทำงานได้สะดวก 4) จัดแยกแ่งงานให้ชัดเจน เช่น งานเร่งด่วนที่สุด ด่วนมาก และงานปกติธรรมดา 5) จัดให้มีเวลาว่างที่ไม่มีคนรบกวน เพื่อพิจารณางานที่จะต้องเซ็น ต้องอนุมัติ หรือการส่งการใดๆ 6) ไม่ควรเสียเวลากับการรับแขกให้มากนัก เมื่อมีผู้มาติดต่อขอคำปรึกษาหารือ หรือขอความช่วยเหลือให้พูดเฉพาะประเด็นสำคัญๆ ส่วนรายละเอียดอาจมอบหมายผู้อื่นหรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบให้คำแนะนำช่วยเหลือเพิ่มเติม 7) ลงมือทำงานทันที 8) งานบางอย่างควรมอบหมายผู้อื่น 9) สร้างบรรยากาศขณะทำงาน 10) ควรมีการสรุปข่าวความเคลื่อนไหวที่เกี่ยวกับงานหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับงาน 11) การจัดเก็บเอกสาร ควรจัดแยกงานออกเป็นแฟ้มๆ 12) ใช้เทคโนโลยีช่วยในการทำงาน 13) ต้องทำงานให้มีความสุข 14) ต้องฝึกให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง 15) ผู้บริหารไม่ต้องเสียเวลาทำงานในประเด็นปลีกย่อย และ 16) ควรสร้างรูปแบบในการทำงาน (อารมณ จินดาพันธ์, 2556)

3.6 ความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของหลักปรัชญาตากับการบริหารเครือข่าย (Network Management) อธิบายได้ว่า ปรัชญา หมายถึง ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิริยาที่จะประพตต่อชุมชนนั้นๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิริยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559) ในแง่นี้ เมื่อวิเคราะห์ถึงประเด็นความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของปรัชญาตากับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่แล้วย่อมเห็นได้ว่าปรัชญาตามีความสอดคล้องกับการบริหารเครือข่าย (Network Management) ซึ่งการบริหารเครือข่ายจัดเป็นแนวคิดการบริหารจัดการแบบใหม่ (New Governance) ที่มีความแตกต่างจากการบริหารจัดการของรัฐในยุคเดิมที่เน้นความสัมพันธ์แบบสายการบังคับบัญชา (Hierarchy) ซึ่งมีลักษณะของการสั่งการ มีความไม่เท่าเทียมกันทางอำนาจมีผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งการจัดการเครือข่ายได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบทางอำนาจเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันของตัวกระทำที่หลากหลาย (Diverse Actors) ซึ่งมีคุณลักษณะความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะที่หลายองค์กรที่มีความแตกต่างกันในทรัพยากรและศักยภาพมาร่วมมือกันภายใต้เป้าหมายอย่างเดียวกัน โดยที่แต่ละองค์กรไม่ได้สูญเสียความเป็นอิสระในการจัดการองค์กรของตนเอง ไม่มีโครงสร้างของสายการบังคับบัญชา ไม่มีการแข่งขันภายในเครือข่าย แต่มีความสัมพันธ์ในเชิงร่วมมือกัน (Collaboration) ในการตัดสินใจจัดการบางอย่างร่วมกัน (นันทิฉัตรศิริ, 2557) ซึ่งโดยทั่วไปนั้นกระบวนการบริหารเครือข่ายมีอยู่ด้วยกัน 3 ขั้นตอนคือ 1) *การสร้างเครือข่าย* ซึ่งมีวิธีการที่สำคัญได้แก่ การสร้างความตระหนักและจุดร่วมของผลประโยชน์ การแสวงหาแกนนำและสมาชิก การวางแผนและการจัดโครงสร้าง การจัดระบบการสื่อสารและระบบการติดตามประเมินผล การจัดหาทรัพยากรมนุษย์ที่เพียงพอ และการจัดกิจกรรมเครือข่าย 2) *การพัฒนาเครือข่าย* ซึ่งมีวิธีการที่สำคัญได้แก่ การขยายเครือข่าย การปรับปรุงเครือข่าย และการพัฒนาศักยภาพสมาชิกเครือข่าย และ 3) *การธำรงรักษาเครือข่าย* ซึ่งมีวิธีการที่สำคัญได้แก่ การสร้างแรงจูงใจให้แก่สมาชิกเครือข่าย การรักษาความผูกพันใกล้ชิดของสมาชิกเครือข่าย และการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (ลักษณ์ ศิริวรรณ, 2558)

3.7 ความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของหลักปคคณฤตหรือปคคลปรรณฤตากับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) ปคคณฤตหรือปคคลปรรณฤต หมายถึง ความรู้จักบุคคลคือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดี ว่าควรจะทำหรือไม่ จะใช้ทำอะไร ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559) ในแง่นี้ เมื่อวิเคราะห์ถึงประเด็นความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติของปคคณฤตหรือปคคลปรรณฤตากับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่แล้วย่อมเห็นได้ว่าปคคณฤตหรือปคคลปรรณฤตมีความสอดคล้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management)

ซึ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีหมายถึงยุทธศาสตร์และแนวทางของการบริหารจัดการบุคลากรหรือทรัพยากรที่มีค่าที่สุดขององค์การ ซึ่งเป็นการบริหารคนทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มให้สามารถปฏิบัติงานในอันที่จะนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การได้ (Armstrong, 2006) ทั้งนี้กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีรายละเอียดมากมายแตกต่างกันไปในมุมมองของนักวิชาการและนักปฏิบัติการ แต่โดยทั่วไปนั้นมีอยู่ 4 ขั้นตอนที่สำคัญคือ 1) การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบในการคาดการณ์ความต้องการทรัพยากรมนุษย์ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนวางแผนทางรองรับและนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อให้องค์การมีทรัพยากรมนุษย์ที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ยุวดี ศิริทรัพย์, 2560) 2) การจัดหาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการที่องค์การพยายามในการแสวงหาและจูงใจผู้สมัครงานที่มีความสามารถเข้ามาทำงานในองค์การ ตลอดจนการพยายามใช้เครื่องมือต่างๆที่มีอยู่ในการพิจารณาและตัดสินใจเลือกบุคคลที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถ สมรรถนะ คุณภาพ ตลอดจนมีคุณสมบัติที่เหมาะสมที่สุดจากกลุ่มบุคคลที่มาสมัครงาน เพื่อให้เข้ามาทำงานในตำแหน่งงานที่องค์การต้องการ (สุรศักดิ์ ชะมารัมย์, 2560) 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง เป็นการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบและต่อเนื่อง กิจกรรมที่จัดจะกำหนดให้สิ้นสุดในเวลาที่เหมาะสม และสามารถสร้างกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างดี ซึ่งกิจกรรมที่จัดเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การในสังคม ตอบสนองความต้องการของการพัฒนาคนในองค์กรและสังคม (Nadler, 1982) และ 4) การธำรงรักษาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยให้ทรัพยากรมนุษย์ขององค์การมีความพอใจในการปฏิบัติงานและมีความสุขในการร่วมเป็นสมาชิกขององค์การ ทำให้เกิดความผูกพันและร่วมปฏิบัติงานอยู่กับเพื่อนร่วมงานหรือสมาชิกขององค์การ เพื่อปฏิบัติงานหรือพัฒนาองค์การด้วยความเต็มใจและมีความสุข (มานิต ศุภธสกุล, 2560)

จากการที่ได้อธิบายมาทั้งหมดเกี่ยวกับความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่มาแล้วในตอนต้นนั้นสามารถสรุปเพื่อให้เห็นภาพที่เข้าใจง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้นดังปรากฏผลตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 : แสดงความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่

หลักการบริหาร	ความสัมพันธ์เชื่อมโยงแนวปฏิบัติ	
	หลักสัปปุริสธรรม	เทคนิคการจัดการสมัยใหม่
การบริหารตน	อัตตัญญูตา	การพัฒนาภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ

		(Leadership and Personality Development)
การบริหารคน	ปรัสนัญตา	การบริหารครือข่าย (Network Management)
	ปุกคณัญตาหรืปุกคณปโรปรัสนัญตา	การบริหารทรพยากรมนุษย์ (Human Resource Management)
การบริหารงาน	ธมมัญตา	การวิเคราะห์สวท (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis)
	อธถัญตา	การบริหารม่งผลสมถธิ (Result Based Management: RBM)
	มัตตัญตา	การบริหารงบประมาณ (Budget Management)
	กาลัญตา	การบริหารเวลา (Time Management)

ที่มา: สัเคราะห์โดยคณะผู้เขียน

สรุป

หลักสัปรัสรรมท้ง 7 ประการมีความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติที่มีความสอดคล้งกันกับเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่อ่างมาก ซึ่งครอบคลุมมิตการบริหารตน มิตการบริหารคน และมิตการบริหารงาน กล่าวคือ มิตการบริหารตน ได้แก่ หลักอธถัญตา ซึ่งเป็นเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ (Leadership and Personality Development) ขณะที่มิตการบริหารคน ได้แก่ หลักปรัสนัญตาซึ่งเป็นเรื่องการบริหารครือข่าย (Network Management) หลักปุกคณัญตาหรืปุกคณปโรปรัสนัญตาเป็นเรื่องการบริหารทรพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) ส่วนในมิตการบริหารงานนั้นได้แก่ ธมมัญตาเป็นเรื่องการวิเคราะห์สวท (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) หลักอธถัญตาเป็นเรื่องการบริหารม่งผลสมถธิ (Result Based Management: RBM) หลักมัตตัญตาเป็นเรื่องการบริหารงบประมาณ (Budget Management) และหลักกาลัญตาเป็นเรื่องการบริหารเวลา (Time Management) ดังนั้น นักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหารองค์กร ผู้ปฏิบัติงานและผู้สนใจทัวไปจึงควรนำหลักการท้งหลายเหล่านีไปปรับอย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ท้งในเชิงวิชาการและปฏิบัติการ เพื่ให้เกิดสมถธิผลต่อการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรอย่างแท้จริงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2557). งบประมาณแบบมีส่วนร่วม: บทเรียนจากต่างประเทศและความท้าทายสำหรับประเทศไทย. *วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*. 20 (1), 9
- นันธิดา จันทร์ศิริ. (2557). *การจัดการเครือข่ายในกระบวนการนโยบายสาธารณะ*. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์. 15 (1), 145-153.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2553). *วิธีการบูรณาการพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต).
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2557). *พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่: ตัวแบบวิธีวิทยาว่าด้วยพุทธบูรณาการและพุทธสหวิทยาการ*. ออนไลน์. แหล่งที่มา: http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1733&article_group_id=278/ สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2561.
- พิรุวรรณ กิตติคุณ. (2559). *การพัฒนาระบบราชการโดยการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management: RBM)*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- มานิต ศุทธสกุล. (2560). *แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ในเอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ หน่วยที่ 1 หน้า 1-46*. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี: โรงพิมพ์1 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยุวดี ศิริยทรัพย์. (2560). *การวางแผนทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลักขณา ศิริวรรณ. (2558). *การบริหารเครือข่าย ในประสบการณ์วิชาชีพบริหารรัฐกิจ หน่วยที่ 12 หน้า 1-47*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรรณุช สุนทรวินิติ. (2555). *การจัดการทรัพยากรการเงินในองค์การสารสนเทศ ในเอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการองค์การสารสนเทศ หน่วยที่ 17 หน้า 1-53*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศิริรัตน์ ชุมหคาลัย. (2558). *การบริหารจัดการองค์การตามทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.สถาบันดำรงราชานุภาพ
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2553). *การบริหารเวลา (Time Management)*. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

- สุรศักดิ์ ชะมารัมย์. (2560). กลยุทธ์ในการคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการได้มาซึ่ง
ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งงาน. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า, 4
(3), 71-78.
- อัญญา ศรีสมพร. (2551). การใช้ภาวะผู้นำแนวพุทธของหัวหน้าภาควิชา คณะบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- อารมณ จินดาพันธ์. (2556). การบริหารงาน – บริหารเวลา. วารสารบัณฑิตศึกษา. 10 (48), 195-
198.

แนวคิดในการพัฒนาประเทศไทย THAILAND DEVELOPMENT CONCEPTS

กิตติคุณ ดวงสงค์¹, พระเอกรัตน์ มาพะดุง², พระมหาสมพงษ์ ฐิตจิตโต³
Kittikhun Duangsong¹ Phra Ekkarut Maphadung² Phramaha Sompong Thitajitto³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์¹⁻³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus¹⁻³
E-Mail: tong_montri2008@hotmail.com

ได้รับบทความ: 5 กันยายน 2561; แก้ไขบทความ: 30 กันยายน 2561; ตอรับตีพิมพ์: 25 ตุลาคม 2561
Received: September 5, 2018; Revised: September 30, 2018; Accepted: October 25, 2018

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์พยายามที่จะพิจารณาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดในการพัฒนาประเทศไทย รวมถึงนโยบายต่างๆที่นำมาพัฒนาประเทศไทย ถ้ากล่าวกว้างๆการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานแล้ว เพราะสังคมมนุษย์ชาติมีการพัฒนาและมีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด แต่จุดเริ่มต้นของแนวคิดการพัฒนาอย่างจริงจังเริ่มขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้ริเริ่มสร้างแนวคิดในการพัฒนาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คือสหรัฐอเมริกา เนื่องจากสหรัฐอเมริกานเป็นประเทศเดียวที่ไม่ประสบหายนะจากสงครามและมีความมั่งคั่งจากสำหรับประเทศไทยเราเลือกที่จะเดินตามแนวทางการพัฒนาของสหรัฐอเมริกา โดยสิ่งที่สหรัฐใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้ประเทศไทยรับแนวคิดการพัฒนาจากสหรัฐ รวมทั้งประเทศอื่นๆที่เลือกเดินตามแนวทางโลกตะวันตก ในประเทศไทยโดยเริ่มนับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ปวงชนชาวไทย (ทวิศศักดิ์ ตั้งปฐมวงศ์, 2475)มาจนถึงปัจจุบัน การบริหารการพัฒนาไม่ค่อยประสบความสำเร็จเพราะมักจะเกิดความขัดแย้งและความไม่สมดุลระหว่างฝ่ายการเมืองกับฝ่ายบริหาร กล่าวคือในบางยุคการบริหารจะครอบงำการเมือง ดังนั้นจึงต้องมีแนวคิดและทฤษฎีต่างๆที่เหมาะสมกับประเทศไทยเพื่อนำมาเป็นแนวทางหรือทางออกที่จะแก้ปัญหาในการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: แนวคิด, การพัฒนาประเทศไทย

Abstract

This article is intended to be an analytical study of knowledge. Thailand Development Concepts Including policies that are developed in Thailand. If it is broad, development is a long time coming. Human society has evolved and changed over time. But the beginning of a serious development concept began after World War II. The founder of the concept of development after the Second World War was the United States. Since the United States is the only country not suffering from war and having wealth from Thailand, we choose to follow the United States development guidelines. What the US used as a tool for Thailand to get development ideas from the US. Including other countries that choose to follow the Western world In Thailand, development management is unsuccessful because of the often conflicting and imbalance between the political and administrative divisions. In some cases, the administration will dominate politics. Therefore, it is necessary to have ideas and theories suitable for Thailand to provide a solution or solution to solve problems in Thailand.

Keywords: concept, development, Thailand

บทนำ

ผู้ริเริ่มสร้างแนวคิดในการพัฒนาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คือสหรัฐอเมริกา เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศเดียวที่ไม่ประสบหายนะจากสงครามและมีความมั่งคั่งจากการปิดประเทศเพื่อพัฒนาในยุคก่อนสงคราม อย่างไรก็ตามการที่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศผู้ชนะสงครามเกิดความแตกแยกทางความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง ทำให้การพัฒนาในแนวทางของสหรัฐอเมริกาไม่ได้ครอบคลุมไปทั่วโลก แต่ในหลายประเทศได้พัฒนาตามแนวทางของสหภาพโซเวียต ซึ่งเวลานั้นใช้การปกครองในรูปแบบคอมมิวนิสต์ สำหรับการพัฒนาตามแนวทางของสหรัฐอเมริกา ซึ่งอาจจะเรียกว่าแนวทางของโลกเสรีนั้นมีจุดเริ่มต้นที่ยุโรปตะวันตก โดยสหรัฐอเมริกาได้กำหนดแผนการมาร์แชลขึ้นมาเพื่อทำการพัฒนายุโรป ขณะที่สหภาพโซเวียตมีบทบาทในการพัฒนายุโรปตะวันออกและบางประเทศในเอเชีย (จีน มองโกเลีย เวียดนาม กัมพูชา ลาว เกาหลีเหนือ) รวมทั้งคิวบา และเนื่องจากสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตมีการแข่งขันกันทางอุดมการณ์ ทั้ง 2 ประเทศจึงเลือกใช้การพัฒนาเป็นเครื่องมือในการดึงประเทศต่างๆเข้ามาอยู่ในค่ายของตนเอง สำหรับประเทศไทยเราเลือกที่จะเดินตามแนวทางการพัฒนาของสหรัฐอเมริกา โดยสิ่งที่สหรัฐใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้ประเทศไทยรับแนวคิดการพัฒนาจากสหรัฐ (รวมทั้งประเทศอื่นๆที่เลือกเดินตามแนวทางโลก

ตะวันตก) คือ 1.ส่งนักวิชาการด้านการพัฒนาเข้าไปยังประเทศกำลังพัฒนา เช่นประเทศไทยก็จะมีนักวิชาการที่มีชื่อเสียงเข้ามาเผยแพร่แนวคิดการพัฒนาเช่น เฟรด ริกส์ เข้ามาศึกษาการพัฒนาในเมืองไทย 2.เปิดโอกาสให้นักศึกษาจากประเทศกำลังพัฒนาเข้าไปศึกษาต่อด้านการพัฒนาที่สหรัฐอเมริกา ดังจะพบว่านักวิชาการของไทยที่มีชื่อเสียงในสังคมเวลานี้ส่วนใหญ่จบการศึกษามาจากอเมริกาทั้งสิ้น 3.ส่งแนวคิดด้านการพัฒนา ผ่านการช่วยเหลือระหว่างประเทศ (Foreign Aid) และการให้เงินกู้ กล่าวคือสหรัฐอเมริกามีเริ่มก่อตั้งสถาบันการเงินระหว่างประเทศมาเป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือประเทศที่ต้องการการพัฒนา คือธนาคารโลกและ IMF และให้ทั้ง 2 สถาบันปล่อยกู้ให้กับประเทศต่างๆ รวมทั้งการให้ช่วยทางการเงิน แต่มีเงื่อนไขว่าจะต้องนำเงินไปใช้ตามที่ธนาคารโลกหรือ IMF กำหนดเท่านั้น ดังนั้นเมื่อประเทศต่างๆรับแนวคิดด้านการพัฒนามาจากสหรัฐอเมริกาหรือธนาคารโลก IMF หรือแม้แต่สหประชาชาติ แผนการพัฒนาหรือแนวทางในการพัฒนาประเทศต่างๆรวมทั้งประเทศไทยจึงเป็นแผนที่ได้รับอิทธิจากภายนอกประเทศ โดยประเทศไทยไม่ได้มีอิสระในการกำหนดแผนการพัฒนาของตนเองอย่างแท้จริง

ความหมายของการพัฒนา

ก่อนจะทำความเข้าใจกับคำความหมายของการพัฒนา ต้องเข้าใจก่อนว่า คำว่า พัฒนา เป็นคำที่ ไม่มีความหมายสิ้นสุดในตัวของมันเอง (เป็นคำที่มีลักษณะ Relativity) หมายถึงเป็นคำที่ขึ้นอยู่กับบริบทและการตีความจะเป็นเช่นไรนั้นขึ้นอยู่กับค่านิยมของแต่ละสังคมด้วย และเมื่อเวลาเปลี่ยนไปความหมายของการพัฒนามาก็ได้เปลี่ยนไปตามค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนไป เช่น ในอดีตเราเชื่อว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความร่ำรวย ความสะดวกสบาย คือการพัฒนา ปัจจุบัน คนเริ่มคิดว่าการมีความสุขแท้จริง (โดยอาจจะไม่ร่ำรวย ไม่สะดวกมากนัก) คือการพัฒนา ดังนั้นการพัฒนามีความหมายอย่างไรขึ้นอยู่กับบริบท เช่น อ.ดิณ ปรัชญาฤทธิ์ กล่าวว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการ ในการแก้ปัญหาความยากจน ความไม่รู้ และความเจ็บป่วย เพื่อให้มวลมนุษยชาติพ้นจากการเจ็บป่วยโง่เขลาและความหวีโหย หรือการพัฒนามีเป้าหมายต้องการแก้ไข ความโง่ ความจน และความเจ็บป่วยนั่นเอง (หรือ แก้ปัญหา โง่ จน เจ็บ) ความหมายของอาจารย์ดิณถือว่าการนิยามความหมายของการพัฒนาในแบบดั้งเดิม เพราะการพัฒนาในระยะแรกเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะในตอนเริ่มมีความแนวคิดการพัฒนานั้นประชากรโลกส่วนใหญ่ยังยากจน เจ็บป่วย และขาดการศึกษา แต่ในปัจจุบันการพัฒนาไม่ได้มีเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจอีกต่อไป แต่ต้องครอบคลุมประเด็นอื่นๆอีกมากมาย โดยเฉพาะการพัฒนาคน ซึ่งถือเป็นนิยามใหม่ของการพัฒนา ดังที่กล่าวว่าการพัฒนาควรครอบคลุมประเด็นต่างๆอย่างน้อย 10 ประเด็น คือ 1.การสร้างเติบโตทางเศรษฐกิจ 2.การกระจายรายได้ 3.การแก้ไขปัญหาทางสังคมที่เกิดจากการเติบโตทางเศรษฐกิจ 4.การสร้างเสริมสุขภาพในสังคม 5.การมีระบบบริหารจัดการที่ดี หรือ Good Governance 6. การบริโภคทรัพยากรอย่างประหยัด 7.การรักษาสิ่งแวดล้อม 8.การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี 9.การ

พัฒนาโดยสามารถเป็นส่วนหนึ่งของโลกอย่างมีศักดิ์ศรี 10.การมีอำนาจต่อรองในระหว่างประเทศ ขณะ อมาตยา เสน นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ชาวอินเดีย กล่าวว่าการพัฒนาคือเสรีภาพ (Development as Freedom) นั่นคือหากจะเรียกว่าการพัฒนาคนเราจะต้องมีเสรีภาพในทุกๆด้าน คือ เสรีภาพทางเศรษฐกิจ เสรีภาพทางการเมือง และเสรีภาพในทางสังคม โดยเสรีภาพเหล่านี้ต้องมีการประกัน โดยการทำให้เกิดความโปร่งใส ไม่คอร์รัปชัน ตรวจสอบได้ และมีการประกันเสรีภาพโดยทำให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตในด้านต่าง ๆ กระบวนทัศน์ในการพัฒนา (Development Paradigm) กระบวนทัศน์ในการพัฒนาคือกรอบแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังทฤษฎีและนโยบายการพัฒนา โดยภาพรวมกระบวนการพัฒนาจะมี 3 กระบวนทัศน์ คือ

1.การพัฒนากระแสหลัก เป็นการพัฒนาในแนวทางทุนนิยม เป็นแนวทางที่ดำรงอยู่และมีอิทธิพลทั่วโลก แนวคิดการพัฒนาตามกระแสหลักจะมีหลายสำนักคิด เช่นสำนักคลาสสิก นีโอคลาสสิก และ Neo-liberalism หรือสำนักเสรีนิยมใหม่ กลุ่มนี้มีแนวคิดที่สำคัญคือการให้ทุกประเทศเปิดเสรีและเปิดกว้างเพื่อติดต่อกับโลกภายนอกประเทศ ซึ่งจะช่วยให้ประเทศที่อยู่ชายขอบที่ยังด้อยพัฒนาจะถูกยกระดับให้มีการพัฒนามากขึ้น ดังนั้นประเทศที่ด้อยพัฒนาจะต้องเข้าร่วมในโลกาภิวัตน์ อยู่อยู่โดดเดี่ยว เช่นขายสินค้า เปิดประเทศให้มีการลงทุน เปิดรับเทคโนโลยีจากต่างชาติ เพราะจะทำให้การไหลเวียนของทุน สินค้า และเทคโนโลยีที่ทันสมัยของประเทศรวยจะช่วยให้ประเทศยากจนมีการพัฒนาสูงขึ้น

2.การพัฒนากระแสวิพากษ์ เป็นกระแสที่ลุกขึ้นมาวิจารณ์กระแสหลักว่าไม่เป็นจริง ไม่ถูกต้อง ในกลุ่มนี้จะมีตั้งแต่พวกหัวก้าวหน้า (Radical) ไปจนถึงพวกที่เป็นกลางๆ ในยุคแรกของกระแสวิพากษ์เกิดจากการมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน กลุ่มนี้จึงเน้นการพัฒนาตามแนวทางของสังคมนิยม (คอมมิวนิสต์) คือเน้นการสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยให้รัฐเข้ามาควบคุมการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนา

3.การพัฒนากระแสทางเลือก เป็นกระบวนทัศน์การพัฒนาที่สำคัญในปัจจุบัน แนวทางนี้ปฏิเสธทั้งแนวทางการพัฒนาตามกระแสหลักและการพัฒนาตามกระแสวิพากษ์ เพราะทั้ง 2 กระแสแรกต่างมีปัญหา คือ

-การพัฒนาตามแนวทางทุนนิยมแม้ว่าจะช่วยให้เศรษฐกิจเติบโตแต่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรมากมาย ซ้ำยังสร้างความไม่เท่าเทียมกันให้เกิดขึ้นทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ

-การพัฒนาตามกระแสวิพากษ์ซึ่งหลายประเทศนำไปใช้ก็ประสบความล้มเหลว โดยคนในประเทศเหล่านี้ยังลำบากยากจน จนสุดท้ายประเทศเหล่านี้ต้องหันมาพัฒนาตามกระแสหลัก ปัจจุบันแนวทางการพัฒนากระแสทางเลือกจะมีหลากหลายแนวคิด เช่นการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาเชิงพุทธ เศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดการพัฒนาที่เน้นความสุขมวลรวม (และอีกมากมาย) และ

หลายประเทศได้นำการพัฒนากระแสทางเลือกมาใช้อย่างกว้างขวาง มีการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางเลือกอย่างจริงจัง เช่น กลุ่ม Ethical Money หรือกลุ่มจริยธรรมเงินตรา ก็จะมีคำถามว่าจะทำให้ตลาดหุ้นเติบโตอย่างยั่งยืนได้อย่างไร หรือในฐานที่เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว

ทฤษฎีการพัฒนากระแสหลักเพราะที่ผ่านมประเทศไทยพัฒนาตามแนวกระแสหลัก โดยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่ทรงอิทธิพลต่อการพัฒนาประเทศไทยคือ

1.ทฤษฎีของจอห์น เมนาร์ด เคนส์ 2.ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก

1.ทฤษฎีเคนส์ เป็นทฤษฎีที่เน้นให้รัฐมีบทบาทในการพัฒนา เสนอว่าการพัฒนามีสองทางให้เลือกคือ

-การพัฒนาแบบสมดุล (Balanced Growth) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุก Sector ทั้งเกษตร อุตสาหกรรม บริการ ซึ่งเป็นไปไม่ได้สำหรับประเทศยากจนที่ไม่มีเม็ดเงินมากพอ

-การพัฒนาแบบไม่สมดุล (Unbalanced Growth) แยกย่อยเป็น

1.1 กลุ่มทฤษฎี The Linear Stages of Growth Model ประกอบด้วย

- ทฤษฎีของรอสทาว์น กล่าวว่าสังคมจะพัฒนาได้ต้องมี 5 ขั้นตอน คือมองว่าสังคมทุกสังคมจะพัฒนาจากสังคมแบบดั้งเดิม (Traditional Society) ไปสู่ขั้นที่ 2 คือ สังคมเตรียมเงื่อนไขต่างๆสำหรับความพร้อมในการพัฒนา (Pre Condition for Take Off) จากนั้นจะเข้าสู่ช่วง 3 ที่สังคมเริ่มต้นพัฒนาที่เรียกว่าขั้นทะยานขึ้นหรือเริ่มการพัฒนา (Take Off) ผ่านจากขั้นที่ 3 สังคมจะเข้าสู่ขั้นที่ 4 คือการขับเคลื่อนสู่ความมีคุณภาพ หมายถึงเป็นขั้นที่สังคมเริ่มพัฒนาอย่างเต็มที่ และสุดท้ายสังคมก็จะไปสู่ขั้นเหลือนกินเหลือนใช้หรือสังคมอุดมโภคา

- ทฤษฎีวิจักรความยากจน ทฤษฎีนี้มองว่าการลงทุนเป็นหัวใจสำคัญของการเจริญเติบโต การลงทุนจะนำไปสู่การผลิต รายได้และการออมซึ่งจะนำไปสู่การลงทุนเป็นวัฏจักรเรียกว่ากระบวนการพัฒนา การจะแก้ปัญหาความยากจนต้องทำโดยให้มีการลงทุน

- ตัวแบบการเจริญเติบโตของฮาร์รอด - โดมาร์ แนวคิดไม่แตกต่างจากทฤษฎีความยากจนมากนัก เพราะมองว่าการลงทุนเป็นหัวใจของการพัฒนา แต่การจะลงทุนได้ต้องมีเงินออม การที่ประเทศกำลังพัฒนาไม่มีเงินออม ทฤษฎีนี้จึงเสนอให้มีการกู้เงินมาลงทุน

1.2 ทฤษฎีว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง (Structural Changes Model) ทฤษฎีย่อยในกลุ่มนี้ได้แก่

-ทฤษฎีการพัฒนาของลูอิส (The Lewis Theory of Development) มองว่า ถ้าจะให้ประเทศพัฒนาต้องพัฒนาด้านอุตสาหกรรม สร้างโรงงานอุตสาหกรรมในเมืองแล้วแรงงานจากชนบทจะหลั่งไหลเข้ามาเอง เพราะค่าจ้างในภาคอุตสาหกรรมสูงกว่าในชนบท คนที่มาทำงานในเมืองจะส่งเงินกลับไปชนบทเป็น Trickle Down Effect

-ทฤษฎีของ Hollis Chenery (ฮอลลิส เซเนอรี) กล่าวว่าประเทศกำลังพัฒนาจะมีรูปแบบการพัฒนาแบบเดียวกันคือ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม สะสมทุนทั้งทุนทางกายภาพและทุนมนุษย์

1.3 ทฤษฎีการปฏิวัติการพึ่งพาระหว่างประเทศ (The International Dependence Revolution) หรือทฤษฎี Dependency เป็นทฤษฎีฝ่ายซ้าย แบ่งย่อยเป็น

-Neocolonial Dependency Model (ตัวแบบการพึ่งพาแบบอาณานิคมใหม่) มองว่า การพัฒนาตามที่ตะวันตกแนะนำทำให้เกิดภาวะพึ่งพา พึ่งไปพึ่งมาประเทศรวยเอาเปรียบประเทศจน กลายเป็นอาณานิคมใหม่ (Neo-colonial)

-The False Paradigm Model มองว่าการด้อยพัฒนาของประเทศด้อยพัฒนาเป็นผลมาจากการให้คำแนะนำที่ผิดพลาดและไม่เหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ เช่น IMF, World Bank เพราะคนเหล่านี้ไม่รู้จักประเทศยากจนดีพอ

-The Dualistic Development Thesis นักวิชาการกลุ่มนี้มองว่าประเทศกำลังพัฒนาเป็นสังคมแบบทวิลักษณ์ มีความแตกต่างระหว่างคนจนกับคนรวย สังคมเมืองกับสังคมชนบท ยิ่งพัฒนาก็ยิ่งทำให้ช่องว่างระหว่างคนสองส่วนนี้กว้างมากขึ้น หรือยิ่งพัฒนาก็ยิ่งมีลักษณะของทวิลักษณ์

2. ทฤษฎีกลุ่มนีโอคลาสสิก ทฤษฎีในกลุ่มนี้ประกอบด้วย

2.1 The Neoclassical Counter Revolution (ทฤษฎีต่อต้านการปฏิวัติ) เป็นทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ที่ต่อต้านทฤษฎีกลุ่มที่ 1.3 การปฏิวัติการพึ่งพาระหว่างประเทศ และต่อต้านแนวคิดที่เรียกร้องให้รัฐเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจทั้งการผลิตและจัดสรรทรัพยากรการผลิตเสียเองแบบรัฐสังคมนิยม ทฤษฎีต่อต้านการปฏิวัติจะกลับมาเชื่อในกลไกตลาดอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่เคยเชื่อแบบเคนส์ (ที่ให้รัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจบ้าง) ในช่วงทศวรรษ 1930 แต่ในทศวรรษ 1980 เชื่อว่ารัฐต้องลดบทบาทลง ทฤษฎีในกลุ่มนี้แบ่งย่อยเป็น

-Free Market Analysis เชื่อในการแข่งขันเสรีที่ว่า ระบบตลาดเสรีเท่านั้นที่มีประสิทธิภาพ

-Public Choice Theory (ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะหรือ New Political Approach แนวทางเศรษฐศาสตร์การเมืองใหม่) เป็นทฤษฎีที่ได้รับความสนใจมากในปัจจุบัน เพราะเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดนี้จะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีทางเลือกโดยที่รัฐไม่ต้องเข้ามายุ่ง ทฤษฎีนี้มีข้อสันนิษฐานว่านักการเมือง ข้าราชการ พลเมือง และรัฐต่างมีผลประโยชน์ของตนเองที่ต้องรักษา ดังนั้นจึงมีการใช้อำนาจเพื่อเป้าหมายปลายทางที่เห็นแก่ตัวมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชน การเห็นประโยชน์แก่ตนเองทำให้สุดท้ายทำให้รัฐจัดสรรทรัพยากรอย่างผิดพลาด ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง และการที่รัฐมีบทบาทในการพัฒนายังลดเสรีภาพของปัจเจกบุคคลด้วย ทฤษฎีนี้เชื่อว่าปัจเจกบุคคลจะรู้ดีที่สุดว่าตนเองต้องการอะไร ดังนั้นประชาชนจะ

เลือกแนวทางการพัฒนาตามที่ดินเองต้องการได้ ข้อสรุปของทฤษฎีนี้คือรัฐบาลที่บทบาทน้อยที่สุดคือ รัฐบาลที่ดีที่สุด ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีทางเลือก โดยประชาชนควรมีทางเลือกที่จะกำหนด แนวทางในการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้สาระสำคัญของ Neo-liberalism นั้นเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ฉันทานุมัติ วอชิงตัน (Washington Consensus) มีสาระสำคัญคือ

1. Liberalization การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ (การค้า การเงิน การลงทุน บริการ)
2. Stabilization การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเสถียรภาพด้านราคา การเงิน การคลัง ปฏิรูประบบภาษีเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ภาครัฐ
3. Privatization ถ่ายโอนการผลิตจากภาครัฐไปสู่ภาคเอกชน
4. Deregulation การลดขนาดของรัฐ ลดการควบคุม ลดกฎระเบียบ เน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้

การพัฒนาการเมือง (Political Development) ทฤษฎีการพัฒนาทางการเมืองมีตัวแบบหลักคือ ในการนำไปวิเคราะห์การพัฒนาการเมืองไทย

1. ตัวแบบการพัฒนาในแบบวิวัฒนาการ (Evolution) หรือตัวแบบเส้นตรง หรือการพัฒนาแบบขั้นบันได เป็นตัวแบบที่มองว่าการเมืองจะมีการพัฒนาเป็นลำดับขั้นจากขั้นต่ำไปสู่ขั้นสูง เช่นเริ่มจากการที่ประชาชนในประเทศได้สิทธิในความเป็นคน ตามมาด้วยสิทธิในความเป็นพลเมือง สิทธิทางการเมือง และสิทธิอื่นๆในขั้นสูง ตัวแบบการพัฒนาเป็นเส้นตรงเป็นตัวแบบ ที่ใช้ได้กับประเทศที่พัฒนาแล้วที่การเมืองมีการพัฒนามาเป็นเวลานาน

2. ตัวแบบวงจรอุบาทว์ เป็นตัวแบบการพัฒนาการเมืองที่ใช้อธิบายสังคมไทยได้ เนื่องจากพัฒนาการเมืองของไทยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากเป็นวงจร โดยมีทั้งวงจรแบบเก่าและวงจรแบบใหม่คือ

- วงจรแบบเก่า จะเป็นวงจรที่เริ่มจากการเลือกตั้งมีรัฐบาลเข้ามาบริหาร แต่ต่อมาก็เกิดปัญหาที่มีความวุ่นวายทำให้ทหารเข้ามามีการปฏิวัติรัฐประหารด้วยการฉีกรัฐธรรมนูญทิ้ง ต่อมาเมื่อทหารปกครองไปได้ระยะหนึ่งคนก็จะมองว่าเป็นเผด็จการก็จะมีการเรียกร้องสิทธิการเมืองตามมาด้วยการให้มีการเลือกตั้ง มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ แต่ต่อรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งก็สร้างปัญหาทำให้ทหารทำรัฐประหาร อีกครั้ง หมุนเวียนไปเรื่อย วงจรแบบนี้จะเกิดขึ้นกับการเมืองไทยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองมาจนถึงสมัยก่อนพลเอกเปรม แต่พอมาถึงสมัยพลเอกเปรมการเมืองไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงจากวงจรแบบเก่าสู่วงจรแบบใหม่

- วงจรแบบใหม่ จะเริ่มจากการเลือกตั้ง มีการซื้อเสียง เมื่อเข้ามารับตำแหน่งจึงมีการถอนทุน จนทำให้เกิดความวุ่นวายตามมาด้วยการอภิปรายไม่ไว้วางใจ และการยุบสภา จากนั้นก็เลือกตั้งใหม่ ซื้อเสียง เข้ามาบริหารประเทศแล้วถอนทุน เกิดความวุ่นวายนำไปสู่การอภิปราย ต่อด้วยการยุบสภาและเลือกตั้งใหม่วงจรนี้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่รัฐบาลชวน บรรหาร ชวลิต และปัจจุบัน

สังคมไทยกำลังจับตามองว่าวามจะยุติหรือยังหลังจากที่เรามีการปฏิรูปการเมืองในปี 2540 แต่สุดท้ายเราก็มารู้จักกับการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 อย่างไรก็ตามเวลานี้ไม่แน่ว่าสังคมไทยจะมีการยึดอำนาจหรือไม่ แม้ว่าเวลานี้สังคมโดยรวมจะไม่อยากให้มีการรัฐประหารก็ตาม เพราะการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน 2549 ก็ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาในการเมืองไทยแต่อย่างใด การเมืองไทยนั้นเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ในระยะแรกกลุ่มที่มีบทบาทในการเมืองไทยคือข้าราชการโดยเฉพาะสถาบันทหาร เป็นสถาบันที่เข้ามามีบทบาทและครอบงำการเมืองไทยอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในยุค 3 จอมพล ในช่วงนี้การเมืองของเราจึงมีลักษณะเป็นเผด็จการ ต่อมาเมื่อเหตุการณ์ 14 ตุลาคม และ 6 ตุลาคม ส่งผลให้ประชาธิปไตยเริ่มแบ่งบานมากขึ้น แต่ยังเป็นลักษณะประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ เพราะทหารยังมีบทบาทอยู่ ขณะที่พรรคการเมืองมีบทบาทน้อยมาก จนกระทั่งมาถึงสมัยของพลเอกชาตินัว่าเป็นช่วงที่ประชาธิปไตยไทยมีการพัฒนามากขึ้น เนื่องจากนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง การเกิดเหตุการณ์ รสช. เป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ทหารถูกตั้งคำถามว่าทหารไม่มีความชอบธรรมที่จะมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง และเป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลให้ทหารถอยกลับเข้ากรมกอง และทำให้การเมืองไทยเป็นการเมืองของพรรคการเมืองมากขึ้น แต่การเมืองของพรรคการเมือง หรือการเมืองแบบมีตัวแทนก็สร้างปัญหา โดยเฉพาะการที่ตัวแทนของประชาชนเป็นคนที่ไม่มีคุณภาพ โกงกิน คอร์รัปชัน ปัญหาดังกล่าวนำมาสู่การเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองโดยการออกรัฐธรรมนูญในปี 2540 เป้าหมายของการปฏิรูปการเมืองก็เพื่อให้การเมืองเป็นการเมืองของพลเมืองแทนที่จะเป็นการเมืองของ ส.ส. ทุกวันนี้การเมืองไทยจึงเป็นขั้นตอนของความพยายามที่จะเปลี่ยนประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน(Representative Democracy) มาเป็นการเมืองแบบมีส่วนร่วมหรือ Participatory Democracy นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายให้การเมืองมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น หลังจากการปฏิรูปทางการเมืองผ่านไป 5 ปี เป้าหมายหนึ่งที่นับว่าประสบความสำเร็จก็คือการมีเสถียรภาพของการเมือง กล่าวคือเวลานี้ประเทศไทยมีรัฐบาลที่มีเสถียรภาพสูง เนื่องจากพรรคไทยรักไทยที่เป็นพรรครัฐบาลสามารถครองเสียงข้างมากใน จนกระทั่งถูกวิจารณ์ว่าการเมืองไทยกำลังก้าวไปสู่เป็นเผด็จการทางรัฐสภา (เหมือนกับสิงคโปร์และมาเลเซียที่เป็นอยู่) รัฐธรรมนูญ 40 นำไปสู่การผูกขาดทางการเมืองเนื่องจากรัฐธรรมนูญ 40 ไม่เอื้อต่อการเติบโตของพรรคการเมืองขนาดเล็ก เป็นรัฐลิดรอนความเป็นปัจเจกบุคคลของนักการเมือง เช่นการบังคับให้นักการเมืองต้องสังกัดพรรค การมีข้อกำหนดว่าเสนอร่างกฎหมายต้องทำในนามพรรค และต้องมีสมาชิกในพรรคเดียวกันรับรอง 20 คน เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวทำให้ในช่วงที่ผ่านมาสังคมเกิดวิกฤตทางการเมืองที่เรียกว่าวิกฤตความขัดแย้งทางความคิดถือว่าเป็นครั้งแรกที่สังคมไทยเกิดความวุ่นวายขนาดนี้ สุดท้ายเมื่อปัญหามีความรุนแรงและดูจะไม่มีทางออก ทหารจึงเข้ามายึดอำนาจ เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ทำให้สังคมไทยถูกตั้งคำถามว่า วิถีทางประชาธิปไตยไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาของสังคมไทยได้ใช่หรือไม่ ปัจจุบันแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนขั้วรัฐบาลมาเป็นพรรคประชาธิปัตย์แล้ว โดย

ทั้งหมดทั้งสิ้นก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับของกลุ่มทุนและชนชั้นกลาง ที่ได้เต้าฐานะขึ้นมาสู่ความเป็นอภิสิทธิ์ชน ดังที่ศาสตราจารย์เฮนรี เกรย์สัน แห่งมหาวิทยาลัยแมรีแลนด์ เคยตั้งข้อสังเกตไว้นานมาแล้ว (Henry Grason, 1956) ปัญหาความขัดแย้งก็ยังไม่สิ้นสุด อย่างไรก็ตามความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในเวลานี้อาจจะทำให้สังคมไทยได้รับบทเรียนที่เพียงพอจนอาจจะทำให้เกิดจุดเปลี่ยนผ่านทางการเมืองที่นำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองต่อไปในอนาคตได้

1. การพัฒนาในบริบทระหว่างประเทศ เป็นการบอกว่าการพัฒนาของไทยเรานั้นเราไม่ได้มีอิสระหรือคิดเอง แต่เกิดจากอิทธิพลของภายนอกประเทศ ปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศไทยคือ แนวคิดของสหประชาชาติ ไม่ใช่แนวคิดกลุ่มของผู้นำ กลุ่มทุนและนักบริหารมืออาชีพที่เอาแต่ผูกพันผลประโยชน์ดุษเป็นสัญญาจ้างองอธิปไตยของชาติตามสำนวนของ ดร.เกษียร เตชะพีระ (โปรดอ่าน เกษียร เตชะพีระ, 2540, น.13) แนวคิดในการพัฒนาของสหประชาชาติในปัจจุบันคือ

1. ต้องพัฒนาและสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะประเทศโลกที่สามที่ยังยากจน

2. ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

3. มุ่งต่อสู้กับความยากจน โดยเฉพาะการลดจำนวนผู้ที่เดือดร้อน จากความยากจนอย่างฉุนเฉียว

4. ให้ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน นั่นคือสหประชาชาติเน้นแก้ปัญหาความยากจน พัฒนาคน และดูแลสิ่งแวดล้อมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาของบรูโทรส บรูโทรส กาลีคือ

1. Peace as The Foundation of The Development สันติภาพเป็นพื้นฐานของการพัฒนา (ต้องทำให้โลกเกิดสันติภาพ)

2. The Economy as The Engine of Progress เศรษฐกิจเป็นจักรกลของความก้าวหน้า (ต้องพัฒนาเศรษฐกิจ)

3.The Environment as a Basis for Sustainability สิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน (ต้องดูแลสิ่งแวดล้อม)

4. Justice as Pillar of Society ความยุติธรรมคือเสาหลักของสังคม (ต้องสร้างความเป็นธรรมในระหว่างประเทศ)

5. Democracy as Good Governance ประชาธิปไตยน่าจะเป็นการปกครองที่ดี (ต้องผลักดันให้ทุกประเทศเป็นประชาธิปไตย)

2. สื่อมวลชนในการพัฒนา ตรงนี้เป็นการตั้งคำถามว่าสื่อมวลชนเป็นพระเอกหรือเป็นผู้ร้ายในการพัฒนาประเทศ เพราะสื่อสารมวลชนที่เราได้รับทุกวันนี้ส่วนใหญ่จะมีลักษณะ

- สื่อบันเทิงมากกว่าสื่อความรู้ ดังจะพบว่ารายการบันเทิงในบ้านเรามีมากมาย ขณะที่รายการสำหรับเด็กหรือรายการความรู้อื่น หรือที่มีอยู่ก็ไม่สามารถสร้างจุดสนใจให้คนติดตามได้
- สื่อผูกขาด เช่นคนชนบทเป็นฝ่ายรับข่าวสารของเมือง เมืองก็รับข่าวสารจากเมืองนอก ประเทศเล็กก็รับข่าวสารจากประเทศใหญ่
- สื่อสารมวลชนในยุคโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดการครอบงำทางวัฒนธรรม
- สื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม เช่นสื่อโทรทัศน์มุ่งเน้นโฆษณามากเกินไปถ้าเราจะใช้สื่อเพื่อการพัฒนาเราจะต้องแสวงหาสื่อที่เรียกว่าสื่อสาธารณะ นั่นหมายถึงจะเป็นสื่อที่ประชาชนมีโอกาสเป็นเจ้าของ ประชาชนสามารถกำหนดทิศทางการนำเสนอข่าวสารได้ และสื่อสาธารณะต้องนำเสนอเรื่องราวของสาธารณะจริงๆ และเสนอข้อมูลข่าวสารของคนทุกระดับทั้งคนจน คนด้อยโอกาส ชาวชนบท ไม่ใช่นำเสนอเฉพาะเรื่องราวของ นอกจากนี้การพัฒนาท้องถิ่นอาจจะต้องอาศัยสื่อท้องถิ่นในการพัฒนา คนในท้องถิ่นต้องสร้างสื่อที่เป็นของท้องถิ่นตนเอง ไม่ใช่เปิดรับแต่สื่อจากภายนอก ซึ่งไม่สนใจเรื่องราวของท้องถิ่น

สรุป

การพัฒนาประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ ท่ามกลางโลกาภิวัตน์จะมีภัยคุกคามและโอกาสในการพัฒนาประเทศ คือ

- การที่ประเทศไทยถูกครอบงำทางเศรษฐกิจจากชาติมหาอำนาจ ทำให้การกำหนดนโยบายหลายอย่างต้องขึ้นอยู่กับความต้องการมหาอำนาจที่เศรษฐกิจการเมืองไทยต้องถูกผนวกให้ผูกโยงดุจเป็นอาณานิคมขึ้นต่อศูนย์อำนาจเศรษฐกิจภายนอก (โปรดอ่าน เกษียร เตชะพีระ, 2540, น. 13)
- การที่เรานำประเทศไปผูกติดกับตลาดโลก จนทำให้เกิดการพึ่งพาสตลาดโลก การพึ่งพาการลงทุนจากต่างชาติ
- การถูกครอบงำทางความคิดจากผ่านเทคโนโลยีทางการสื่อสารแต่จากปัญหาข้างต้นประเทศไทยอาจจะโอกาสในการพัฒนา เช่น
 - การมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น
 - คนไทยมีความรู้ มีการศึกษาดี
 - คนไทยส่วนหนึ่งเริ่มตระหนักถึงภัยของการเปิดประเทศ
 - การมีทรัพยากร และมีปัญหาน้อย
 - มีต้นทุนทางสังคมสูง (เช่นสังคมส่วนใหญ่ยังเป็นสังคมที่เอื้ออาทรกัน)

ทั้งนี้ประเทศไทยของเราไม่สามารถหนีโลกาภิวัตน์ได้ เพราะเราประเทศไปผูกกับโลกาภิวัตน์มานานแล้ว และระบบเศรษฐกิจไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลก แต่สิ่งที่เราทำได้ก็คือใช้โอกาสที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ การเป็นสังคมเอื้ออาทร ใช้ในการพัฒนาชนบทที่ยังผูกติด

ภบโลกาภวตณนัอย โดยทําใหสัณคมชนบทซั่มซั้ง โดยนําแนวคิในการพัฒนาแบบทางเล็อกมาใชภบชนบท คนชนบทจะตองมีการจัดการรูปแบบสัณคมซั้นมาใหม เช่นผลิตอาหารใหเพ็ยพอกภบการบริโภคกอนแลวคอยสงออกไปขาย หรือเร้งผลิตพลั้งงานของทตเอง โดยใชพิชทางการเกษตร (เป็นพลั้งงานขนาดเล็ก) ใหการศึกษาภบเด็กและเยาชนในรูปแบบที่มีประโยชนภบทอถึน หากชุมชนในชนบทซั่มซั้งถึโลกาภวตณมีปัญหารากิไม่ได้รับผลกระทบ การพัฒนาเศรษฐกิจตามกระแสทางเล็อก ปัจจุบันโลกของเราตอกออยู่ภายใตอิทธิพลของการพัฒนาเศรษฐกิจกระแสหลัก จนทําใหเกิดภวการณฟั้งพา ทั้งฟั้งพาทุน ฟั้งพาเทคโนโลยี ฟั้งพาตลาดสงออกไปจนทําใหระบบเศรษฐกิจโลกทั้งโลกกลายเป็นระบบเศรษฐกิจเด็ยวกัน เช่นเมือสหรัฐเกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจจะสงผลกระทบเทือนไปทั่วโลก ขณะเด็ยวกันการพัฒนาเศรษฐกิจตามกระแสหลักยังกอใหเกิดปัญหาดังสัณคมตามมามากมาย เนื่องจากการพัฒนาตามกระแสหลักอยู่ภายใตระบบทุนนิยม ที่เน้นการแข่งขันและสร้างค่านิยมบริโภคนิยม ทําใหคนตองตองทำงานหนักเพื่อแข่งขันภบคนอื่น ๆ ปัจจุบันทั่วโลกจึงหันมาสนใจการพัฒนาทางเล็อกมากขึ้นเมือสถานะแห่งชาติหรือคนทั้งหมคได้เขยบซั้นสูงแลวยอมมีกำลังที่จะตอสูภบชาติอื่น ๆ ได้ทุกวิถีอาชีฟ ในสัณคมไทยเองนักวิชาการก็ได้นําเสนอแนวคิในการพัฒนาทางเล็อกเอาไว้มากมาย เช่น แนวทางในการสร้างคามซั่มซั้งให้ชุมชน

1. แนวทางวัฒนธรมชุมชน เป็นแนวทางที่มองว่าชุมชนมีความสำคัญ ไม่ใช่ในแง่ของความเป็นสถาบันแต่สำคัญในแง่ที่ว่าเป็นสัญลักษณ์ของคูนค่าการช่วยเหลือซั้งกันและกัน และพฤติกรรมทางจริยธรมที่สำคัญของมนุษย์ ชุมชนชนบทอาจมีทุนทางเศรษฐกิจน้อย ทุนมนุษย์ต่ำ แต่มีทุนทางสัณคมในระดับสูง และสามารถนําเอาทุนทางสัณคมมาใช้พัฒนาและสร้างคามซั่มซั้งให้ชุมชนได้ เช่น นายแพทย์ประเวศ วะสี เสนอว่าการพัฒนาชุมชนอาจจะทำโดยนําเอาหลักการศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางการละคามโลก นําชุมชนไปสู่การฟั้งตนเอง ความพอเพ็ย เล็กเห็นแก่ตัวไม่สะสม รู้จักพอ เมือรู้จักพอก็มีความสุข

2. แนวทางสิทธิชุมชน เป็นแนวที่แตกตัวไปจากแนววัฒนธรมชุมชน โดยมองว่าแนวทางวัฒนธรมชุมชนเป็นแนวคิดที่ตั้งรับเกินไป การฟั้งตนเองบางครั้งเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้สำหรับชาวบ้านหลายคนเพราะเข้าไม่ถึงทรัพยากรธรมชาติ ไม่สามารถเรียกรอ้ทวงสิทธิตามกฎหมายทั้ง ๆ ที่มีสิทธิตามธรมชาติ แนวทางนี้จึงเสนอให้ชุมชนใช้แนวคิดเรื่องสิทธิ เพื่อปกป้อง เรียกรอ้ให้ชุมชนได้เข้าถึงทรัพยากร เช่นที่ดิน ป่า และน้ำได้อีกครั้งหนึ่ง นั่นคือนําแนวคิดสิทธิมนุษยชนโดยธรมชาติผสมกับวัฒนธรมชุมชนเป็นยุทธศาสตร์แนวรุกอีกอันหนึ่ง

3. แนวทางชุมชนาธิปไตย เป็นแนวทางที่มองว่าชุมชนจะซั่มซั้งฟั้งตนเองได้ก็ต่อเมือมีอธิปไตยในทางเศรษฐกิจ สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองไม่ต้องฟั้งฟั้งตลาดภายนอกมากนัก ไม่ต้องตกเป็นเบี้ยล่างของคนกลาง และมองไกลไปถึงซั้นที่สร้างวิสาหกิจชุมชน สร้างเครือขายธุรกิจในชุมชน สิ่งเหล่านัแสดงให้เห็นว่ ถ้าเราจะไปถึงเป้าหมายของการพัฒนาคือการขจัดคามยากจน ทําให้ชีวิตดีขึ้น

กว่าเดิม มีการเพิ่มรายได้ ทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดี มีความรู้ สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นและพอเพียงกับการยังชีพ มีศักดิ์ศรี ได้รับการยอมรับจากสังคม ต้องทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Efficiency Economy) มีหลักการ 3 ห่วง 2 เงื่อนไขคือ

- ห่วงแรกคือ ความพอเพียง พอดี พอประมาณ
- ห่วงสอง คือ มีเหตุผล ไม่ทำอะไรเกินตัว
- ห่วงที่สามคือมีภูมิคุ้มกัน หายใจด้วยจมูกของตนเอง ยืนด้วยลำแข้งตนเอง
- เงื่อนไขแรก คือ ศึกษาหาความรู้
- เงื่อนไขสอง มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยันหมั่นเพียร มานะอดทน

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มต้นที่คนแต่ละคนก่อน หากคนแต่ละคนสามารถทำตามแนวทางนี้ได้คนแต่ละคนหรือปัจเจกชนก็จะพึ่งพาตนเองได้ เมื่อพึ่งพาตนเองได้ ก็จะมีการรวมกลุ่มกับคนอื่นทำให้เกิดเป็นกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง จากกลุ่มก็สามารถสร้างเครือข่ายขึ้นมาเป็นเครือข่ายที่ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จนกลายเป็นระบบเศรษฐกิจที่ก้าวหน้า ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริงทั้งสังคม

นอกจากนี้ยังมีแนวทางเลือกอีกมาก เช่น เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ การพัฒนาแนวทางเลือกกับโลกาภิวัตน์ อย่างไรก็ตามโลกปัจจุบันเป็นโลกในยุคโลกาภิวัตน์ การจะพัฒนาตามแนวทางเลือกในขณะที่สังคมไทยได้เปิดประเทศรับเอาระบบทุนนิยมมาอย่างเต็มตัวนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากมาก (และจนบัดนี้เรายังไม่สามารถ) แต่ ถ้าเราพึ่งพาตนเองได้ มีการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง เราก็จะเข้าสู่โลกาภิวัตน์ได้ โดยมีภูมิคุ้มกัน มีความพอประมาณในระดับก้าวหน้า เราจะสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วได้ เพราะมีการพิจารณาทุกสิ่งอย่างรอบคอบ มีเหตุผล มีการช่วยเหลือกัน สุดท้ายแล้วแนวการพัฒนาทางเลือกก็สามารถที่จะใช้ได้อย่างสอดคล้องกับโลกาภิวัตน์

เอกสารอ้างอิง

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2519). **พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ.

วิทยากร เชียงกุล. (2540). **ปฏิรูปการเมือง**. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร.

เกษียร เตชะพีระ. (2539, 22 กรกฎาคม). ผู้จัดการรายวัน “รามบุตรี 516” ผู้จัดการรายวัน.

_____. (2540, 20 มีนาคม). ในคอลัมน์ การเมืองวัฒนธรรม 2540 เรื่อง “ลวดโลกาภิวัตน์รัดคอ”. **มติชน**, น. 13

สุขุม นวลสกุล. (2516). **ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Henry Grason. (1956). **The Crisis of the Middle Class**. New York: Rinehart & Company, Inc.

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

1. สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

บัณฑิตศึกษา ห้อง 434 ชั้น 3 อาคารพระพรหมบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ 305 หมู่ 8 ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
โทรศัพท์ 09-4514-1161, 08-3374-8741, 086-4654195, 08-1725-8693
E-mail: Vanamdr@hotmail.com

2. ประเภท การส่ง การตรวจสอบ การเตรียม และการพิจารณาคัดเลือกบทความ

วารสารวรมัญญองแหรพุทธศาสนาตรปรัทธศน มีกรกำหนดประเภท การส่ง การตรวจสอบ การเตรียม และการพิจารณาคัดเลือกบทความตีพิมพ์ในวารสารดังนี้

2.1 ประเภทบทความ

วารสารวรมัญญองแหรพุทธศาสนาตรปรัทธศน ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ บทความที่เขียนขึ้นเป็นผลงานที่ได้จากการทำวิจัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน รูปแบบบทความวิจัยโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลของการวิจัย อภิปรายผล สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

2.1.2 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ได้แก่ บทความที่เสนอเนื้อหาความรู้ ลักษณะวิเคราะห์ วิจัย โดยใช้แนวคิด ทฤษฎี หรือนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อเป็นความรู้สำหรับผู้สนใจทั่วไป ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน รูปแบบบทความวิชาการโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ เนื้อหา สรุป และเอกสารอ้างอิง

2.1.3 บทความในลักษณะอื่น เช่น ๑) บทความพิเศษ (Special Article) ได้แก่ บทความที่นำเสนอเนื้อหาความรู้วิชาการ อย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการหรือวิชาชีพ ๒) บทความปริทรรศน์ (Review Article) ได้แก่ บทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ วารสาร จากผลงานหรือประสบการณ์ ของผู้พิมพ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย เปรียบเทียบกัน ๓) บทความปกิณกะ (Miscellany Article) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล

ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ เป็นต้น สำหรับรูปแบบบทความในลักษณะอื่นโดยทั่วไปมักใช้เช่นเดียวกับบทความทางวิชาการ (Academic Article)

2.2 การส่งบทความ

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวณิภรณ์แห่งพุทธศาสตร์ปริทัศน์ของบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ต้องผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434 และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

2.3 การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน ทั้งพิสูจน์อักษรก่อนส่งบทความให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

2.4 การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้แบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง สำหรับบทความภาษาอังกฤษให้ใช้แบบอักษร Time Ex Roman ขนาดอักษร 12 และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและด้านซ้าย ขนาด 3.81 ซม., ขอบด้านขวาและด้านล่าง ขนาด 2.54 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้าทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้า กระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

2.5 การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind peer review)

3. รูปแบบบทความวิจัย

รูปแบบบทความวิจัยโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลของการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ชื่อบทความ (Article) ให้เขียนชื่อของบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.2 ชื่อผู้นิพนธ์ (Name and Surname of Author) ให้เขียนชื่อผู้นิพนธ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3 หน่วยงานต้นสังกัด (Affiliated agency) ให้เขียนว่าผู้เขียนบทความมีหน่วยงานต้นสังกัดจากที่ใด (สาขาวิชา คณะ มหาวิทยาลัย) หรือกรณีเป็นนิสิต นักศึกษา ควรมีรายละเอียด เช่น หลักสูตร สาขา มหาวิทยาลัย ปีดำเนินการวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และตำแหน่งวิชาการของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยเขียนคำอธิบายเพิ่มเติมไว้เป็นเชิงอรรถแสดงไว้ตอนบนทางด้านขวาของหน้ากระดาษใต้ชื่อบทความที่เป็นภาษาอังกฤษ

3.4 บทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนให้ได้ใจความทั้งหมด บทคัดย่อของบทความไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง ให้มีเนื้อหาเขียนไว้ในบทคัดย่อที่สำคัญเพียง 2 ส่วน คือ วัตถุประสงค์และผลการวิจัย เท่านั้น

3.5 คำสำคัญ (Keyword) คือ คำที่เขียนขึ้นให้ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา ปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ละคำเขียนคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;) ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำ

3.6 บทนำ (Introduction) ข้อเขียนเบื้องต้นที่นำเข้าสู่เนื้อหา เขียนให้เห็นประเด็นความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัยว่ามีภูมิหลังอย่างไร ปัญหาดังกล่าวมีผู้เสนอแนวคิด ทฤษฎี ใดอย่างไร มีประเด็นใดที่ยังมิได้คำตอบ หากวิจัยเรื่องนี้แล้วคาดว่าจะได้คำตอบปัญหานี้อย่างไร เขียนให้ชัดเจน มีข้อมูลที่เป็นเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนความเห็นได้อย่างสมเหตุสมผล

3.7 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน ควรเขียนแยกกันให้เห็นเป็นข้อ ๆ

3.8 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด รูปแบบการวิจัย ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง (วิจัยเชิงปริมาณ) กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (วิจัยเชิงคุณภาพ) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล (ถ้ามี) แต่ละประเด็นมีรายละเอียดชัดเจน

3.9 ผลการวิจัย (Results) เป็นการนำเสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ในการนำเสนอผลการวิจัย อาจใช้ภาพถ่าย ตาราง หรือแผนภูมิประกอบได้

3.10 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการอภิปรายผลการวิจัยเข้ากับหลักแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อค้นพบการวิจัยมาอภิปรายเพื่อเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาการ วิจัย หรือทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.11 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการวิจัย ในข้อ 3.7 ควรจำแนกผล ออกเป็นหมวดหมู่ และสัมพันธ์ กับวัตถุประสงค์ ของการวิจัย โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง หรืออาจ แสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.12 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ผู้ นิพนธ์ควรเขียนให้ได้ทั้ง ๓ ประเด็น คือ ๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ๒) ข้อเสนอแนะในการนำ ผลการวิจัยไปใช้ และ ๓) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.13 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ใน เครื่องหมาย วงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์ การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่ง่าย ทันสมัย ถูกต้อง การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่มีใช้ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ได้แปล เป็นภาษาอังกฤษไว้ถูกต้อง เป็นรูปแบบเดียวกัน

4. รูปแบบบทความวิชาการ หรือบทความในลักษณะอื่น

รูปแบบบทความวิชาการโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ เนื้อหา สรุป และเอกสารอ้างอิง ซึ่งมี รายละเอียดดังนี้

4.1 ชื่อบทความ ชื่อผู้นิพนธ์ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อ คำสำคัญ ให้ปรับใช้ตามที่ได้ แนะนำไว้ในบทความวิจัย ข้อ 3.1-3.5 โดยอนุโลม

4.2 บทนำ (Introduction) ข้อเขียนเบื้องต้นที่นำเข้าสู่เนื้อหา เป็นส่วนกล่าวนำ โดยอาศัย การทบทวนข้อมูลจากเอกสาร รายงานวิจัย และหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทความในเรื่องนี้ และ กล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาที่ต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านได้รับทราบ เขียนให้ชัดเจน โดย นำข้อมูลที่เป็นเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนความเห็นได้อย่างสมเหตุสมผล

4.3 เนื้อหา (Content) คือ ส่วนเป็นเรื่องราวหรือเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้ผู้อ่าน ได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีการกำหนดประเด็นและรายละเอียดชัดเจน น่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ สมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

4.4 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มี ความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวม หรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

4.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์
APA (American Psychological Association) ซึ่งได้นำเสนอไว้แล้วใน (ข้อ 3.13)

รูปแบบบทความวิจัย

1.5 นิ้ว หรือ 3.81 ซม.

(ชื่อบทความ)ภาษาไทย (พิมพ์ตัวหนา, 20 pt)

(ชื่อบทความ)ภาษาอังกฤษ (พิมพ์ตัวหนา, 18 pt)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ-นามสกุลผู้พิมพ์บทความภาษาไทย (14 pt)

Name and Surname of Author (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (14 pt)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (16 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

Keyword:

บทนำ (ทุกหัวข้อให้ขีดซ้าย) (18 pt)

(16 pt)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

สรุปผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(ไทย) (16 pt)

1.5 นิ้ว

หรือ

3.81 ซม.

1 นิ้ว

หรือ

2.54 ซม.

รูปแบบบทความวิชาการ

1.5 นิ้ว หรือ 3.81 ซม.

(ชื่อบทความ)ภาษาไทย (พิมพ์ตัวหนา, 20 pt)

(ชื่อบทความ)ภาษาอังกฤษ (พิมพ์ตัวหนา, 18 pt)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ-นามสกุลผู้พิมพ์บทความภาษาไทย (14 pt)

Name and Surname of Author (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (14 pt)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (16 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

Keyword:

บทนำ (ทุกหัวข้อให้ขีดซ้าย) (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(ไทย) (16 pt)

(อังกฤษ) (16 pt)

1.5 นิ้ว

หรือ

3.81 ซม.

1 นิ้ว

หรือ

2.54 ซม.

1 นิ้ว หรือ 2.54 ซม.

5. การเขียนเอกสารอ้างอิง ตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 (แทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ)

5.1 หนังสือ

5.1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,)

ตัวอย่าง

อ้างพระไตรปิฎกภาษาบาลี (ที.สี. (บาลี), 9/276/97)

อ้างพระไตรปิฎกภาษาไทย (ที.สี. (ไทย), 9/276/97)

5.1.2 หนังสือ และวารสาร

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง)

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุ ชื่อ-นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่า พระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วย ฉายานาม (ชื่อภาษาบาลี) และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ ชื่อสมณศักดิ์ ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะ ชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่าง

(ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, 2561)

(Taweesak Tongtip, 2018)

(พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ, 2544)

(Phra Maha Somjin Sammapanno, 2001)

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557)

(Phraphrombandit (Prayūn Thammachittō), 2014)

ผู้แต่งมากกว่า 1 คน แต่ไม่เกิน 6 คน ให้ระบุ ชื่อ-นามสกุล ของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่าง

(ดอกจันทร์, พรหมกุล และ โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้ระบุ ชื่อ-นามสกุล ของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่าง

(รัฐสินธุ และคณะ, 2525)

(Ratsin, et al., 1982)

6. การเขียนเอกสารอ้างอิง (ท้ายบทความ)

6.1 หนังสือ:

ชื่อ-นามสกุล./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี))/ เมืองที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

จุมพต สายสุนทร. (2552). **กฎหมายระหว่างประเทศ**(พิมพ์ครั้งที่ 8 แก้ไข เพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

Maslow, A. (1970). **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row Publishers.

6.2. วารสาร:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อเรื่อง./ ชื่อวารสาร,/ ปีที่(ฉบับที่)/ เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ปิยะวิทย์ ทิพรส. (2553). การจัดการป้องกันและลดสารให้กลิ่นโคลน Geosmin ในผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำ. วารสารสุทธิปริทัศน์, 24(72), 103- 119.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*. 16(2), 298.

6.3 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อเรื่อง./ ระดับวิทยานิพนธ์,/ ชื่อคณะ:/ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

ก้องเกียรติบุรณศรี. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้ประกอบการขององค์กรสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและผลการดำเนินงานในพื้นที่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

Phra channa Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district,

Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. Master of arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

6.4 สัมภาษณ์:

ชื่อ-นามสกุล. /(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)/ตำแหน่ง(ถ้ามี)/สัมภาษณ์

ตัวอย่าง

พระสมุห์หาญ ปญฺญารโ, (17 มีนาคม 2562). เจ้าอาวาสวัดป่าอาเจียง หมู่ 14 ตำบลกระโพ
อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.

PhraKrusuvithanphatthanabandhit. (10 May 2013). Voice-Rector. Interview.

6.5 สื่อดิจิทัล:

ชื่อ-นามสกุล. /(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง./ชื่อเว็บไซต์./(วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).จาก

<http://www.xxxxxxxxxx>.

ตัวอย่าง

สุนันทา เลาวัญศิริ. (2553). ธาตุอาหารหลักของน้ำสกัดชีวภาพแบบเข้มข้นจากขยะครัวเรือน.

วารสารออนไลน์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (17 มีนาคม 2562). จาก

http://www.journal.msu.ac.th/index.php?option=com_

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model. (12 February 2014).

[http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;](http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03)
[jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03.](http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03)

7. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น สำหรับ คำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวณิฏของแหรภพทศศาสตรปริทรศน์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการ” วารสารวณิฏของแหรภพทศศาสตรปริทรศน์ บัณทิติศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ 305 หมู่ที่ 8 ตำบลนอกเมือง อำเภอ
เมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 32000

https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434

E-mail: Vanamdr@hotmail.com

โทรศัพท์ 09-4514-1161 นางสาวจิรารัตน์ พิมพ์ประเสริฐ

08-3374-8741 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บรรจง โสดาดี

086-4654195 ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

081-7258693 รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

อัตราค่าวารสาร

จำหน่ายราคา ฉบับละ 150 บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ใน “วารสารนันทมืองแหวกพุทธศาสตรปริทรรศน์”

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้าชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....

2. สถานภาพผู้เขียน

○ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....

โปรแกรม.....คณะ.....

○ บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน).....

3. มีความประสงค์ขอตีพิมพ์ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง
ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

4. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี).....

5. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก เลขที่.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....เขต/
อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....E-mail.....

6. สิ่งที่ส่งมาด้วย

○ แผ่นดิสก์หรือไฟล์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....

○ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด

7. หากบทความนี้ จำเป็นต้องเชิญให้ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 อ่านอีก ข้าพเจ้ายินดียอมเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มและหากเมื่อ
ข้าพเจ้าแก้ไขแล้วแต่ยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้ให้ลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใด ๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการ
พิจารณาของกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด และไม่ขอเรียกร้องค่าใช้จ่ายทั้งหมดคืน

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ (Author Ethical Responsibilities)

1. บทความที่จะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อนและไม่ส่งต้นฉบับ บทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น
2. เนื้อหาของบทความจะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร
3. บทความต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากมีการนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในบทความของตัวเอง ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานเหล่านั้น
4. ผู้เขียนต้องตรวจสอบความถูกต้องของบทความ ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหาตามแบบฟอร์ม (template) ของวารสาร
5. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคน ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการและรับผิดชอบบทความจริง
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และ/หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อนจะต้องระบุในบทความ และแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
7. ผู้เขียนควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม ไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่มากเกินไป
8. การกล่าวขอบคุณในกิตติกรรมประกาศ ผู้เขียนควรขออนุญาตจากผู้ที่กล่าวขอบคุณเสียก่อน
9. บทความของผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป
10. กรณีที่ผลงานเป็นการศึกษาวิจัยและทำการทดลองในคนหรือสัตว์ทดลอง โดยการทดลองในคนอาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี สิทธิ ความเป็นส่วนตัว และสุขภาพของคน ขอให้แนบหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง ทั้งนี้ การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสารฯ ถือเป็นขั้นสุดท้าย

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Editor Roles and Responsibility)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว
2. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น
3. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้องและให้ผลที่น่าเชื่อถือ มีคุณค่าทั้งด้านวิชาการและสังคม
4. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน

5. บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง

6. เมื่อบรรณาธิการตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น จะต้องระงับการประเมินและติดต่อผู้เขียน เพื่อพิจารณาตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์การตีพิมพ์

7. บรรณาธิการมีเอกสิทธิ์ในการตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์ และรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Reviewer Roles and Responsibilities)

1. ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลในบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ

2. หากผู้ประเมินบทความมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนผู้ประเมินบทความจะต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ

3. ผู้ประเมินบทความควรรับประเมินบทความเฉพาะสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ และหากมีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ